

KAMK • University
of Applied Sciences

**Matkailullisen vapaa-ajanasumisen alue-
taloudelliset vaikutukset: Kalajoki, Kuusamo,
Oulu, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala**

Pekka Kauppila

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudas- järvi, Taivalkoski ja Vaala

Pekka Kauppila

Yhteystiedot:

Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjasto

PL 240, 87101 KAJAANI

Puh. 044 7157042

Sähköposti: amkkirjasto@kamk.fi

<http://www.kamk.fi>

Kannen kuva:

Shutterstock

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 102 / 2020

ISBN 978–952–7319–54–6

ISSN 1458–915X

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimusraportin tausta ja tarve.....	1
1.2	Tutkimusraportin tarkoitus, tavoitteet ja viitekehys	5
1.3	Tutkimusraportin keskeiset käsitteet	7
1.4	Viimeaikaisia matkailun aluetaloudellisia tutkimuksia paikallistasolta	13
2.	TUTKIMUSALUEET, -AINEISTOT JA -MENETELMÄT.....	16
2.1	Tutkimusalueet Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan matkailun aluerakenteessa	16
2.2	Tutkimusalueet ja vapaa-ajanasunnot: kunnittain ja matkailukeskuksittain	18
2.3	Tutkimusaineistot.....	25
2.4	Tutkimusmenetelmät	31
2.5	Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kvantifioinnin periaatteet ja indikaattorit ...	35
3.	MATKAILULLISEN VAPAA-AJANASUMISEN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET	38
3.1	Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kvantifiointi ja indikaattorit kunnittain	38
3.2	Mittaamismalliin vaadittavat parametrit.....	40
3.3	Case Kalajoki	41
3.4	Case Kuusamo	44
3.5	Case Oulu	48
3.6	Case Pudasjärvi	52
3.7	Case Taivalkoski	55
3.8	Case Vaala.....	59
3.9	Matkailullinen vapaa-ajanasuminen osana kuntien matkailutaloutta.....	63
3.10	Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kiinteistöverotulo kunnille	65
4.	MATKAILULLISEN VAPAA-AJANASUMISEN ALUETALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN SEURANTAMALLI	70
5.	MATKAILULLISEN VAPAA-AJANASUMISEN ALUETALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN ENNUSTE- JA ARVIOINTIMALLI	72
6.	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	74
6.1	Keskeiset tulokset	74
6.2	Mallit ja strateginen suunnitteluprosessi.....	94
6.3	Pohdinta, kritiikki ja jatkotutkimustarpeet	96
	LÄHTEET.....	106

LIITE I

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimusraportin tausta ja tarve

Matkailun kehittämisen aikaansaamat myönteiset ja kielteiset vaikutukset – ympäristölliset, sosiokulttuuriset ja taloudelliset – konkretisoituvat paikallistasolla (ks. Murphy 1985; Mathieson & Wall 1987; Vuoristo 1998; Hall & Page 2006). Myönteisiä aineellisia sosiotaloudellisia vaikutuksia ovat paikallistasolla esimerkiksi väestömäärän lisääntyminen ja terve ikärakenne, yritystoiminnan viriäminen ja toimialarakenteen monipuolistuminen, työpaikkojen syntyminen ja työpaikkarakenteen monipuolistuminen sekä julkisen ja yksityisen palvelurakenteen kehittyminen. (Matkailu)yritystoiminnan myötä syntyvistä työpaikoista karttuu kohdealueelle palkkatuloja ja edelleen palkkaverotuloja. Nämä edesauttavat muun muassa julkisen palvelurakenteen ja infrastruktuurin ylläpidossa ja kehittämisessä. Myönteisiä aineettomia vaikutuksia ovat paikallistasolla esimerkiksi alueen tunnettuuden parantuminen ja imagon kohentuminen sekä paikallisten asukkaiden itsetunnon ja alueellisen identiteetin voimistuminen. Viitaten positiivisiin sosiaalis-taloudellisiin vaikutuksiin matkailu on valittu Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2018) yhdeksi keskeiseksi kehitettäväksi elinkeinoksi ja kasvualaksi. Sen avulla pyritään viireyttämään elinkeinoelämää ja yrittäjyyttä sekä luomaan työpaikkoja ja toimeentuloa maakunnan hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tilastokeskus (2019a) julkaisee vuosittain tilastotietoa suomalaisten matkailusta ja sen muutoksesta. Vuonna 2018 Suomessa tehtiin noin 6,8 miljoonaa sellaista vapaa-ajanmatkaa, joiden aikana käytettiin ainakin kerran maksullista majoituspalvelua, kuten hotellia, vuokrattua mökkiä tai leirintäaluetta. Kokonaismäärä pysyi samalla tasolla verrattuna aikaisempaan vuoteen. *Kyseisenä vuonna maassamme kertyi vajaa 19 miljoonaa yli yön kestänyttä vapaa-ajan ilmaismajoitusmatkaa eli matkaa omalle mökille tai vierailumatkaa sukulaisten tai tuttavien luo.* Ilmaismajoitusmatkat kohdistuivat ennen muuta suuriin kaupunkeihin, kuten Helsinkiin, Tampereelle, Turkuun, Ouluun ja Kuopioon. Näin ollen ilmaismajoitusmatkoissa painottuvat sukulaisten tai tuttavien luona yöpymiset. Edellistä tulkintaa vahvistaa se, että sukulaisten tai tuttavien luona yöpymiset (37,5 miljoonaa yöpymistä) kattoivat yli puolet kotimaan vapaa-ajanmatkojen yöpymisistä. Kaikkiaan ilmaismajoitusmatkat muodostivat noin puolet kaikista kotimaan vapaa-ajanmatkoista. Ilmaismajoitusmatkojen määrä kuitenkin pieneni vajaa neljä prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Ilmaismajoitusmatkojen sesonkiaikaa ovat kesäkuukaudet, sillä runsas kolmannes ilmaismajoitusmatkoista tehtiin kesä-elokuussa heinäkuun ollessa suosituin kuukausi. Vuonna 2018 omassa mökissä tai loma-asunnossa kertyi 12,5 miljoonaa yöpymistä eli vajaa viidennes kaikista kotimaan vapaa-ajanmatkojen yöpymisistä. Yöpymiset vähenivät edellisen vuoteen verrattuna seitsemän prosenttia. Kotimaan lomamatkojen kohteenvalintaan vaikuttaneista tekijöistä ilmaismajoitusmatkoissa korostuivat luonto ja hyvinvointi.

Viitteitä ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasunnon omistajien merkityksestä paikallistasolle on löydettävissä myös Kajaanin ammattikorkeakoulun tekemistä matkailukohteiden kävijätutkimuksista. Niiden perusteella Kalajoen (Järviluoma 2017a), Kuusamon (Järviluoma 2017b) ja Vuokatin (Järviluoma 2017c) matkailijoista 6–8 prosenttia yöpyi matkansa aikana omassa vapaa-ajanasunnossaan. Majoituspaikan lisäksi oma vapaa-ajanasunto nousi matkailijoiden vastauksissa esille eräänä selkeänä kohteenvalintaan vaikuttaneena tekijänä (ks. Järviluoma 2017a, 2017b, 2017c).

Sen sijaan kävijätutkimusten perusteella Oulun matkailijoista alle prosentti yöpyi matkansa aikana omassa vapaa-ajanasunnossaan, kun ilmaismajoitusmatkojen toisessa majoituskohteessa, sukulaisten tai tuttavien luona, yöpyi lähes viidennes matkailijoista (Järviluoma 2017d).

Aivan kuten matkailulla, vapaa-ajanasumisella on sekä myönteisiä että kielteisiä ympäristöllisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia kohdealueelle, ja näitä vaikutuksia on käsitelty monipuolisesti vapaa-ajanasumisen kansainvälisessä (esim. Coppock 1977; Hall & Müller 2004, 2018; Müller 2004a; Roca 2016) ja kotimaisessa (esim. Aho & Ilola 2006; Adamiak ym. 2015) tutkimuskirjallisuudessa. Taloudellisiin vaikutuksiin viitaten on arvioitu, että maassamme käytettiin vuonna 2014 vapaa-ajanasumiseen yhteensä noin 6,2 miljardia euroa: mökkien korjaus (1,7 mrd. euroa), päivittäistavarat (1,4 mrd. euroa), matkat (1,2 mrd. euroa), kiinteistökaupat (0,7 mrd. euroa), julkiset ja yksityiset infrastruktuuri- ja muut käyttömaksut ja palvelut (0,5 mrd. euroa), muut tavarahankinnat (0,4 mrd. euroa) ja uudisrakentaminen (0,3 mrd. euroa). Kyseisenä vuonna vapaa-ajanasumisen työllisyysvaikutuksiksi laskettiin valtakunnantasolla noin 60 000 työpaikkaa (Finnish Consulting Group Oy 2016). Talousluvut sisältävät sekä paikallisten että ulkopaikkakuntalaisten kuluksen ja sen aikaansaaman työllisyyden.

Williamsin ja Hallin (2000) mukaan vapaa-ajanasuminen on pysyvä muutto-matkailu-jatkumolla harmaata vyöhykettä, jolla on elementtejä molemmista ilmiöistä. Matkailun ja sen aluetaloudsvaiikutusten näkökulmasta vapaa-ajanasumisessa ovat oleellisia nimenomaan ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot ja niiden käyttö. Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuminen koskettaa matkailu-ilmiötä, koska se tuo paikkakunnan aluetalouteen ulkopuolista rahaa ja on siten rinnastettavissa matkailuelinkeinon. Suomen kunnissa vapaa-ajanasumisen myönteisissä piirteissä korostuvatkin taloudelliset vaikutukset: tulot ja työpaikat paikalliseen elinkeinoelämään sekä veroista ja maksuista koituvat tulot kuntatalouteen (Adamiak ym. 2015; Vepsäläinen ym. 2015). Vapaa-ajanasumisella on taloudellisten vaikutusten lisäksi vahva sosiaalinen ulottuvuus, sillä se virkistää ja elävöittää paikkakunnan sosiaalista elämää paikallisten ja vapaa-ajanasukkaiden erilaisten kohtaamisten kautta. Ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat ovat osa-aikakuntalaisia ja siten potentiaalisia tulevaisuuden muuttajia. Monissa Suomen kunnissa pyritäänkin houkuttelemaan uusia vapaa-ajanasukkaita ja kannustamaan nykyisiä muuttamaan pysyvästi vapaa-ajanasunnolleen (Adamiak ym. 2015; Vepsäläinen ym. 2015). Tulevaisuudessa ihmisten liikkuvuus ja monipaikkaisuus tulee lisääntymään, mistä yksi osoitus on juuri vapaa-ajanasuminen (esim. McKenzie ym. 2008; Hall 2014; Åkerlund ym. 2015; Hiltunen ym. 2016; Adamiak ym. 2017; Lehtonen ym. 2019). Monipaikkaisuus vaikuttaa paikallistasolla muun muassa julkisten palveluiden tarjontaan ja saatavuuteen.

Vapaa-ajanasumisen taloudelliset vaikutukset ovat tutkimuskirjallisuudessa siis laajalti tiedostettu ja tunnistettu. Edelliseen viitaten onkin yllättävää, että ilmiön empiirinen (alue)taloudellinen tutkimus on jäänyt vähälle huomiolle, vaikka yleisesti ottaen vapaa-ajanasumisen tutkimus on kansainvälisesti lisääntynyt huomattavasti 1990-luvun lopusta lähtien (ks. Hall 2014; Müller & Hall 2018). Tämä ilmenee kansainvälisistä vapaa-ajanasumisen kirjallisuuskatsauksista (esim. Müller & Hoogerdoorn 2013; Hall 2014; Müller 2014) ja kokoomateoksista (esim. Hall & Müller 2004, 2018; Roca 2016), joissa aihepiiriä käsitteleviä empiirisiä tutkimuksia on esillä erittäin vähän. Tämä korostuu, kun vapaa-ajanasumisen talousvaikutuksia lähestytään matkailullisesta, ul-

kopaikkakuntalaisten, näkökulmasta paikallistasolla. Vapaa-ajanasumisen taloudellisten vaikutustutkimusten niukkuus johtuu ennen muuta tarvittavien tilastojen ja datan puuttumisesta tai puutteellisuuksista ja vertailututkimusten puuttumisesta (Müller 2011, 2014; Müller & Hoogerdoorn 2013). Viime vuosina on kuitenkin julkaistu joitakin vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutustutkimuksia Etelä-Afrikan pienistä kaupungeista (esim. Hoogerdoorn 2010; Hoogerdoorn & Visser 2010a, 2010b, 2011) ja Puolan maaseutualueelta (Adamiak 2014). Näissä tutkimuksissa talousvaikutuksia alueiden elinkeinoelämään ja yritystoimintaan on määritelty pitkälti vapaa-ajanasukille suunnatun kyselytutkimuksen (rahankäyttö) ja vapaa-ajanasukkaiden määrätietojen avulla. Tarkastelu rajoittuu yritystoiminnan ja elinkeinoelämän osalta ainoastaan välittömiin tulovaikutuksiin.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen empiiristen paikallistason (alue)taloudellisten tutkimusten niukkuus koskee myös Suomea. Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasukkaiden aikaansaamista matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksista on saatavissa jonkin verran tietoa maakunta- (esim. Lassila 2015; Kujala ym. 2018) ja seutukuntatasolta (esim. Kujala ym. 2018). Vuonna 2013 Pohjois-Savossa maakuntatasolla vapaa-ajanasumisen välittömäksi matkailutuloksia arvioitiin lähes 100 miljoonaa euroa (arvonlisäverollinen), josta vajaa kaksi kolmasosaa kohdistui vähittäis- ja erikoistavarakauppaan. Seuraavaksi suurimmat välittömän matkailutulon saajat olivat huoltoasemat (Lassila 2015). Pohjois-Savon tutkimuksessa vapaa-ajanasumisen matkailutulo määritettiin ulkopaikkakuntalaisten näkökulmasta eli kyse on osaksi maakunnan sisäisestä matkailutulosta. Vuonna 2015 Etelä-Savon ulkopuoliset vapaa-ajanasukkaat aiheuttivat 157 miljoonan euron yksityisen kulutuksen lisäyksen maakuntaan kerrannaisvaikutuksineen, mikä puolestaan synnytti 309 henkilötyövuoden työllisyysvaikutukset. Seutukunnittain tarkasteltuna Mikkelin seutukuntaan suuntautuivat mittavimmat talousvaikutukset: 96 miljoonaa euroa ja 195 henkilötyövuotta (Kujala ym. 2018). Etelä-Savon tutkimuksessa oli puolestaan kyse ulkomaakuntalaisten aikaansaamista tulo- ja työllisyysvaikutuksista eli maakunnan ulkoisesta matkailutulosta. Pohjois-Savossa menetelmänä sovellettiin pohjoismaisen mallin menomenetelmää (matkailijatutkimus) ja tutkimuksessa määritettiin vain välitön matkailutulo. Etelä-Savossa puolestaan menetelmänä oli RegFin-malli, mutta tutkimuksessa ei selvitetty taloudellisia vaikutuksia toimialoitain. Kummassakaan tutkimuksessa analyysit eivät ulottuneet palkkatulo- tai palkkaverotulotarkasteluun. Kaikkiin mainittujen tutkimusten käsitteet, tavoitetasot, aineistot ja menetelmät poikkeavat toisistaan. Jo nämä kaksi esimerkkiä osoittavat ulkopaikkakuntalaisten aikaansaaman vapaa-ajanasumisen vertailukelpoisen ja kattavan talousvaikutustiedon tuottamisen haasteellisuuden erityisesti paikallistasolta.

Edellisiin kappaleisiin viitaten matkailullisen, ulkopaikkakuntalaisten, vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisista vaikutuksista paikallistasolta, kuntatasolta, on saatavissa niukasti kansainvälistä ja kansallista tutkimustietoa. Käsillä oleva selvitys pyrkii täyttämään tätä tiedonpuutetta Pohjois-Pohjanmaan kärkimatkailukuntien vapaa-ajanasumisen talousvaikutusten mittaamisen osalta ja laajentamaan näkökulmaa aluetaloudellisten vaikutusten seurantaan sekä ennustamiseen ja arviointiin. Adamiak (2014) jäsentää vapaa-ajanasumisen talousvaikutukset paikallistasolla välittömiin ja välillisiin. Edelliseen kuuluvat menot rakentamiseen tai asunnon hankkimiseen sekä tavaroiden ja palveluiden hankkimiseen, menot paikallisen hallinnon budjettiin verojen kautta ja vapaa-ajanasunnon hankkimisen vaikutukset kiinteistömarkkinoihin. Jälkimmäiseen sisältyvät esimerkiksi potentiaalinen tuki tietojen, taitojen ja (sosiaalisen) pääoman siirtymiselle paikallisille

matkailuyrittäjille sekä yhteistyö matkailuinfrastruktuurin kehittämisessä ja ylläpidossa. Käsillä olevassa raportissa keskitytään vain tavaroiden ja palveluiden hankkimiseen paikallistaloudesta.

Tässä tutkimusraportissa selvitetään Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia. Vaikutukset kattavat välittömän tulon, työllisyyden, palkkatulon ja palkkaverotulon sekä kokonaisvaikutukset. Tarkastelu kohdistuu vapaa-ajanasumisen vaikutuksiin kohdepaikkakunnan elinkeinoelämään ja yritystoimintaan, pois lukien rakentamisectori. Jätehuolto, viemäri- ja jätevesihuolto sekä vesi, sähkö ja mahdollinen yksityistiemaksu ovat analyysin ulkopuolella. Samoin vapaa-ajanasuntojen ja tonttien kauppa sekä niiden välitystoiminta jäävät huomioimatta. Sen sijaan kiinteistövero lähestytään tilastojen (Kuntaliitto, Tilastokeskus, Verohallinto) avulla. Matkailullisella vapaa-ajanasumisella tarkoitetaan ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasumista.

Raportissa luodaan mittaamismalli talousvaikutusten määrittämiseen, ja mallia sovelletaan edellä mainittuihin kuntiin. Mallin taustalla on CoReFor-hankkeessa kehitetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalli. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin käsitteet, periaatteet ja toimintatapa on esitetty yksityiskohtaisesti Kuusamon (Kauppila 2016a), Oulun (Kauppila 2016b), Pudasjärven (Kauppila 2016c) ja Sotkamon (Kauppila & Järviluoma 2016) raporteissa, ja mallia on myöhemmin sovellettu Hyrynsalmelle ja Puolangalle (Kauppila 2016d) sekä Rokua Geopark -alueelle (Kauppila 2016e). Lisäksi luodaan tutkimusalueille matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli. Edellisen taustalla on matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli (Kauppila 2016f, 2016g, 2017a, 2017b, 2019a, 2019b) ja jälkimmäisen matkailun aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli (Kauppila 2017c, 2018a). Kaikkiaan tutkimusraportissa kehitetään työkaluja matkailullisen vapaa-ajanasumisen talousvaikutusten kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen ja haltuunottoon matkailun strategisen suunnitteluprosessin viitekehyksessä.

Tutkimusraportti etenee siten, että seuraavaksi esitellään tutkimuksen tarkoitus, yksityiskohtaiset tavoitteet ja viitekehys, keskeiset käsitteet sekä matkailun aluetaloudellisten vaikutusten paikallistason viimeaikaisia tutkimusnäkökulmia. Tämän jälkeen käydään läpi tutkimusalueet, -aineistot ja -menetelmät. Tutkimusalueiden esittelyssä keskitytään seikkaperäisesti vapaa-ajanasuntojen määrään, rakenteen, kehityksen ja omistajien vakituisten asuinpaikkojen maantieteelliseen tarkasteluun. Tuloksissa tuodaan julki matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin periaatteet ja toimintatapa sekä sovelletaan mallia Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan. Seuraavaksi esitellään matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli. Raportti päättyy yhteenvetoon ja pohdintaan, jossa käydään läpi keskeiset tutkimustulokset ja sidotaan mittaamismalli, seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli matkailun strategiseen suunnitteluprosessiin. Pohdinnan lopussa tuloksia arvioidaan myös kriittisesti ja nostetaan esille jatkotutkimustarpeita.

Tämä tutkimusraportti on osa Kajaanin ammattikorkeakoulun *Valto-hanketta* (Vapaa-ajanasumisesta liiketoimintaa). Hankkeessa on tähän mennessä julkaistu matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantaraportit Pohjois-Pohjanmaalta (Kauppila 2019a) ja Kainuusta (Kauppila 2019b), hankkeen esittelyartikkeli (Järviluoma ym. 2019), teoreettinen, tutkimuskirjallisuuteen perustuva

kirjoitus (Kauppila 2019c) vapaa-ajanasuntojen ja vapaa-ajanasumisen alueellisista piirteistä, matkailullisen vapaa-ajanasumisen empiiriset raportit Pohjois-Pohjamaalta (Järviluoma 2020a) ja Kainuusta (Järviluoma 2020b) sekä sanomalehtiartikkelit matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista (Kauppila 2019d) ja mökkeilyyn, etäisyyden ja aluetaloudellisten vaikutusten suhteista (Kauppila 2019e).

1.2 Tutkimusraportin tarkoitus, tavoitteet ja viitekehys

Tämän tutkimusraportin tarkoituksena on selvittää Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia. Raportin yksityiskohtaiset tavoitteet voidaan esittää seuraavasti:

1. ***Määrittää matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin parametrit ja periaatteet Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.***
2. ***Soveltaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallia Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.***
3. ***Luoda matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamallin parametrit ja periaatteet Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.***
4. ***Luoda matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimallin parametrit ja periaatteet Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.***

Mittaamismallilla on mahdollista mitata matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia vuositasolla. Mallissa hyödynnetään ja yhdistetään eri tietolähteitä. Lähtökohtana on vapaa-ajanasukille Pohjois-Pohjanmaan kunnista – Kalajoelta, Kuusamosta, Oulusta, Pudasjärveltä, Taivalkoskelta ja Vaalasta – kerätyn kyselyn rahankäyttötiedot. Tämä kysyntätieto yhdistetään Tilastokeskuksen kesämökkitalaston ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrätietoon, jolloin saadaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo. Välitön matkailutulo on edellytys muiden talousvaikutusten määrittämiseen. Seuraavaksi välitön matkailutulo yhdistetään tilastotietoon eli Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteriin, Tilastokeskuksen palkkarakenneilastoon ja Kuntaliiton efektiivinen veroaste -tilastoon. Tällöin lopputulemana muodostuu alueen matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo ja välitön palkkaverotulo. Lopuksi määritetään kohdealueelle koituvat matkailullisen vapaa-ajanasumisen kokonaisvaikutukset, joissa sovelletaan tutkimustietoa alueellisista matkailun tulo- ja työllisyyskertoimista. Kertoimet saadaan tutkimustietoa hyödyntämällä empiirisesti kohdealueelta, käyttämällä alueelta aikaisemmin julkaistuja tutkimustuloksia tai tukeutumalla tutkimuskirjallisuuteen. Käsillä olevassa tutkimusraportissa sovelletaan tulo- ja työllisyyskertoimien kohdalla Kalajoelta (Kauppila 2016g, 2017b, 2019a), Kuusamosta, (Kauppila 2016a, 2016g, 2017b, 2019a), Oulusta (Kauppila 2016b, 2016g, 2017b, 2019a), Pudasjärveltä (Kauppila

2016c, 2016g, 2017b, 2019a) ja Vaalasta (Kauppila 2019a) aikaisemmin käytettyjä parametrejä. Näistä empiriaan pohjautuvat Kuusamon (Juntheikki & Korhonen 2005) ja Vaalan (Juntheikki 2002; Isola 2011) kertoimet. Taivalkosken kohdalla tulo- ja työllisyyskertoimet määritetään laajaan kirjallisuuskatsaukseen (Kauppila 2016a, 2016b, 2016c; Kauppila & Järviluoma 2016) vedoten. Kun tietolähteet yhdistetään mittaamismallissa, tämä mahdollistaa matkailullisen vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisten vaikutusten, tuotosten, laskemisen. Tuotokset kattavat siis välittömän matkailutulon, välittömän matkailutyöllisyyden, välittömän palkkatulon, välittömän palkkaverotulon ja kokonaisvaikutukset.

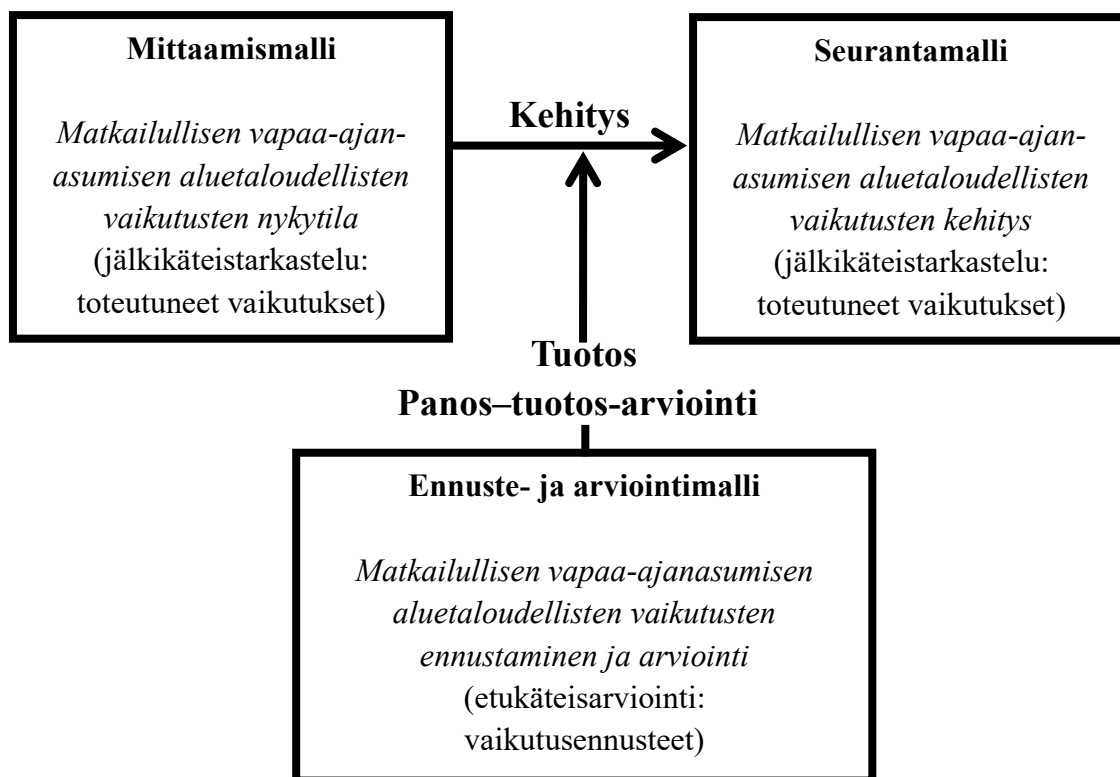
Seurantamallilla voidaan päivittää matkailullisen vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset vuosittain tiettyjen parametrien avulla. Osa näistä parametreista, kuten vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot, saadaan mittaamismallia varten kerätystä empiriasta. Tämän lisäksi tarvitaan tilastotietoa eli Tilastokeskuksen kesämökkitalaston, Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston ja Kuntaliiton efektiivinen veroaste -tilaston päivitettyjä tietoja sekä kokonaisvaikutusten määrittämiseen tutkimustietoa alueellisista tulo- ja työllisyyskertoimista.

Ennuste- ja arviointimallilla on mahdollista ennustaa matkailullisen vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisia vaikutuksia, ja näitä vaikutuksia voidaan verrata matkailullisen vapaa-ajan asumisen edellyttämiin panostuksiin. Näin ollen kyse on eräänlaisesta panos-tuotos-mallista. Ennuste- ja arviointimalliin tarvitaan aikaisemman empirian kautta saatuja vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietoja sekä tilastotietoa eli Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston ja Kuntaliiton efektiivinen veroaste -tilaston päivitettyjä tietoja sekä kokonaisvaikutusten määrittämiseen tutkimustietoa alueellisista tulo- ja työllisyyskertoimista.

Matkailullisen vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalli, seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli muodostuvat yhdessä työkalupakin ilmiön kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen ja haltuunottoon. Mallit ovat keskenään yhteensopivia, sillä ne perustuvat samaan Tilastokeskuksen TOL (2008) -toimialaluokitukseen.

On huomattava, että mittaamismallilla, seurantamallilla sekä ennuste- ja arviointimallilla on erilainen aika-käsite. Mittaamismallilla ja seurantamallilla työstetyt vaikutustutkimukset ovat luonteeltaan *ex post* -tutkimuksia, jälkikäteistarkasteluita, jo toteutuneista vaikutuksista. Ennuste- ja arviointimallilla tuotetut vaikutustutkimukset ovat puolestaan *ex ante* -tutkimuksia, etukäteisarviointoja, ja niissä pyritään ennustamaan vielä toteutumattomia vaikutuksia (ks. Jyvälä 1981: 10). Siinä vielä toteutumattomia vaikutuksia etukäteisarvioidaan suunnittelutoimintaa silmällä pitäen – suunnittelu tähtää aina tulevaisuuteen. Toisaalta suunnittelu kaipaa myös jälkikäteistarkasteluita ilmiön nykytilasta ja jo toteutuneesta kehityksestä, kun tulkitaan tehtyjen toimenpiteiden ja havaittujen vaikutusten välisiä yhteyksiä. Nämä tulokset ja niiden johtopäätökset on syytä ottaa huomioon suunnittelussa. Jälkikäteistarkasteluiden viive on hieman yli vuosi johtuen tilastojen tuottamiseen ja viralliseen julkistamiseen vaadittavasta ajasta. Etukäteisarvioinneissa on kyse vaikutusennusteista, joita voidaan myöhemmin tarkastella seurantamallin avulla. Jälkikäteistarkastelut on mahdollista käsitteellistää *toteutuneiksi vaikutustutkimuksiksi* ja etukäteisarvioinnit *vaikutusennustetutkimuksiksi*. Kuvassa 1 esitetään edellä mainitut mallit matkailullisen vapaa-ajan-

asumisen aluetaloudellisten vaikutusten viitekehyksessä. Tuotoksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia ja panostuksilla näiden vaikutusten aikaansaamiseksi tarvittavia resursseja.

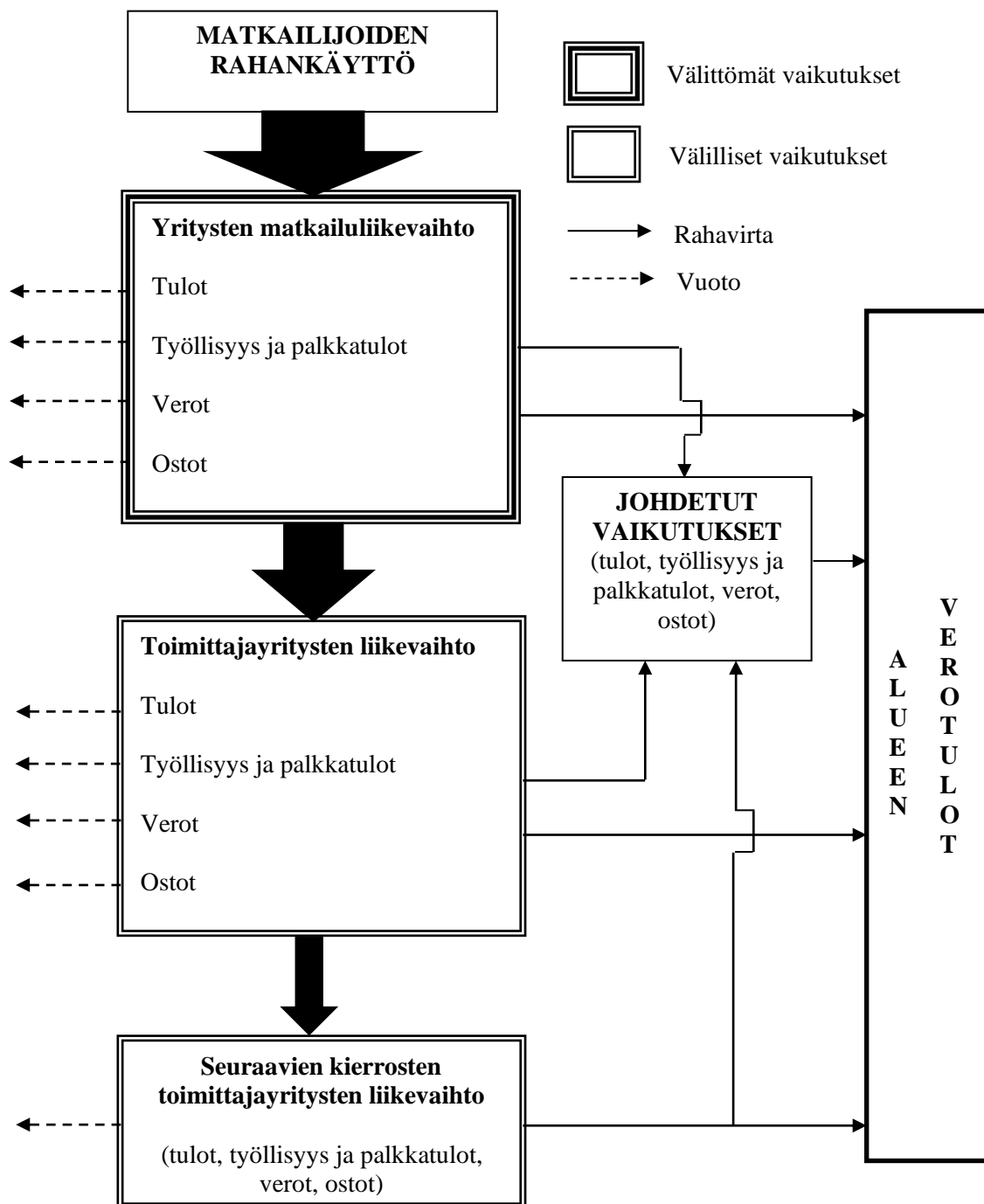

Kuva 1. Mittaamismalli, seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli matkailullisen vapaa-ajan-asumisen aluetaloudellisten vaikutusten viitekehyksessä.

1.3 Tutkimusraportin keskeiset käsitteet

Matkailun aluetaloudellisissa tutkimuksissa sovelletaan muutamia peruskäsitteitä, jotka ovat relevantteja myös matkailullisen vapaa-ajanasumisen taloustutkimuksissa. Näitä ovat välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset (Murphy 1985; Mathieson & Wall 1987; Vuoristo & Arajärvi 1990; Hall & Page 2006). Matkailu tuo aluetalouteen ja sen kiertokulkuun ”uutta”, alueen ulkopuolista rahaa (kuva 2). Matkailijat kuluttavat kohdealueella rahaa erilaisiin palveluihin, kuten majoitus-, ravitsemis-, liikenne- ja ohjelmapalveluihin sekä vähittäiskauppaan ja huoltamotoimintaan. Heidän ostaessa suoraan tavaroita ja palveluita yrityksistä syntyy **välittömiä vaikutuksia**. **Välilliset vaikutukset** ilmenevät silloin, kun välitöntä matkailutuloa saavat yritykset hankkivat tavaroita ja palveluita toimittajayrityksistä. Nämä hankintaketjut voivat olla pituudeltaan useita kierroksia ja ulottua aina tuottajatasolle saakka. Matkailun ansiosta työllistyneiden ostaessa tavaroita ja palveluita syntyy puolestaan **indusoituja eli johdettuja vaikutuksia**. Kaikki edellä mainitut vaikutukset koskevat matkailutuloja ja matkailutyöpaikkoja sekä työpaikoista kertyviä palkkatuloja ja palkkaverotuloja. Välilliset ja johdetut vaikutukset muodostavat matkailun **kerrannaisvaikutukset**. Matkailun **kokonaisvaikutukset** taas sisältävät välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Osa

välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista suuntautuu alueelta ulos: aluetaloudesta ilmenee **vuotoja**. Vuotoja tapahtuu työntekijöiden ostojen ja palkkojen mukana, jolloin ne vähentävät myös alueen verotuloja. Toisaalta yritysten tavaroiden ja palveluiden hankinta (ostot) kohdistuu osittain alueen ulkopuolelle, ja siksi alueen tuloinjektio pienenee ostoketjun edetessä. On kuitenkin huomattava, että osa niidenkin työntekijöiden kulutuksesta, joiden palkkaverotulot vuotavat kohdealueen ulkopuolelle, suuntautuu työpaikkakunnalle ja siten aikaansaa johdettuja vaikutuksia aluetaloudessa. Tässä tutkimusraportissa mielenkiinto kohdistuu matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömiin tulo-, työllisyys-, palkkatulo- ja palkkaverotulovaikutuksiin. Näin ollen matkailun kerrannaisvaikutukset jäävät vähemmälle tarkastelulle, mutta niitä pohditaan tutkimuskirjallisuuteen viitaten.

Kuva 2. Matkailijoiden rahankäyttö ja aluetaloudelliset vaikutukset (muokattu ja täydennetty Rinne 1999: kuva 1; Rinne & Saastamoinen 2005: kuva 1).

Tässä yhteydessä on syytä hieman pohtia matkailun kerrannaisvaikutuksia. Kerrannaisvaikutukset syntyvät, kun välittömästi matkailusta hyötyvät yritykset hankkivat (välilliset vaikutukset) ja matkailun ansiosta työllistyneet (johdetut vaikutukset) ostavat tavaroita ja palveluita aluetaloudesta. Nämä hankinta- ja ostoketjut voivat olla pituudeltaan useita kierroksia. Kyse on siis siitä, kuinka matkailijoiden käyttämä raha kiertää aluetaloudessa aikaansaaden tulo- ja työllisyysvaikutuksia. Kuten edellä todettiin, osa välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista suuntautuu kuitenkin alueelta ulos, mikä merkitsee vuotoja aluetaloudesta. Vuotoja tapahtuu työntekijöiden

ostojen ja palkkojen mukana, jolloin ne vähentävät myös alueen verotuloja. Toisaalta osa yritysten tavaroiden ja palveluiden hankinnasta kohdistuu alueen ulkopuolelle. Kerrannaisvaikutukset ilmaistaan tulo- ja työllisyyskertoimilla.

Kerroin muodostuu seuraavasti:

$$\text{Kerroin} = \frac{\text{välittömät (p) + välilliset (s) + johdetut (s) vaikutukset}}{\text{välittömät (p) vaikutukset}}$$

Matkailutulokerroin-käsitettä soveltaen kyseessä on niin sanottu ortodoksinen kerroin: välittömät vaikutukset ovat primaarisia vaikutuksia (p), kun välilliset ja johdetut vaikutukset ovat sekundaarisia vaikutuksia (s) (Archer 1976: 71; Mathieson & Wall 1987: 64–68; Vuoristo & Arajärvi 1990: 173–174). Laskutoimituksen lopputuloksena saadulla kertoimella kerrotaan välittömät tulo- ja työllisyysvaikutukset, jotta matkailun kokonaistulo- ja kokonaistyöllisyysvaikutukset selviävät. Kerrannaisvaikutuksiin vaikuttavat sekä maantieteelliset että yksilölliset tekijät, joita on tarkasteltu yksityiskohtaisesti toisaalla (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c; Kauppila & Järvi- luoma 2016).

Paikallistasolla matkailun positiivisiin kerrannaisvaikutuksiin voidaan vaikuttaa suosimalla paikallisia tuotteita, mikä koskee niin yrityksiä, kotitalouksia kuin matkailijoita. Yritysten näkökulmasta tämä edellyttää paikallisia hankintaverkostoja. Niitä syntyy vain tuntemalla paikallisten yritysten tuotteita ja paikallisia tuottajia. Lisäksi yritykset voivat edesauttaa kerrannaisvaikutuksia palkkaamalla paikallisia työntekijöitä. Kaikkiaan myönteisten kerrannaisvaikutusten avainsana on paikallisuus.

Tässä raportissa tukeudutaan Tilastokeskuksen (2019b) kesämökki-määritelmään. *Kesämökillä tarkoitetaan kiinteästi sijaintipaikalleen rakennettua vapaa-ajan asuinrakennusta tai asuinrakennusta, jota käytetään loma- tai vapaa-ajanasuntona.* Liiketoimintaa palvelevia lomamökkejä, lomakyläien rakennuksia ja siirtolapuutarhamökkejä ei lueta vapaa-ajan asuinrakennuksiksi. Kesämökeiksi luetaan kaikki rakennukset, joiden käyttötarkoitus vuoden viimeisenä päivänä on vapaa-ajan asuinrakennus tai joita kyseessä olevana ajankohtana käytetään vapaa-ajanasuntona. Tiedot kesämökeistä on saatu Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän rakennus- ja huoneistotiedoista, joita ylläpidetään kuntien rakennusvalvonnan rakennushankeilmoituksilla. Toisin sanoen, kesämökkikanta sisältää ensisijaisesti Rakennusluokituksen käyttötarkoitusluokan (041) Vapaa-ajan asuinrakennukset ja lisäksi muut rakennukset (ns. mummonmökkit), joita käytetään loma-asumiseen ja joiden käytössäolosta on ilmoitettu rekisteriviranomaiselle. Majoitustoimintaa harjoittavien liikeyritysten vuokrattavia lomamökkejä, jotka ovat Liikerakennusten luokassa 124 (Vuokrattavat lomamökkit ja -osakkeet, liiketoiminnallisesti) ei lueta kesämökkikantaan (Tilastokeskus 2019c).

Kesämökki-määritelmässä huomio kiinnittyy siihen, että siinä mainitaan samassa virkkeessä sekä *rakennukset* että *asunnot*. Ne eivät ole välttämättä sama asia, vaan yhdessä vapaa-ajan asuinrakennuksessa voi olla lukuisia vapaa-ajanasuntoja tai -huoneistoja (Kauppila 2007a: 99). Levin ja

Rukan matkailukeskusten vapaa-ajanasumistutkimuksessa (Kauppila 2007a) havaittiin, että keskuksissa oli huomattavasti enemmän osakeyhtiömuotoisia ja yksityisten yritysten omistamia vapaa-ajan asuinrakennuksia verrattuna niiden sijaintikuntiin ja koko maahan. Lisäksi matkailukeskusten vapaa-ajan asuinrakennukset olivat pinta-alaltaan suurempia kuin maassa keskimäärin. Omistuslajeihin ja kokoon vedoten matkailukeskusten vapaa-ajan asuinrakennukset sisältävät usein enemmän kuin yhden asunnon tai huoneiston rakennusta kohti. Käytännössä tämä ilmenee keskuksissa pari- ja rivitaloina. Tilastokeskuksen kesämökkitilastossa kuitenkin osakeyhtiömuotoiset ja yksityisten yritysten omistamat vapaa-ajan asuinrakennukset kirjautuvat vain yhtenä ”kesämökinä”. Toisin sanoen, mökkitieto on asuinrakennuskohtainen, ei asuntokohtainen. Kaikkiaan tilastointinperusta merkitsee sitä, että todellisuudessa erityisesti matkailukeskuksissa – ja niiden sijaintikunnissa – on määrällisesti enemmän yksittäisiä vapaa-ajanasuntoja kuin tilastot ”virallisesti” osoittavat. Tosin keskuksen välillä voi olla rakenteellisia eroja rakennuskannassa, mikä vaikuttaa luonnollisesti vapaa-ajanasuntojen määrään. Tässä raportissa käytetään vapaa-ajanasunto-termiä vapaa-ajan asuinrakennuksen sijaan.

Kesämökkitiedoista voi puuttua jonkin verran yksiköitä. Kesämökkikäyttöön otetaan rakennuksia, jotka ovat rekisterissä muissa käyttötarkoituksissa kuin vapaa-ajanasuntoina (esim. tyhjiilleen jääneet omakotitalot tai entisten maatilojen asuinrakennukset). Tällaisten rakennuksen muuttuminen vapaa-ajanasunnoiksi ei pääsääntöisesti välity rekisteriviranomaisille ja sitä kautta tilastoihin. Rekisteriin tehtyjä tarkistuksia ja kyselyjä on jonkin verran pyritty kohdistamaan juuri käyttötarkoitukseltaan tuntemattomiin ja/tai tyhjiillä oleviin rakennuksiin, joiden käyttötarkoitus on saattanut muuttua vapaa-ajan asuinrakennukseksi. On myös mahdollista, että kesämökki muutetaan käyttötarkoitukseltaan asuinrakennukseksi, kun se otetaan asumiskäyttöön. Tällöin kesämökki poistuu kesämökkikannasta. Samoin tapahtuu myös silloin, kun kesämökki ilmoitetaan muuttoilmoituksessa vakinaiseksi osoitteeksi. Väestörekisterikeskus on täydentänyt väestötietojärjestelmän rakennustietoja lisäämällä rekisteriin verohallinnon kesämökkitietoja. Tämän vuoksi joissakin kunnissa voi olla liikaa vapaa-ajan asuinrakennuksia. Toisin sanoen, sama kesämökki on ollut sekä Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmässä että verottajalta saadussa aineistossa. Kaikissa tapauksissa näitä ei ole voitu päätellä samaksi yksiköksi, koska verohallinnon tiedoissa ei ole rakennuksen koordinaattitietoja. Kesämökin omistajaan liittyvät tiedot, kuten ulko-kuntalaisten kesäasukkaiden määrä, kuvaavat vain viranomaisrekisterin kautta saatavia tietoja. Kesämökin todellinen käyttäjäryhmä voi joissakin tapauksissa olla aivan toinen, kuin mitä rekisteritiedoista pystytään päättämään (Tilastokeskus 2019d). Edelleen vapaa-ajanasunnoiksi rekisteröidään esimerkiksi saunakäytössä olevia rakennuksia, joita ei käytetä vapaa-ajanasuntoina (Vepsäläinen & Rehunen 2009). Muun muassa Rehunen (2015) on tarkastellut artikkelissaan yksityiskohtaisesti kesämökkiaineistojen sisältöjä ja kattavuutta.

Kesämökki-määritelmässä käytetään samassa virkkeessä ilmaisuja loma- ja vapaa-ajanasunto. Suomenkielisiä käsitteitä ovat tarkastelleet muun muassa Aho ja Ilola (2006: 11–13) sekä Kauppila (2007a). Tutkimuksissa on sovellettu vuosien varrella esimerkiksi seuraavaa terminologiaa: (kesä)mökki, kesäasunto, lomamökki, loma-asunto, vapaa-ajanmökki, vapaa-ajanasunto ja kakkosasunto. Näissä määritelmässä alkuosa – kesä-, loma-, vapaa-aika- ja kakkos- – korostaa mökin tai asunnon käytön ominaispiirteitä. Kesä viittaa luonnollisesti tiettyyn vuodenaikaan, kesään, painottuvaan käyttöön. Loma ja vapaa-aika puolestaan korostavat ihmisten vuodeaikais-, viikokotai päivittäiseen rytmiiin liittyvää käyttöä. Kakkosasunto taas määräytyy ykkösasunnon, pysyvän

asunnon, suhteen. Jossakin on siis olemassa asunto, joka on vieläkin tärkeämpi kuin kakkosasunto. Käsitteellisesti kakkosasunto ei viittaa pelkästään tiettyyn vuodenaikaan (kesään) tai tiettyyn elämisen rytmiin (loma-aika, vapaa-aika). Kakkosasuntoa voidaan pitää suomenkielisten käsitteiden yleisterminä, joka on kuitenkin vielä hieman vieras.

Kalterborn (1998) käyttää kakkosasunnosta termiä *alternate home* (vaihtoehtoinen asunto) painottaessaan siihen yhdistettäviä emotionaalisia siteitä. Hänen mielestään kakkosasuntojen voidaan tulkita olevan itse asiassa ykkösasuntoja, jotka edustavat globalisoituvassa maailmassa pysyvyyttä, pysyvää paikkaa paremmin kuin ”vakituinen asuinpaikka”. Tämä johtuu siitä, että ihmisten vakituinen asuinpaikka vaihtuu nykyään hyvin tiheästi, ja se merkitsee usein vain ”suojapaikkaa” työelämän aikana. Paikkakiintymykseen on syynä emotionaaliset linkit kakkosasuntoihin, sillä Kalterbornin mukaan kakkosasunnnot myydään harvoin ja ne siirtyvät usein sukupolvelta toiselle.

Tässä tutkimusraportissa sovelletaan termiä *vapaa-ajanasunto* kuvaamaan nimenomaan mökkien ja asuntojen käytön painottumista ihmisten vapaa-aikaan, joka kattaa niin päivittäisen vapaa-ajan, viikonloput kuin loma-ajat. Lisäksi vapaa-ajanasunto viittaa ympärivuotiseen käyttöön. Yhteenvedonä edellä läpikäytyt määritelmät korostavat muutamaa seikkaa. *Ensiksi*, asunnot ovat tilapäisessä, eivät vakituksessa, käytössä vuoden aikana. Niissä voidaan vieraila päivittäin, viikonloppuisin ja loma-aikoina riippuen vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon välisestä etäisyydestä. *Toiseksi*, edelliseen viitaten, asunnot ovat lähinnä vapaa-aika- tai virkistyskäytössä. Tosin niissä on mahdollista tehdä esimerkiksi etätöitä. *Kolmanneksi*, asunnot ovat (pääsääntöisesti) kakkosasuntoja, jonka käyttäjät asuvat vakituisesti muualla. Vakituinen asunto on ykkösasunto, jossa ihmiset viettävät suurimman osan ajastaan. Toisaalta Paris (2014: 6) toteaa, että kakkosasunnnot (*second homes*) viittaavat erilaiseen ihmisten ja fyysisten asuntojen suhteeseen, joten pitäisikö kakkosasunnnot käsitteellistää enemmänkin käyttömuotoina, ei käyttöluokkina. Näin ollen kakkosasunto-termi tarkoittaisikin käyttömuotoja eikä asunnon tiettyjä fyysisiä ominaispiirteitä ja olisi sidoksissa käyttäjään.

Tämän tutkimusraportin kaksi keskeisintä käsitettä ovat *matkailullinen vapaa-ajanasuminen* ja *matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset*.

Matkailullisella vapaa-ajanasumisella tarkoitetaan ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen pääasiallisten käyttäjien eli omistajien ja heidän asuntokuntansa vapaa-ajanasumista.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisilla vaikutuksilla tarkoitetaan ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen pääasiallisten käyttäjien eli omistajien ja heidän asuntokuntansa aikaansaamia taloudellisia vaikutuksia vapaa-ajanasunnon sijaintipaikkakunnalla.

Jafari (1977: 8) korostaa klassisessa matkailu-määritelmässään nimenomaan tavanomaisen, päivittäisen asuin- ja työympäristön ulkopuolisuutta. Näin ollen esimerkiksi pendelöinti ei sisälly matkailu-käsitteeseen (Hall ym. 2004: 4–7). Ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat ja heidän asuntokuntansa ovat ei-paikallisia eli ulkopuolisia, ja vapaa-ajan asuinympäristö edustaa heille tavanomaisen, päivittäisen asuin- ja työympäristön ulkopuolisuutta, joten matkailu-

määritelmä täyttyy. Aluetaloudellisten vaikutusten näkökulmasta he tuovat talouden kiertokulkuun vapaa-ajanasunnon sijaintikunnan ulkopuolista rahaa.

On huomattava, että ulkopaikkakuntaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja voivat käyttää myös muut kuin pääasialliset käyttäjät eli omistajat ja heidän asuntokuntansa, esimerkiksi heidän muu perhe (täysi-ikäiset lapset perheineen) sekä sukulaiset ja tuttavat/ystävät. Lisäksi on mahdollista, että näitä vapaa-ajanasuntoja vuokrataan, jolloin käyttäjät voivat olla ketä tahansa.

Tässä tutkimuksessa päädytään lähestymään ulkopaikkakuntalaisia vapaa-ajanasuntojen omistajia, mihin on muutamia syitä. *Ensiksi*, omistajat ja heidän asuntokuntansa ovat näiden vapaa-ajanasuntojen käyttäjien ydinryhmä. *Toiseksi*, heidät voidaan tavoittaa virallisten rekistereiden kautta kyselytutkimusta silmällä pitäen (ks. Järviluoma 2020a). *Kolmanneksi*, omistajat ovat osa-aikakuntalaisia, joilla on usein syvällisempiä siteitä ja paikkakiintymys vapaa-ajanasunnon paikkakuntaan. Tätä sidettä hyödynnettiin, kun kyselytutkimuksessa (Järviluoma 2020a) kartoitettiin laajemmin heidän näkemyksiään ja mielipiteitään kohdealueen vapaa-ajanasumisen ja matkailun kehittämiseen. *Neljänneksi*, omistajilta tiedusteltiin kyselytutkimuksella heidän ja asuntokuntansa rahankäyttöä sekä vapaa-ajanasunnon käyttötietoja (käyntikerrat, viipymä ja seuruekoko). Vapaa-ajanasunnon omistajat eivät voi tietää mahdollisten muiden käyttäjäryhmien rahankäyttöä tai vapaa-ajanasunnon käyttöä, joten kysely koskee vain omistajia ja heidän asuntokuntansa tietoja. Muiden ryhmien kohdalla tarvittaisiin erillistutkimukset.

1.4 Viimeaikaisia matkailun aluetaloudellisia tutkimuksia paikallistasolta

Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiassa (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015) korostetaan matkailun roolia aluekehityksen välineenä. Matkailun kansainvälistymiseen tähtäävässä strategiassa painopisteinä ovat matkailukeskusten ja kärkituotteiden kehittäminen, matkailualueiden ja -keskusten saavutettavuuden ja infrastruktuurin kehittäminen, matkailualueiden imago, matkailukeskusten myynti ja markkinointi sekä matkailuelinkeinon tutkimus ja koulutus. Viimeksi mainitusta painopisteestä nostetaan esille muun muassa tutkimuspohjaisen tiedon tarve matkailukysynnästä sekä matkailuelinkeinon ja aluekehityksen kytkennöistä alueellisen ennakkoinnin tarpeisiin.

Matkailun ja aluekehityksen kytkentöjä konkretisoivat muun muassa matkailun aikaansaamat taloudelliset vaikutukset – tulo, työllisyys, palkkatulo ja palkkaverotulo – kohdealueella. Matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia voidaan mitata usealla menetelmällä, kuten pohjoismaisella mallilla, MTT-mallilla, panos–tuotos-mallilla, Koillismaan mallilla ja matkailun satelliittitilinpidualalla. Mallit on käyty läpi yksityiskohtaisesti toisaalla (ks. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c; Kauppila & Järviluoma 2016). Seuraavaksi tuodaan julki matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten metodologian taustalla oleva tutkimushistoria, johon raportissa esitettävät menetelmälliset ratkaisut perustuvat.

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaaminen ei ole yksiselitteistä eikä yksinkertaista, ja lähes jokaisessa tutkimuksessa on kritisoitu käytettyä menetelmää. Kritiikki kohdistuu – sovelletusta menetelmästä riippumatta – muun muassa mallien vaatimaan raskaaseen empiriaan (ks.

Kauppila 1999, 2001; Karppinen & Vähäsantanen 2011; Tahvanainen ym. 2012). Empirian kerääminen kentältä vie runsaasti aikaa ja edellyttää huomattavan määrän resursseja, mikä pidentää tutkimusprosessin kestoja ja nostaa kustannuksia. Toisaalta on todettava, että ilman empiriaa matkailun talousvaikutusten alueelliset piirteet jäisivät huomioitta. On siis tarve kehittää matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamista siihen suuntaan, että raskasta empiiristä vaihtoa voidaan keventää luopumatta kuitenkaan matkailun alueellisista piirteistä. Matkailutalouden mittaaminen voidaan sijoittaa matkailun strategiseen suunnitteluprosessiin (ks. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2018b; Kauppila & Järviluoma 2016).

Tutkimuksissa kaivataan myös pitkittäistutkimusten eli seurannan mahdollisuutta ilman jatkuvaa uuden empirian keräämistä (ks. Kauppila 1999; Karppinen & Vähäsantanen 2011; Tahvanainen ym. 2012). Tämä tarve viittaa matkailun talousvaikutusten seurantajärjestelmään, joka on systemaattinen, helposti toteutettava, dynaaminen ja kustannustehokas. Matkailutalouden seuranta liittyy olennaisesti matkailun strategiseen suunnitteluprosessiin (ks. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2018b; Kauppila & Järviluoma 2016).

Kun Suomi liittyi Euroopan unioniin, strateginen suunnittelu ja hankkeet, projektit, vyöryivät alueellisen kehittämisen keskiöön: aluekehitystä ohjataan strategioilla ja toimeenpannaan käytännössä hankkeilla. Myös matkailun edistämistä toteutetaan tänä päivänä erilaisilla julkista tukea saavilla (alue)kehityshankkeilla. Työ- ja elinkeinoministeriön (Kyyrä 2019) mukaan vuosina 2007–2013 Suomessa myönnettiin matkailullisiin perusteisiin julkista tukea (maakuntien liitot, ELY-keskukset, Business Finland, Finnvera Oyj., ministeriöiden myöntämät suorat avustukset) noin 500 miljoonaa euroa. Tämä kattaa yritystuet, matkailun operatiivisen toiminnan sekä matkailua tukevat palvelut ja infrastruktuurin. Tuorein tarve liittyykin matkailun kehittämishankkeiden ja investointien (alue)talousvaikutusten ennustamiseen ja arviointiin osana matkailun strategista suunnitteluprosessia (ks. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2018b; Kauppila & Järviluoma 2016).

Viitaten matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen, seurannan sekä ennustamisen ja arvioinnin tarpeisiin Kajaanin ammattikorkeakoulu toteutti vuonna 2015 yhteistyökumppaneiden – Pohjois-Pohjanmaan liiton, Kainuun liiton, BusinessOulun, Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy:n, Pudasjärven kaupungin ja Kainuun Etu Oy:n – kanssa CoReFor-tutkimushankkeen (yhteistoiminta, aluetalous ja ennustaminen), jossa selvitettiin uudella, empiirisesti kevyemmällä mittaamismallilla Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnissa paikallistasolla matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia. Mittaamismallin ohella tutkimushankkeessa luotiin talousvaikutusten seurantamalli ilman jatkuvaa uuden empirian keräämistä sekä hahmoteltiin matkailun kehittämishankkeiden ja investointien ennuste- ja arviointimallia. Pohjois-Pohjanmaalla tutkimuskohteina olivat Kuusamo (Kauppila 2016a), Oulu (Kauppila 2016b), Pudasjärvi (Kauppila 2016c) ja Kainuussa Sotkamo (Kauppila & Järviluoma 2016). Kyseisenä vuonna Pohjois-Pohjanmaan liitto työsti CoReFor-hankkeessa julkituodulla mittaamismallilla Kalajoen matkailun aluetaloudelliset vaikutukset -selvityksen (Näpänkangas 2016). Myöhemmin Kainuussa Hyrynsalmen ja Puolangan (Kauppila 2016d) sekä Pohjois-Pohjanmaalla Rokua Geopark -alueen (Kauppila 2016e) matkailun taloudellisia vaikutuksia on tarkasteltu CoReFor-hankkeen mittaamismallilla ja luotu näille alueille taloudellisten vaikutusten seurantamalli.

Vuonna 2016 Sotkamosta julkaistiin matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalliin pohjautuva raportti (Kauppila 2016f), samoin kuin Kalajoelta, Kuusamosta, Oulusta ja Pudasjärveltä (Kauppila 2016g). Vuonna 2017 seurantamallin mukaiset matkailutalouden päivitykset toteutettiin Kainuussa Hyrynsalmelta, Puolangalta ja Sotkamosta (Kauppila 2017a) sekä Pohjois-Pohjanmaalla Kalajoelta, Kuusamosta, Oulusta, Pudasjärveltä ja Rokua Geopark -alueelta (Kauppila 2017b). Vuonna 2019 julkaistiin Pohjois-Pohjanmaalta Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven ja Vaalan matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalliraportti (Kauppila 2019a). Kyseisenä vuonna Kainuussa päivitettiin seurantamallia soveltaen Sotkamon matkailutalouden tunnusluvut (Kauppila 2019b).

Vuonna 2017 luotiin Pohjois-Pohjanmaalle Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun ja Pudasjärvelle matkailun aluetaloudellisten vaikutusten empiiriset ennuste- ja arviointimallit (Kauppila 2017c). Vuonna 2018 vastaavat ennuste- ja arviointimallit tuotettiin Hyrynsalmelle, Puolangalle ja Sotkamoon (Kauppila 2018a). Kyseisenä vuonna julkaistiin myös tutkimusraportti (Kauppila 2018b), jossa matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin, seurantamallin sekä ennuste- ja arviointimallin keskeiset tulokset paikallistasolta Kainuusta ja Pohjois-Pohjanmaalta sidottiin matkailun strategiseen suunnitteluprosessiin.

Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiassa (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015) maakunta on jaettu viiteen matkailualueeseen: Ruka-Kuusamo, Oulun kaupunki ja kaupunkiseudun kohteet, Kalajoki, Syöte ja Rokua Geopark -alue. Näiden matkailualueiden kärkimatkailukeskukset, joilla tarkoitetaan kuntia, ovat Kuusamo, Oulu, Kalajoki, Pudasjärvi ja Rokua Geopark -alueen kunnat Muhos, Utajärvi ja Vaala. Näin ollen viime vuosina kaikista Pohjois-Pohjanmaan matkailualueiden kärkimatkailukeskuksista on tuotettu monipuolista tutkimustietoa matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista strategista suunnittelu- ja kehittämistoimintaa silmällä pitäen. Sen sijaan matkailun yhdestä osa-alueesta, matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta ja sen taloudellisista vaikutuksista paikallistasolta ei ole Pohjois-Pohjanmaalta saatavissa minkäänlaista tutkimustietoa. Käsillä olevassa raportissa paikataan tätä tiedonpuutetta. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisessa, seurannassa sekä ennustamisessa ja arvioinnissa hyödynnetään siis edellä esitettyjen matkailun aluetaloudellisten vaikutustutkimusten menetelmällisiä ratkaisuja, joita muokataan vastaamaan vapaa-ajanasumisen ominaispiirteitä.

2. TUTKIMUSALUEET, -AINEISTOT JA -MENETELMÄT

2.1 Tutkimusalueet Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan matkailun aluerakenteessa

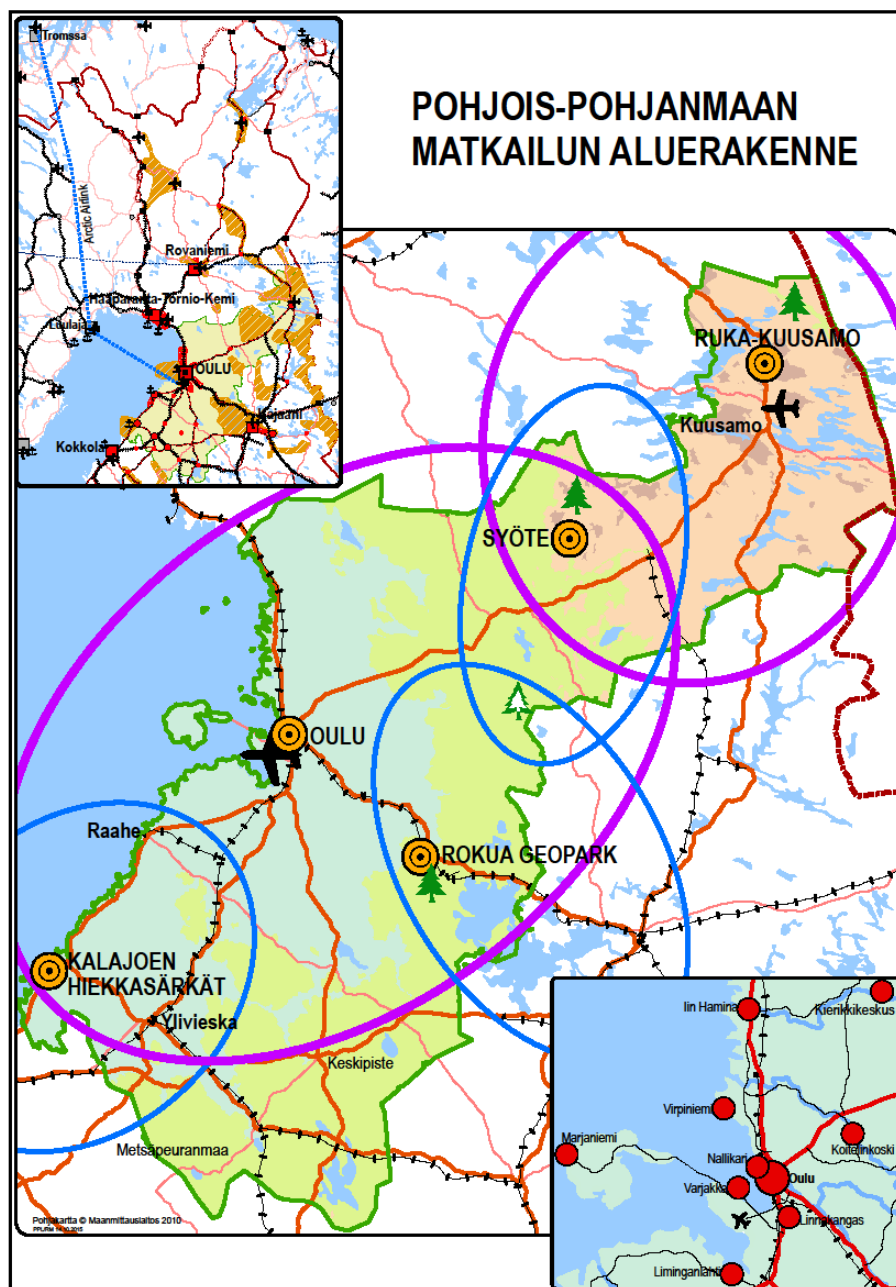
Tutkimusalueet kattavat Pohjois-Pohjanmaan maakunnasta Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan. Tarkasteltavat alueet ovat paikallistason alueyksiköitä, kuntia.

Suomi on jaettu matkailumaantieteellisesti viiteen suuralueeseen: Kulttuurialue, Järvialue, Pohjanmaa, Vaara-alue ja Lappi (Artman ym. 1978; Vuoristo & Vesterinen 2001; Vuoristo 2002). Suuralueet on muodostettu luonnonmaantieteellisten tekijöiden perusteella, erityisesti luonnonvetoimatekijöihin nojaten. Matkailumaantieteellisessä suuraluejaossa Kalajoki ja Oulu kuuluvat Pohjanmaahan, kun Kuusamo, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala ovat osa Vaara-alueita. Yksityiskohtaisemmassa, toiminnallisessa matkailumaantieteellisessä aluejaottelussa Kuusamo ja Pudasjärvi Syötteen matkailukeskuksen osalta sisältyvät Koillismaa–Salla-matkailualueeseen (Vuoristo & Vesterinen 2001; Vuoristo 2002). Kalajoella sijaitsee Hiekkasärkkien, Kuusamossa Rukan ja Pudasjärvellä Syötteen matkailukeskus.

Kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa Suomi on jaettu neljään osaan: Helsinki, Lappi, Järvi-Suomi sekä rannikko- ja saaristoalueet. Kalajoki ja Oulu sisältyvät rannikko- ja saaristoalueeseen, kun Kuusamo, Pudasjärvi ja Taivalkoski ovat osa Lappia. Vaala kuuluu puolestaan Järvi-Suomeen (BusinessFinland 2019a).

Esitetyt matkailumaantieteelliset ja kansainvälisen matkailumarkkinoinnin aluejaot osoittavat, että Pohjois-Pohjanmaa ei ole maakuntana homogeeninen eikä toiminnallinen matkailualue – se on ennen muuta hallinnollinen alue. Pohjois-Pohjanmaan heterogeenisuus voidaan nähdä myös myönteisenä ominaispiirteenä, sillä maakunta näyttää vaihtelevana ja monipuolisena matkailualueena.

Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiassa (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015) maakunta jaetaan viiteen matkailualueeseen: Ruka-Kuusamo, Oulun kaupunki ja kaupunkiseudun kohteet, Kalajoki, Syöte ja Rokua Geopark -alue (kuva 3). Näiden matkailualueiden kärkimatkailukeskukset, joilla tarkoitetaan kuntia, ovat Kuusamo, Oulu, Kalajoki, Pudasjärvi ja Rokua Geopark -alueen kunnat eli Muhos, Utajärvi ja Vaala. Tämän raportin esimerkit kattavat siis kaikki Pohjois-Pohjanmaan kärkimatkailukeskukset sekä näiden lisäksi vielä Taivalkosken.

Kuva 3. Pohjois-Pohjanmaan matkailun aluerakenne (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015: kuva 4).

Suomen kuntien matkailutarjontaa voidaan selvittää *Suomen matkailun aluerakenne* -tutkimuksen (Leinonen ym. 2007) avulla. Selvityksessä tarjonta koostuu neljästä elementistä: luonnonvetovoimasta, kulttuurivetovoimasta, majoitus-, ravitsemis- ja liikennepalveluista sekä ohjelmalveluista ja tapahtumista. Mainitut tarjontatekijät sisältävät puolestaan useita indikaattoreita, ja jokainen tekijä on jaettu hierarkkisesti neljään luokkaan. Tarkastelu korostaa kunkin tekijän monipuolisuutta. Tarjontatekijöiden synteisin lopputulemana kunnat on ryhmitelty hierarkkisesti neljään luokkaan: A-, B-, C- ja D-tason matkailukuntiin. Kalajoki ja Pudasjärvi ovat matkailutarjonnan mukaan B-tason matkailukuntia, kun Kuusamo ja Oulu ovat A-tason matkailukuntia. Taivalkoski ja Vaala ovat puolestaan C-tason matkailukuntia. Kaikkiaan raportissa on määritelty 20 kuntaa A-tason matkailukunnaksi.

Tutkimusalueet ovat keskeisimpiä matkailualueita ja -kuntia Pohjois-Pohjanmaan matkailun aluerakenteessa. Esimerkiksi vuonna 2018 edellä esitetyt kärkimatkailukeskukset kattoivat Tilastokeskuksen virallisista yöpymisvuorokausista Pohjois-Pohjanmaalla yli 90 prosenttia (BusinessFinland 2019b). Lisäksi niiden on arvioitu muodostavan – laskentatavasta riippuen – 81–90 prosenttia Pohjois-Pohjanmaan matkailun taloudellisista vaikutuksista (Kauppila 2017b). Tutkimusalueiden matkailua kuvaavat mittarit esitellään taulukossa 1. Taivalkoskelta ja Vaalasta ei ole saatavissa tietoa yöpymisvuorokausista eikä Taivalkoskelta tutkimustietoa matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista.

Taulukko 1. Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan matkailutarjontaluokka, yöpymisvuorokaudet ja kansainvälisten yöpymisvuorokausien osuus vuonna 2018 sekä kokonaismatkailutulo (1 000 €) ja kokonaismatkailutyöllisyys (htv.) vuonna 2017 (Leinonen ym. 2007; BusinessFinland 2019b; Kauppila 2019a).

Kunta	Matkailutarjontaluokka	Yöp.vrk. (kv.-osuus)	Kokonaismatkailutulo (1 000 €)	Kokonaismatkailutyöllisyys (htv.)
Kalajoki	B	250 708 (2 %)	39,0	253,1
Kuusamo	A	597 118 (26 %)	142,1	715,6
Oulu	A	564 576 (16 %)	250,1	1 235,6
Pudasjärvi	B	104 834 (23 %)	27,8	143,3
Taivalkoski	C			
Vaala	C		10,2	25,9

2.2 Tutkimusalueet ja vapaa-ajanasunnot: kunnittain ja matkailukeskuksittain

Kuntien vapaa-ajanasuntojen määrä, rakenne ja kehitys. Vapaa-ajanasunnot ovat merkittävä osa matkailun infrastruktuuria. Vuonna 2018 Suomessa oli 509 785 vapaa-ajanasuntoa, joista Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevia 32 515 vapaa-ajanasuntoa eli 6,4 prosenttia maamme vapaa-ajanasunnoista. Tutkimusalueilla – Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa – oli kyseisenä vuonna 19 744 vapaa-ajanasuntoa. Suhteellisesti tutkimusalueiden vapaa-ajanasunnot kattoivat reilu 60 prosenttia Pohjois-Pohjanmaan vapaa-ajanasunnoista (Tilastokeskus 2019e). Näin ollen kunnat ovat merkittäviä vapaa-ajanasuntokeskittymiä Pohjois-Pohjanmaan sisällä. Valtakunnantasolla suurimmat vapaa-ajanasuntokasaumat ovat Järvi-Suomessa, rannikkoalueilla ja saaristossa sekä pohjoisen matkailukeskuksissa (Hiltunen & Rehunen 2014; Adamiak ym. 2015, 2017; Rehunen ym. 2015; Hiltunen ym. 2016). Viime vuosina uudisrakentaminen on ollut Suomessa vilkkainta Lapin, Etelä-Savon (Järvi-Suomi) ja Varsinais-Suomen (rannikkoalueet ja saaristo) maakunnissa (Finnish Consulting Group Oy 2016; Tilastokeskus 2019c).

Vapaa-ajanasuminen on mittava ilmiö, sillä vuonna 2018 Suomessa vapaa-ajanasunnon omistaviin asuntokuntiin kuului lähes 816 000 henkilöä (Tilastokeskus 2019c). On arvioitu, että jopa kolmella miljoonalla suomalaisella on mahdollisuus mökkeillä, sillä usein vapaa-ajanasuntoja käyttävät omistajien ohella myös sukulaiset ja tuttavat (Nieminen 2010; Finnish Consulting Group Oy

2016). Lisäksi vapaa-ajanasuntoja vuokrataan, mikä osaltaan kasvattaa vapaa-ajanasukkaiden kokonaismäärää.

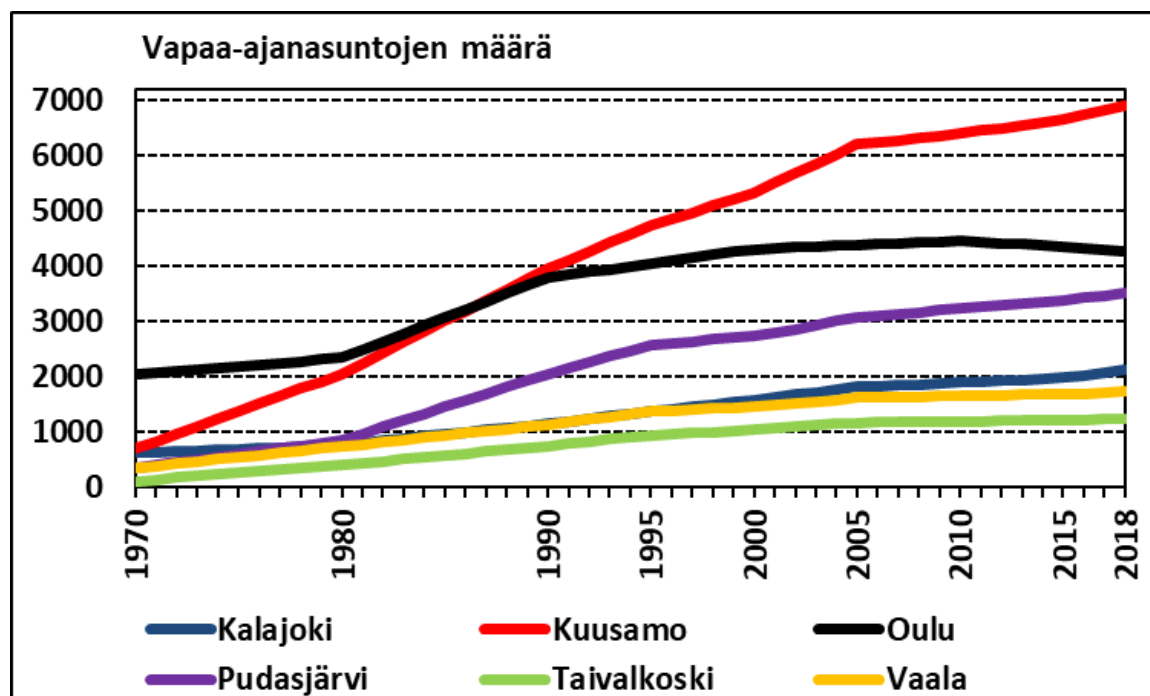
Vuonna 2018 tutkimusalueista eniten vapaa-ajanasuntoja oli Kuusamossa, vajaa 7 000, kun niitä oli vähiten Taivalkoskella, reilu 1 200 (taulukko 2). Vapaa-ajanasuntojen omistuslajeissa painottuivat kaikissa kunnissa yksityishenkilöiden omistamat vapaa-ajanasunnot: Kalajoella niiden osuus oli 88,9 prosenttia, Kuusamossa 82,8 prosenttia, Oulussa 94,8 prosenttia, Pudasjärvellä 92,2 prosenttia, Taivalkoskella 93,7 prosenttia ja Vaalassa 98,1 prosenttia. Vertailun vuoksi vuonna 2018 yksityisten omistamien vapaa-ajanasuntojen suhteellinen osuus Pohjois-Pohjanmaan vapaa-ajanasunnoista oli 80,3 prosenttia ja koko maan 84,8 prosenttia (Tilastokeskus 2019f). Tutkimusalueiden vapaa-ajanasuntojen omistuslajeissa korostuvat yksityishenkilöiden omistamat vapaa-ajanasunnot verrattuna Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan ja koko maahan, lukuun ottamatta Kuusamoa. Yksityishenkilöt-omistustajiin kuuluvat suomalaisten ja ulkomaalaisten yksityishenkilöiden omistamat vapaa-ajanasunnot sekä perikuntien ja kuolinpesien omistamat vapaa-ajanasunnot (Järviluoma/Kannisto/Kauppara 2019).

Taulukko 2. Vapaa-ajanasunnot omistuslajeittain ja kokonaismäärä (lkm) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Tilastokeskus 2019e). (Muut * sisältävät seuraavat omistustajit: sosiaaliturvarahasto, uskonnollinen yhteisö, säätiö, puolue tms., yhteisö yms. tai muut).

Omistuslaji						
	Kalajoki	Kuusamo	Oulu	Pudasjärvi	Taivalkoski	Vaala
Asunto-oy tai -osuuskunta	10	69	9	3		
Kiinteistöosakeyhtiö	6	239	3	3	2	
Kunnan liikelaitos, kunta tai kuntainliitto	5	1	1			
Maatalousyrittäjä						
Muut (*)	3	14	3	3	2	
Tuntematon	158	661	192	247	68	27
Valtio- tai kunnanemmistöinen yritys						
Valtion liikelaitos, valtio		4			1	
Yksityinen yritys, pankki tai vakuutuslaitos	53	201	14	16	5	6
Yksityishenkilö	1 880	5 713	4 039	3 234	1 159	1 690
YHTEENSÄ	2 115	6 902	4 261	3 506	1 237	1 723

Tutkimusalueiden vapaa-ajanasuntojen määrä on lisääntynyt huomattavasti vuosina 1970–2018 (kuva 4). Eryityisesti niiden määrä kasvoi vuodesta 1970 aina 2000-luvun alkupuolelle, minkä jälkeen se on tasaantunut Kuusamoa ja Pudasjärveä lukuun ottamatta. Absoluuttisesti kasvu on ollut suurinta Kuusamossa ja suhteellisesti Taivalkoskella. Vaikka vapaa-ajanasuntojen lisääntyminen oli tarkastelujaksolla suhteellisesti merkittävää Taivalkoskella, niiden absoluuttinen kasvu oli

kuitenkin pienintä kyseisessä kunnassa. Suhteellisesti vapaa-ajanasuntojen lisääntyminen oli vaatimattominta Oulussa, ja niiden määrä on Oulussa jopa kääntynyt laskuun 2010-luvulla.

Kuva 4. Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan vapaa-ajanasuntojen määrän kehitys vuosina 1970–2018 (Tilastokeskus 2019g).

Matkailukeskusten vapaa-ajanasuntojen määrä ja rakenne. Kalajoen, Kuusamon ja Pudasjärven tapauksissa Tilastokeskuksen (2019h) postinumeroaineistosta on mahdollista selvittää Hiekkasärkkien, Rukan ja Syötteen matkailukeskuksissa olevien vapaa-ajanasuntojen määrää ja rakennetta. On syytä todeta, että Hiekkasärkkien postinumeroalue kattaa laajemman maantieteellisen alueen kuin pelkästään toiminnallisen matkailukeskuksen mutta pienemmän kuin kunta. Sen sijaan Rukalla ja Syötteellä postinumeroalueiden maantieteellinen rajausta sopii hyvin yhteen toiminnallisen matkailukeskuksen kanssa.

Vuonna 2018 Hiekkasärkillä (85100 Kalajoen keskus) oli 1 277 vapaa-ajanasuntoa eli noin 60 prosenttia Kalajoen vapaa-ajanasunnoista. Omistuslajeittain tarkasteltuna näistä oli yksityishenkilöiden omistuksessa vajaa 90 prosenttia eli miltei sama osuus kuin kunnan kohdalla. Rukalla (93830 Rukatunturi) oli puolestaan 1 611 vapaa-ajanasuntoa, joka oli lähes neljännes Kuusamon vapaa-ajanasunnoista. Omistuslajeittain näistä oli yksityishenkilöiden omistuksessa vain reilu puolet eli suhteellisesti huomattavasti vähemmän kuin kunnassa. Sen sijaan Kuusamon asunto-osakeyhtiö- tai -osuuskunta- sekä kiinteistöosakepohjaisista vapaa-ajanasunnoista lähes kaikki sijaittivat Rukalla, jossa oli myös yli puolet kunnan yksityisten yritysten/pankkien/vakuutuslaitosten vapaa-ajanasunnoista. Vastaavasti Syötteellä (93280 Syöte) oli 518 vapaa-ajanasuntoa eli noin 15 prosenttia Pudasjärven vapaa-ajanasunnoista. Omistuslajeittain jaoteltuna yksityishenkilöt omistivat näistä miltei 85 prosenttia, joka on hieman vähemmän kuin kunnan tapauksessa. Suhteellisesti tarkasteltuna Syötteellä oli hieman enemmän asunto-osakeyhtiö- tai -osuuskunta- sekä kiinteistöosakeyhtiöpohjaisia vapaa-ajanasuntoja kuin Pudasjärvellä. Edellinen koskee myös yksityisten yritysten/pankkien/vakuutuslaitosten omistamia vapaa-ajanasuntoja (Tilastokeskus 2019h).

Matkailukeskusten vapaa-ajanasunnot poikkeavat rakenteellisilta ominaisuuksiltaan koko maan vapaa-ajanasunnoista, mikä ilmenee neljän suuren matkailukeskuksen – Levin, Rukan, Saariselän ja Ylläksen – vapaa-ajanasuntoja käsittelevistä tutkimusraporteista (Kauppila 2006; ks. myös Kauppila 2007a, 2008a, 2009a, 2010). Matkailukeskusten vapaa-ajanasunnot ovat kooltaan suurempia kuin maassa keskimäärin. Lisäksi matkailukeskusten omistuslajit jakautuvat kohtalaisen tasaisesti kolmeen luokkaan: yksityiset henkilöt/perikunnat, asunto-/kiinteistöosakeyhtiöt ja yksityiset yritykset/pankit/vakuutuslaitokset, kun koko maassa yksityiset henkilöt/perikunnat omistavat vapaa-ajanasuntokannasta yli 90 prosenttia. Mielenkiintoista on myös se, että neljän suuren matkailukeskuksen vapaa-ajanrakentaminen alkoi varsinaisesti vasta 1980-luvulla ja tahti on ollut kiihtyvää. Huomattava osa suurten matkailukeskusten sijaintikuntien vapaa-ajanrakentamisesta eli uudistuotannosta keskittyykin matkailukeskuksiin. Näin ollen matkailukeskusten ja niiden sijaintikuntien vapaa-ajanrakennuskanta on nuorempaa kuin koko maan vastaava.

Vapaa-ajanasunnon omistajien vakituiset asuinalueet kunnittain ja matkailukeskuksittain. Vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisten asuinalueiden kuntakohtaiset sijaintitiedot ovat saatavissa vain yksityisistä vapaa-ajanasunnoista. Kun käsillä olevassa raportissa on tarkoituksena selvittää nimenomaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia, omistajien asuinkuntien sijaintitiedot ovat välttämättömiä. Jotta vapaa-ajanasunto täyttää tutkimuksen rajauksen ehdot, vapaa-ajanasunnon omistajan on oltava ulkopaikkakuntalainen eli ei-paikallinen. On huomattava, että yksityinen omistaja tarkoittaa yksityishenkilöä. Perikuntien omistamat, yhteisomistuksessa olevat, ulkomaalaisten omistamat ja yritysten omistamat rakennukset sisältyvät luokkaan ”omistajan asuinkunta tuntematon” (Kauppila 2008a, 2010). Näin ollen esimerkiksi osakeyhtiömuotoiset ja yritysten vapaa-ajanasunnot jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Kuten edellä todettiin, mainitut omistuslajit keskittyvät matkailukeskuksiin. Tämä on havaittavissa erityisesti Kuusamossa (Tilastokeskus 2019h).

Yksityisen vapaa-ajanasuntojen omistajien vakituiset asuinalueet, kotikunnat, vaihtelevat tutkimusalueittain (taulukko 3). Vuonna 2018 Vaalassa ulkopaikkakuntalaisten omistivat yli 85 prosenttia niistä yksityisistä vapaa-ajanasunnoista, joista voidaan määrittää omistajan kotikunta. Sen sijaan Oulussa vastaava osuus jäi alle viidenneksen. Itse asiassa Tilastokeskuksen (2018) mukaan vuonna 2017 Oulussa oli Suomen kunnista suhteellisesti tarkasteltuna vähiten ulkopaikkakuntalaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja. On nähtävissä, että matkailullinen vapaa-ajanasuminen kohdistuu ennen muuta matkailukeskuspaikkakuntiin, kuten Pudasjärvelle ja Kuusamoon, sekä Oulujärvelle eli Vaalaan. Vuonna 2018 Pohjois-Pohjanmaan yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajista 22,2 prosenttia asui maakunnan ulkopuolella, kun Suomen maakuntien keskiarvo oli 35,9 prosenttia (Tilastokeskus 2019f). Edelliseen viitaten Pohjois-Pohjanmaalla on vähemmän yksityisiä vapaa-ajanasuntoja maakunnan ulkopuolisessa omistuksessa kuin maakunnissa keskimäärin.

Taulukko 3. Vapaa-ajanasunnot (lkm), paikallisten omistamat yksityiset vapaa-ajanasunnot (lkm), ulkopaikkakuntalaisten omistamat yksityiset vapaa-ajanasunnot (lkm ja %) ja vapaa-ajanasuntojen omistajien kotipaikkakunta tuntematon (lkm) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Tilastokeskus 2019e).

Kunta	Vapaa-ajan- asunnot yhteensä (lkm)	Vapaa-ajanasuntojen omistajat			
		Paikalliset (lkm)	Ulkopaikka- kuntalaiset (lkm)	Ulkopaikka- kuntalaiset (%)	Kotipaikkakunta tuntematon (lkm)
Kalajoki	2 115	765	845	52,5	505
Kuusamo	6 902	1 721	3 512	67,1	1 669
Oulu	4 261	2 810	627	18,2	824
Pudasjärvi	3 506	673	2 237	76,9	596
Taivalkoski	1 237	348	710	67,1	179
Vaala	1 723	222	1 284	85,3	217

Pohjois-Pohjanmaalla vaatimaton maakunnan ulkopuolisten vapaa-ajanasuntojen omistajien osuus johtuu Oulusta ja Oulun seudusta, joten on syytä tarkastella ilmiötä yksityiskohtaisemmin. Vuonna 2018 oululaiset omistivat niistä ulkopaikkakuntalaisten yksityisistä vapaa-ajanasunnoista, joista voitiin määrittää omistajan kotikunta, Kalajoella 10,1 prosenttia, Kuusamossa 26,6 prosenttia, Pudasjärvellä 60,8 prosenttia, Taivalkoskella 41,3 prosenttia ja Vaalassa 43,8 prosenttia. Kun maantieteellistä aluetta laajennetaan Oulun seutukuntaan (Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu, Tyrnävä), vastaavat luvut olivat seuraavat: Kalajoki 13,6 prosenttia, Kuusamo 30,9 prosenttia, Pudasjärvi 70,3 prosenttia, Taivalkoski 50,1 prosenttia ja Vaala 60,8 prosenttia. Oulussa ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasunnoista Oulun seutukunnassa asuvat, pois lukien oululaiset, omistivat 30,8 prosenttia. Huomionarvoista on se, että oululaisten ja Oulun seutukuntalaisten omistuksessa oli lähes 90 prosenttia Oulun yksityisistä vapaa-ajanasunnoista (Tilastokeskus 2019e).

Vuonna 2018 Hiekkasärkillä ulkopaikkakuntalaiset omistivat yksityisiä vapaa-ajanasuntoja suurin piirtein saman verran kuin kunnassa eli hieman yli puolet. Rukalla ulkopaikkakuntalaisten omistuosuus oli reilu 80 prosenttia, joka on suurempi kuin Kuusamon kohdalla. Syötteellä ulkopaikkakuntalaiset omistivat yksityisistä vapaa-ajanasunnoista vajaa 90 prosenttia eli huomattavasti enemmän kuin kunnassa (Tilastokeskus 2019e, 2019h). Rukalla ja Syötteellä on siis ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen osuus selvästi suurempi verrattuna niiden sijaintikuntiin.

Tarkempi analyysi paljastaa tutkimusalueiden välisiä eroja ulkopaikkakuntalaisten yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien vakituissa asuinalueissa (taulukko 4). Asuinalueiden aluetasossa päädyttiin seutukuntatasoon. Mikäli vapaa-ajanasunnon kohdekunta sisältyy keskeisimpiin seutukuntiin, kohdekunnan vapaa-ajanasunnon omistajat, siis paikalliset omistajat, on poistettu kyseisen seutukunnan osuudesta. Vuonna 2018 Kalajoella ulkopaikkakuntalaiset omistajat asuivat pitkälti lähiseutukunnissa ja Oulun seutukunnassa. Sen sijaan Kuusamossa omistajat olivat erityisesti Oulun seutukunnasta ja pääkaupunkiseudulta (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) loppujen omistajien jakautuessa hyvin laajasti ympäri Suomea. Oulussa omistajat keskittyivät lähiseu-

tukuntiin ja pääkaupunkiseudulle. Pudasjärvellä Oulun seutukunta oli ylivoimaisesti tärkein omistajakasauma, samoin kuin Taivalkoskella. Vaalassa omistajat asuivat lähinnä Oulun seutukunnassa mutta jonkin verran myös Kajaanin seutukunnassa (Kajaani, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo). Lähiseutukunnat ovat siis tutkimusalueille merkittäviä omistajakeskittymiä, joskin erityisesti Kuusamossa vapaa-ajanomistajat ovat hajautuneet ympäri maata.

Vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisia asuinalueita tarkasteltiin myös matkailukeskusten – Hiekkasärkkien, Rukan ja Syötteen – näkökulmista postinumeroalueittain (ks. taulukko 4). Vuonna 2018 matkailukeskusten yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajat asuivat suurin piirtein samoilla seuduilla kuin keskusten sijaintikuntien tapauksissa. Hiekkasärkillä Ylivieskan ja Oulun seutukunnat hieman kasvattivat osuuksiaan samoin kuin muut alueet, kun puolestaan Kokkolan seutukunnan osuus pieneni selvästi. Rukalla omistajien osuusjakaumana muistutti Kuusamon vastaavaa, joskin pääkaupunkiseutu kasvatti jonkin verran painoarvoaan. Syötteen kohdalla Oulun seutukunnassa asuvien omistajien osuus hieman pieneni ja alueiden osuus puolestaan suureni.

On huomattava, että kaikista yksityishenkilöt-omistuslajin vapaa-ajanasunnoista ei ole saatavissa omistajan osoitetietoa. Tästä johtuen yksityishenkilöt-omistuslajin (ks. taulukko 2) ja yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien sijaintitietojen (ks. taulukko 3) lukumäärät poikkeavat hieman toisistaan. Kaikkiaan kotipaikka tuntematon -luokkaan kuuluvat muun muassa yritysten, yhteisöjen, ulkomaalaisten ja kuolinpesien omistamat kesämökit. Eli siis sellaiset mökit, joiden omistajalle ei voida määrittää Suomessa sijaitsevaa kotikuntaa (Järviluoma/Kannisto/Kauppara 2019).

Taulukko 4. Keskeisimmät ulkopaikkakuntalaisten yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien vakituiset asuinalueet Kalajoelle, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella, Vaalassa, Hiekkasärkillä, Rukalla ja Syötteellä vuonna 2018 (Tilastokeskus 2019e, 2019h).

Kunta Matkailu- keskus	Keskeisimmät vapaa-ajanasuntojen omistajien vakituiset asuinalueet (kunta)	Keskeisimmät vapaa-ajanasuntojen omistajien vakituiset asuinalueet (matkailukeskus)
Kalajoki (845 kpl) Hiekkasärkät (516 kpl)	Pääkaupunkiseutu: 6,6 % Ylivieskan seutukunta: 24,3 % Kokkolan seutukunta: 21,5 % Oulun seutukunta: 13,6 % Raahen seutukunta: 6,7 % Muut alueet: 27,3 %	Pääkaupunkiseutu: 4,7 % Ylivieskan seutukunta: 27,7 % Kokkolan seutukunta: 10,7 % Oulun seutukunta: 15,9 % Raahen seutukunta: 8,7 % Muut alueet: 32,3 %
Kuusamo (3 512 kpl) Ruka (671 kpl)	Pääkaupunkiseutu: 14,6 % Oulun seutukunta: 30,9 % Muut alueet: 54,5 %	Pääkaupunkiseutu: 18,6 % Oulun seutukunta: 27,7 % Muut alueet: 53,7 %
Oulu (627 kpl)	Pääkaupunkiseutu: 14,2 % Oulun seutukunta: 30,8 % Oulunkaaren seutukunta: 12,6 % Raahen seutukunta: 4,0 % Muut alueet: 38,4 %	
Pudasjärvi (2 237 kpl) Syöte (374 kpl)	Pääkaupunkiseutu: 3,5 % Oulun seutukunta: 70,3 % Raahen seutukunta: 2,8 % Oulunkaaren seutukunta: 2,0 % Muut alueet: 21,4 %	Pääkaupunkiseutu: 1,9 % Oulun seutukunta: 66,3 % Raahen seutukunta: 2,7 % Oulunkaaren seutukunta: 2,1 % Muut alueet: 27,0 %
Taivalkoski (710 kpl)	Pääkaupunkiseutu: 7,6 % Oulun seutukunta: 50,1 % Oulunkaaren seutukunta: 5,6 % Koillismaan seutukunta: 4,1 % Muut alueet: 32,6 %	
Vaala (1 284 kpl)	Pääkaupunkiseutu: 5,1 % Oulun seutukunta: 60,8 % Kajaanin seutukunta: 12,6 % Haapaveden-Siikalatvan seutukunta: 3,3 % Raahen seutukunta: 2,6 % Muut alueet: 15,6 %	

2.3 Tutkimusaineistot

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalliin tarvitaan eri tietolähteitä: ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasukkaiden kysyntätietoa, viranomaisten (Tilastokeskus, Kuntaliitto) tuottamaa monipuolista tilastotietoa ja tutkimustietoa. Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasukkaiden kysyntätiedolla tarkoitetaan heidän rahankäyttöään vapaa-ajanasunnon sijaintikunnassa.

Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen omistajilta tiedusteltiin rahankäyttötietoa menoluokittain systemaattiseen otantaan perustuvalla kyselytutkimuksella touko-elokuussa 2019 (ks. Järviluoma 2020a). Rahankäyttö koskee vuotta 2018. Aineisto kerättiin sekä nettikyselyllä että postitse lähetetyillä kyselyillä, joka sisälsi palautuskirjekuoren. Vastaajilla oli siten mahdollisuus valita joko nettikysely tai postikysely. Kyselytutkimuksessa selvitettiin rahankäytön ohella muun muassa vapaa-ajanasunnon käyttöön, palveluiden käyttöön, etätyöhön, muuttohalukkuuteen, yritystoiminnan harjoittamiseen ja viestintään liittyviä tekijöitä. Tässä tutkimusraportissa keskitytään empiirisen aineiston osalta vain aluetaloudellisten vaikutusten kannalta oleellisiin muuttujiin.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten selvittämiseen tarvitaan ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrätieto. Tämä kunnittainen tieto hankittiin Tilastokeskuksen (2019e) kesämökkilastosta erillistilauksena keväällä 2019. Vapaa-ajanasuntojen määrätieto koskee vuotta 2018. On huomattava, että määrätieto saadaan vain – kuten edellä käytiin läpi – niistä vapaa-ajanasunnoista, joista on mahdollista määrittää omistajan kotikunta. Tämä koskee yksityisiä vapaa-ajanasunnon omistavia henkilöitä. Kotipaikan sijaintitiedon ulkopuolelle jääneisiin vapaa-ajanasuntoihin sovelletaan yksityisten vapaa-ajanasuntojen ulkopaikkakuntalaisten osuutta. Tämä siis yleistetään kattamaan kaikkia kunnassa sijaitsevia vapaa-ajanasuntoja, ja näin saadaan ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä kunnan kaikista vapaa-ajanasunnoista (ks. taulukko 3). Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät tulovaikutukset määritetään empiirisen aineiston rahankäyttötietojen ja ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrätietojen perusteella. Käsitteiden tarkastelussa käytiin jo läpi Tilastokeskuksen kesämökkilaston perusteita ja kriittisiä kohtia tämän raportin näkökulmasta.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutyöllisyyden (htv.) mittaamiseen tarvitaan toimialoittainen liikevaihto/työllisyys-suhde. Toimialojen liikevaihdon ja työllisyyden (htv.) perustana on alueellisen yritystoimintatilaston kunnittainen toimipaikkatilasto. Alueellinen yritystoimintatilasto kuvaa Suomessa toimivien yritysten toimipaikkojen rakennetta ja toimintaa alueittain, toimialoittain ja kokoluokittain. Tilastoyksikkönä on yrityksen tai muun taloudellista toimintaa harjoittavan yksikön toimipaikka. Toimipaikka voi jo sellaisenaan muodostaa yrityksen (yksitoimipaikkainen yritys) tai sitten olla selkeästi rajattava osa yritystä (monitoimipaikkainen/monitoimialainen yritys). Varsinainen toimipaikka on yhden yrityksen tai yritystyyppisen yksikön omistama, yhdessä paikassa sijaitseva ja pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluja tuottava yksikkö. Varsinaisella toimipaikalla on yleensä sekä henkilöstöä että liikevaihtoa. Toimipaikan alueellisena yksikkönä on sijaintikunta. Tilastokeskuksen yritysrekisteri ylläpitää toimipaikka-

rekisteriä. Yritysrekisteri selvittää toimipaikkojen perustiedot (toimiala, sijainti, palkansaajat) seuraavilla tiedusteluilla: yritysrekisterin monitoimipaikkaisten yritysten tiedustelu, yritysrekisterin yksitoimipaikkaisten yritysten tiedustelu ja toimipaikkarakenne- ja henkilötiedustelu (Tilastokeskus 2019i).

Toimipaikka-aineisto kattaa lähes kaikki toimialat. Tilastoyksiköiksi valitaan toimipaikat, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai tase ylittää 170 000 euroa tai joiden liikevaihto on ylittänyt vuosittain määritellyn tilastorajan (11 376 euroa vuonna 2017). Henkilöstö sisältää sekä palkansaajien että yrittäjien työpanoksen henkilötyövuosina mitattuna. Esimerkiksi läpi vuoden kokoaikaisena työskennelleen henkilön työpanos vastaa yhtä henkilötyövuotta. Vastaavasti esimerkiksi vuoden ajan puolipäiväisenä työskennellyt henkilö vastaa puolta henkilötyövuotta. Maatalouden, metsä- ja kalatalouden (TOL A) maatiloista ovat mukana tilat, joiden maataloustulos on tilastovuonna ylittänyt liikevaihdon tilastorajan. Metsätalouden toimialalta (TOL O2) tilastoyksiköiksi valikoituvat toimipaikat, joiden tuotot metsätaloudesta ylittävät tilastorajan. Toimipaikkatilasto ei kata seuraavia toimialoja: tupakkatuotteiden valmistus (TOL 12), julkinen hallinto ja maanpuolustus (TOL O), kotitalouksien toiminta työnantajina (TOL T) ja kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta (TOL U). Seuraavien toimialojen osalta esitetään vain toimipaikkojen lukumäärä ja henkilöstömäärä: kasvinviljely ja kotieläin- ja riistatalous (TOL O1) ja rahoitus- ja vakuutustoiminta (TOL K) (Tilastokeskus 2019i, 2019j). Salassapitovelvollisuuksien vuoksi kunnassa on oltava toimialalla tietty määrä yritystoimipaikkoja, jotta Tilastokeskus julkaisee toimialakohtaisia liikevaihto- ja henkilöstömäärätietoja. Vähimmäismäärä tarkasteltavalla toimialalla on kolme toimipaikkaa (Kokkonen 2017). Tilastokeskuksen (2019k) yritysrekisterin uusimmat tiedot ovat vuodelta 2017.

Tilastokeskus uudisti yritystilastojen tuotantoaan vuodesta 2013 alkaen. Muutoksista johtuen alueellisen yritystoimintatilaston tiedot eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin tilastovuosiin. Edelliseen viitaten esimerkiksi Kalajoelta (esim. Kuttilainen 2004) ja Kuusamosta (esim. Kauppila & Ervasti 2001; Ervasti & Kauppila 2003; Juntheikki & Korhonen 2005; Kauppila 2007b, 2009c, 2011a, 2012a) ja Vaalasta (esim. Juntheikki 2002, 2003, 2004; Isola 2011; Kauppila 2011b) aikaisemmin julkaistuja matkailun aluetaloudellisia tutkimustuloksia ei voida suoraan verrata esimerkiksi vuoden 2013 Kalajoen (Näpänkangas 2016) ja Kuusamon (Kauppila 2016a) eikä vuosien 2014, 2015 ja 2017 Kalajoen ja Kuusamon seurantaraporttien (Kauppila 2016g, 2017b, 2019a) lukuihin.

On korostettava, että rakentamissektori ei ole ollut mukana Suomessa tehdyissä matkailun aluetaloustutkimuksissa. Rakentamista ei ole mainittu Työ- ja elinkeinoministeriön (2015a) suosituksissa eikä matkailun satelliittitilinpäidon toimialaluokituksissa (ks. Konttinen 2005, 2006; Työ- ja elinkeinoministeriö 2015b; Nurmi 2016, 2017, 2018a, 2018b; Nurmi & Okkonen 2017). Tässä raportissa rakentaminen on kuitenkin mukana tarvikkeiden hankkimisen sekä korjaus- ja kunnossapitotyön osalta. Vapaa-ajanasumisen vaikutuksista rakentamissektoriin olisi syytä työstää erillistutkimus, mikäli haluttaisiin selvittää rakentamisen kokonaisvaikutukset. Vapaa-ajanasuntojen rakentaminen on suhdanneherkkää, joten vuosien väliset erot voivat olla merkittäviä.

On huomattava, että mikäli esimerkiksi matkailualan yritykset käyttävät työvoiman vuokrausyrityksiä ja työntekijät ovat näiden vuokrausyritysten palkkalistoilla, henkilöstö rekisteröityy vuokrausyrityksen sijaintikuntaan (Leinonen 2009). Pohjois-Suomen maaseutumaisissa kunnissa tämä

ei ole välttämättä sama kuin työpaikan sijaintikunta. Vuokratyöntekijöiden osuus palkansaajista oli kaksi prosenttia vuonna 2017. Vuonna 2017 vuokratyötä teki keskimäärin 41 000 henkilöä, mikä oli 3 000 enemmän kuin vuonna 2016. Vuokratyötä tekevästä miehiä oli 24 000 ja naisia 17 000. Vuokratyötä tekevien määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2014 alkaen, mutta vuokratyö on edelleen varsin marginaalinen työnteon muoto Suomen työmarkkinoilla. Vuokratyö jakaantui monille toimialoille. Yleisintä se oli teollisuuden sekä sähkö-, lämpö-, vesi- ja jätehuollon ym. (C–E), tukku- ja vähittäiskaupan (G) sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan (I) toimialoilla. Vuoteen 2016 verrattuna vuokratyö lisääntyi etenkin teollisuuden toimialoilla (Tilastokeskus 2019l). Nurmen (2018a) mukaan vuonna 2015 hotelli- ja ravintola-alalla tehtiin vuokratyötä arviolta 11 miljoonaa työtuntia, joka vastaa noin 6 000 täysiaikaiseksi muutettua työpaikkaa (htv.) eli noin kahdeksaa prosenttia hotelli- ja ravintola-alan työpaikoista. Arvio perustuu Tilastokeskuksen Yrityspalvelut-tilaston hotelli- ja ravintola-alan vuokrauspalvelujen liikevaihtoon sekä Henkilöstöpalveluyritysten liiton (HPL) arvioihin vuokratyön hinnoista.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömien työllisyysvaikutusten (htv.) aikaansaamien palkkatulovaikutusten laskemisessa hyödynnetään Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilastoa vuodelta 2017. Siitä johdetaan toimialoittaiset kokoajaisten palkansaajien kokonaisansiot (mediaani) kuukaudessa. Palkkarakennetilasto kuvaa palkansaajien kokonaisansioita ja niiden muodostumista tilastointivuoden viimeisellä kolmanneksella. Tilaston tiedot perustuvat pääosin työnantajasektorikohtaisten palkkatilastojen tilastoaineistoihin. Tilaston tietosisältöä täydennetään Tilastokeskuksen rekisteritiedoilla. Palkkarakennetilasto kuvaa siis palkansaajien kokonaisansioita. Kokonaisansio kuvaa säännölliseltä työajalta sekä muulta työajalta, kuten yli- ja lisätyöajalta, maksettua palkkaa. Kokonaisansio sisältää säännöllisen työajan ansion lisäksi yli- ja lisätyöpalkat, päivystys- ja varallaolokorvaukset sekä muut ei-säännöllisesti maksetut lisät. Kokonaisansio ei sisällä kertaluonteisia palkkaeriä, kuten lomarahaa ja tulospalkkioita (Tilastokeskus 2019n).

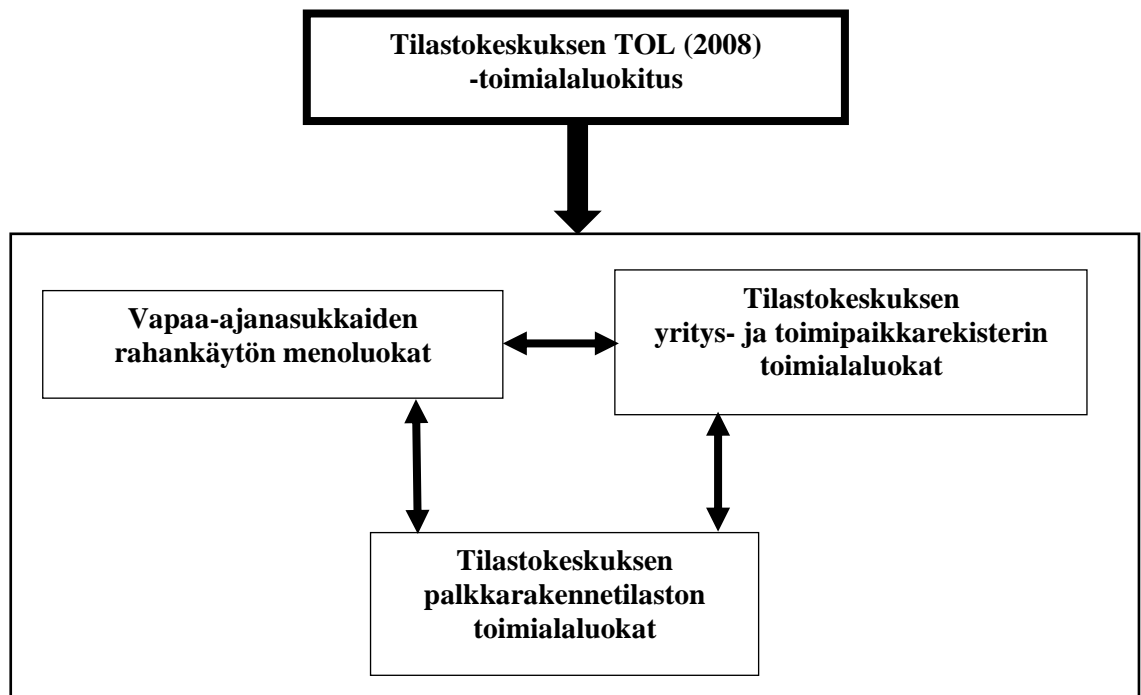
On korostettava, että Tilastokeskuksen palkkarakennetietokannasta ei ole käytettävissä toimialoittaisia palkkatietoja maakunta-, seutukunta- tai kuntatasolta vaan kuukausiansiot ovat valtakunnallisia. Näin ollen analyysissä jää huomioitta alueelliset kuukausiansioerot. Sen sijaan maakuntatasolta on saatavissa kokoajaisten palkansaajien keskimääräinen kuukausiansiotieto (mediaani): vuonna 2017 se oli esimerkiksi Uudellamaalla 3 315 euroa kuukaudessa ja Pohjois-Pohjanmaalla 2 908 euroa. Kyseisenä vuonna valtakunnantason keskiarvo oli 3 018 euroa kuukaudessa (Tilastokeskus 2019m). On huomattava, että poikkeuksellisen suuripalkkaiset nostavat keskiarvoa. Tästä syystä palkkarakennetilastoissa on toisinaan suositteltu mediaanin käyttöä keskilukuna. Suomen tilanteessa mediaani kuvaakin keskiarvoa paremmin keskimääräisen palkansaajan ansioita (Idman 2014). Käytännössä mediaani tarkoittaa sitä, että puolet palkansaajista ansaitsee enemmän kuin mediaaniluku ja puolet vähemmän.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömien työllisyysvaikutusten aikaansaamien palkkaverotulovaikutusten (kunnallisverotulot) määrittämisessä tukeudutaan Kuntaliiton (2019a) efektiivinen veroaste -tilastoon vuodelta 2018. Erilaisten vähennysten johdosta kuntien tuloveroprosentit (nimellinen veroaste) eivät vastaa todellista veroastetta kunnissa. Puhutaan efektiivisestä veroasteesta, joka on maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin. Kunnallisverotuksessa tehdään vähennyksiä veronalaisista ansiotuloista. Tulosta tehtäviä vähennyksiä ovat muun muassa matkakustannukset, tulonhankkimiskulut, ansiotulovähennys ja perusvähennys. Tulosta tehtävät

vähennykset vähentämällä saadaan verotettava tulo, josta veron määrä lasketaan kunnallisveroprosentin mukaisesti. Tämän jälkeen tehdään vähennykset verosta ja näin saadaan maksuunpantavan kunnallisveron määrä. Verosta tehtäviä vähennyksiä ovat muun muassa työtulovähennys, kotitalousvähennys sekä asuntolainan koron alijäämähyvitys. Efektiivinen veroaste -tilasto koskee tutkimuksen kohteina olevia kuntia eli Kalajokea, Kuusamo, Oulua, Pudasjärveä, Taivalkoskea ja Vaalaa.

Kokonaisvaikutusten määrittämisessä hyödynnetään kohdealueilta saatavaa tutkimustietoa. Kalajoelta (Kauppila 2016g, 2017b, 2019a), Kuusamosta (Kauppila 2016a, 2016g, 2017b, 2019a), Oulusta (Kauppila 2016b, 2016g, 2017b, 2019a), Pudasjärveltä (Kauppila 2016c, 2016g, 2017b, 2019a) ja Vaalasta (Kauppila 2019a) julkaistuissa tutkimusraporteissa on selvitetty kyseisten alueiden matkailun tulo- ja työllisyyskerrointa. Näistä empiriaan pohjautuvat Kuusamon (Juntheikki & Korhonen 2005) ja Vaalan (Juntheikki 2002; Isola 2011) kertoimet. Taivalkosken kohdalla sovelletaan laajaan kirjallisuuskatsaukseen (Kauppila 2016a, 2016b, 2016c; Kauppila & Järviluoma 2016) vedoten tulokerrointa 1,18 ja työllisyyskerrointa 1,13. Taivalkosken kertoimet ovat hieman pienemmät kuin Pudasjärven mutta jonkin verran suuremmat kuin Vaalan. Näitä kertoimia hyödyntäen lasketaan tutkimusalueiden kokonaismatkailutulo ja kokonaismatkailutyöllisyys, joka on perusta kokonaispalkkatulon ja kokonaispalkkaverotulon määrittämiseen.

Aineistojen lähtökohtana on Tilastokeskuksen TOL (2008) -toimialaluokitus (kuva 5). Toimialaluokitus on otettava huomioon vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokissa, Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterissä sekä Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilastossa. Sekä vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokkien että Tilastokeskuksen tilastojen toimialaluokituksen on vastattava toisiaan, jotta näitä voidaan soveltaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallissa. Kyselylomakkeen menoluokat on täsmäytettävä TOL (2008) -toimialaluokitukseen, eli menoluokat yhdenmukaistetaan toimialoiksi. Kun tutkimusraportissa tarkastellaan matkailijoiden rahankäyttöä, sovelletaan menoluokka-käsitettä. Sen sijaan yritystoiminnan yhteydessä käytetään toimiala-määritettä.

Kuva 5. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokkien, Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin sekä Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston keskinäinen suhde ja jäsentyminen TOL (2008) -toimialaluokituksen.

Matkailijoiden rahankäyttötietojen keräämisen kyselylomakkeen menoluokittaisen ryhmittelyn pitää siis vastata TOL (2008) -toimialaluokitusta. Taulukossa 5 on käyty läpi kyselylomakkeen menoluokkia vastaavat Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin toimialaluokat sekä Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston toimialaluokat. Yritys- ja toimipaikkarekisterissä toimialaluokitus ilmoitetaan 5-numerotasolla. Palkkarakennetilastossa toimialaluokitus ilmaistaan puolestaan 3-numerotasolla, minkä vuoksi palkkarakennetilaston luokitus on karkeampi kuin yritys- ja toimipaikkarekisterin. Yritys- ja toimipaikkarekisteristä voidaan valita tapauskohtaisesti virkistys- ja ohjelmapalveluissa, polttoainekuluissa ja korjaamopalveluissa sekä liikennepalveluissa sopivin toimialaluokka. Vaihtoehtoisesti on mahdollista valita kaikki ne toimialaluokat, jotka esiintyvät kohdealueella ja soveltaa näiden toimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhteen keskiarvoa. Myös palkkarakennetilaston tapauksessa edellinen toimintamalli pätee virkistys- ja ohjelmapalveluissa, polttoainekuluissa ja korjaamopalveluissa sekä liikennepalveluissa. Tässä raportissa sovelletaan toimialaluokkien keskiarvoa. Toimialoittaisessa tarkastelussa huomio kiinnittyy kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioihin kuukaudessa (mediaani). Pienissä aluetalouksissa toimialajakauma on usein suppeahko. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esimerkiksi virkistys- ja ohjelmapalveluissa kaikki taulukossa esitettävät toimialat eivät ole alueella edustettuina.

Taulukko 5. Kyselylomakkeen vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokkia vastaavat Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin sekä palkkarakennetilaston toimialaluokat (TOL 2008; Tilastokeskus 2019k, 2019m; Järviluoma 2020a, 2020b).

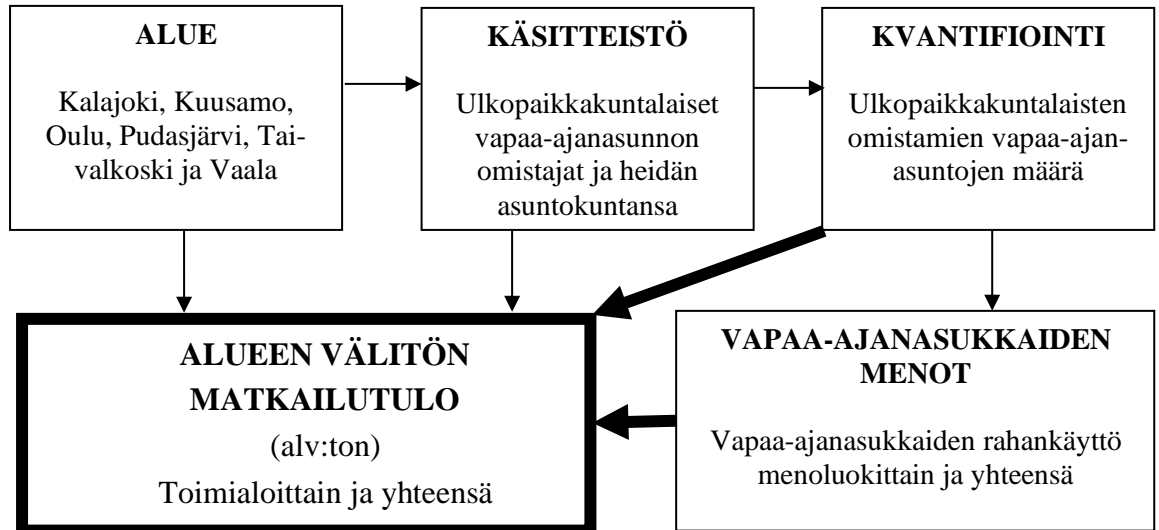
Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokka (kyselylomake)	Yritys- ja toimipaikkarekisterin toimialaluokat (TOL 2008)	Palkkarakennetilaston toimialaluokat (TOL 2008)
Kahvila- ja ravintolaostokset (sis. huoltoasemien kahvilaostokset)	56: ravitsemistoiminta	56: ravitsemistoiminta
Ruoka- ja päivittäistavaraostokset (marketit, valintamyymälät, kioskit, Alko)	47: vähittäiskauppa, pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa	47: vähittäiskauppa, pl. moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa
Erikoistavaraostokset (apteekki, rauta-, rakennus- ja koneliik- keet)	475: muiden kotitaloustavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä	475: muiden kotitaloustavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
Virkistys- ja ohjelmapalvelut (teattereiden, museoiden ja tapahtumien pääsymaksut, huvi- ja teemapuistot, liikuntahar- rasteet, ohjelmapalvelut yms.)	79900: varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym. 90010: esittävät taiteet 90020: esittäviä taiteita palveleva toiminta 91020: museoiden toiminta 91030: historiallisten nähtävyyksien, rakennusten vastaavien kohteiden toi- minta 91040: kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toi- minta 93110: urheilulaitosten toiminta 93210: huvi- ja teemapuistojen toiminta 93291: hiihto- ja laskettelukeskukset 93299: muualla luokittelematon huvi- ja virkistystoiminta	799: varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym. 900: kulttuuri- ja viihdetoiminta 910: kirjastojen, arkistojen, museoiden ja muiden kulttuurilaitos- ten toiminta 931: urheilutoiminta 932: huvi- ja virkistystoiminta
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	47301: huoltamatoiminta 45201: moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus 45403: moottoripyörien huolto ja korjaus	473: ajoneuvojen polttoaineen vähittäiskauppa 452: moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. moottoripyörät) 454: moottoripyörien sekä niiden osien ja varusteiden myynti, huolto ja korjaus
Liikennepalvelut (taksit, paikallisliikenne, autonvuokraus)	49320: taksiliikenne 49310: paikallisliikenne 77110: autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing	493: muu maaliikenteen henkilöpalvelut 771: moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing
Kiinteistönhoito ja -huolto (mökin remonttityö ja kunnossapito- työ, tiestön aeraus ja kunnossapito, vartiointipalvelut yms.)	81: kiinteistön- ja maisemanhoito	81: kiinteistön- ja maisemanhoito

2.4 Tutkimusmenetelmät

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalli myötäilee alkuvaiheiltaan – välittömän matkailutulon osalta – matkailun taloustutkimuksissa laajalti sovellettua pohjoismaista mallia ja sen menomenetelmää (ks. Matkailun edistämiskeskus 1983). Maassamme on koottu laajat yhteenvedot eri aluetasoilla toteutettujen pohjoismaisen mallin tulomenetelmän (Kauppila 1999) ja menomenetelmän (Kauppila 2001) keskeisistä tuloksista ja esitetty mallit matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen yksinkertaistamiseen. Tässä tutkimuksessa siis sovelletaan välittömän matkailutulon laskemisessa pohjoismaisen mallin menomenetelmää, jota kuitenkin täydennetään tilastotiedolla ja tutkimustiedolla. Mittaamismalli muistuttaa tietyiltä osin niin sanottua Koillismaan mallia (ks. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c; Kauppila & Järviluoma 2016). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallissa täsmennetään ja viedään olemassa olevan tilastotiedon hyödyntämistä kuitenkin pidemmälle kuin Koillismaan mallissa. Lisäksi mittaamismalli perustuu vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietoihin, kun Koillismaan malli pohjautuu yritysten tulonmuodostukseen ja sen jakautumiseen paikalliseen kysyntään ja matkailukysyntään.

Pohjoismaisen mallin menomenetelmässä täytyy aluksi määrittää rajaukset, jotka koskevat tarkasteltavaa aluetta, keskeistä käsitteistöä ja matkailun kvantifiointia. Nämä elementit rajaavat tutkimuksen vaatimuksia vastaavaksi mitattavaksi kokonaisuudeksi. Tutkimusalue(et) määritetään esimerkiksi poliittis-hallinnollisia aluejakoja noudattaen, jolloin turvataan tarvittavien tilastojen tiedonsaanti. Käsitteistö viittaa siihen, että tarkastelu kohdistuu alueella ulkopaikkakuntalaisiin vapaa-ajanasukkaisiin, yöpyjiin ja päiväkävijöihin. Kvantifiointi puolestaan käsittää ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasumisen määrällistämisen. Tämän jälkeen kartoitetaan rahankäyttöä vapaa-ajanasukkaiden otoksen avulla menoluokittain. Otoksen menotiedot yleistetään kattamaan kaikkea matkailullista vapaa-ajanasumista. Lopputuloksena saadaan menomenetelmällä mitattu matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (ks. Matkailun edistämiskeskus 1983). Välittömän matkailutulon määrittäminen on mittaamismallin lähtökohta välittömien työllisyys-, palkkatulo- ja palkkaverotulovaikutusten laskemiseen. On korostettava, että välittömiä työllisyys-, palkkatulo- ja palkkaverotulovaikutuksia sekä välillisiä ja johdettuja tulo-, työllisyys-, palkkatulo- ja palkkaverovaikutuksia ei voida selvittää menomenetelmän avulla.

Tässä raportissa tutkimusalueen muodostavat Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala, käsitteistö kattaa ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat ja heidän asuntokuntansa sekä kvantifiointi ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrän (kuva 6). Mittaamismallissa ikään kuin yhdistetään pohjoismaisen mallin menomenetelmä (vapaa-ajanasukastutkimus) ja tulomenetelmä (yritystutkimus). Kyseistä toimintamallia on sovellettu yhden matkailun osa-alueen, kalastusmatkailun, aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen (esim. Kauppila ym. 2011; Kauppila & Karjalainen 2012; Kuosku ym. 2014). On huomattava, että vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö aggregoidaan vapaa-ajanasuntotasolle, koska määrällistäminen koskee vapaa-ajanasuntoja ja niiden määrää. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kvantifiointiin palataan yksityiskohtaisesti myöhemmin.

Kuva 6. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutulon muodostuminen pohjoismaista menetelmää soveltaen Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisen mittaamismallin lähtötietoina ovat siis empirian kautta saadut vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot. Rahankäytön menoluokittainen ja-kauma pohjautuu Tilastokeskuksen TOL (2008) -toimialaluokitukseen.

Välitön matkailutulo (alv:ton) perustuu siihen, että vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot vapaa-ajanasuntoa kohti yhdistetään ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrään. Toimialoittainen välitön matkailutulo saadaan kertomalla vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot menoluokittain (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrällä. On huomattava, että vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä, kulutuksesta, on puhdistettava arvonlisävero, koska välitön matkailutulo ilmoitetaan arvonlisäverottomana. Arvonlisävero voidaan poistaa hyödyntämällä Verohallinnon (2019a) ilmoittamia arvonlisäverokantaja. Suomessa on käytössä kolme arvonlisäverokantaa:

- yleinen verokanta 24 prosenttia: useimmat tavarat ja palvelut
- 14 prosenttia alennettu verokanta: elintarvikkeet, rehu, ravintola- ja ateriapalvelut
- 10 prosenttia alennettu verokanta: kirjat, lääkkeet, liikuntapalvelut, elokuvanäytökset, kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien sisäänpääsy, henkilökuljetus, majoituspalvelut, televisio- ja yleisradiotoiminnasta saadut korvaukset sekä vähintään kuukauden ajaksi tilatut sanoma- ja aikakauslehdet

Laskemalla yhteen toimialoittaiset matkailutulot saadaan välitön kokonaismatkailutulo.

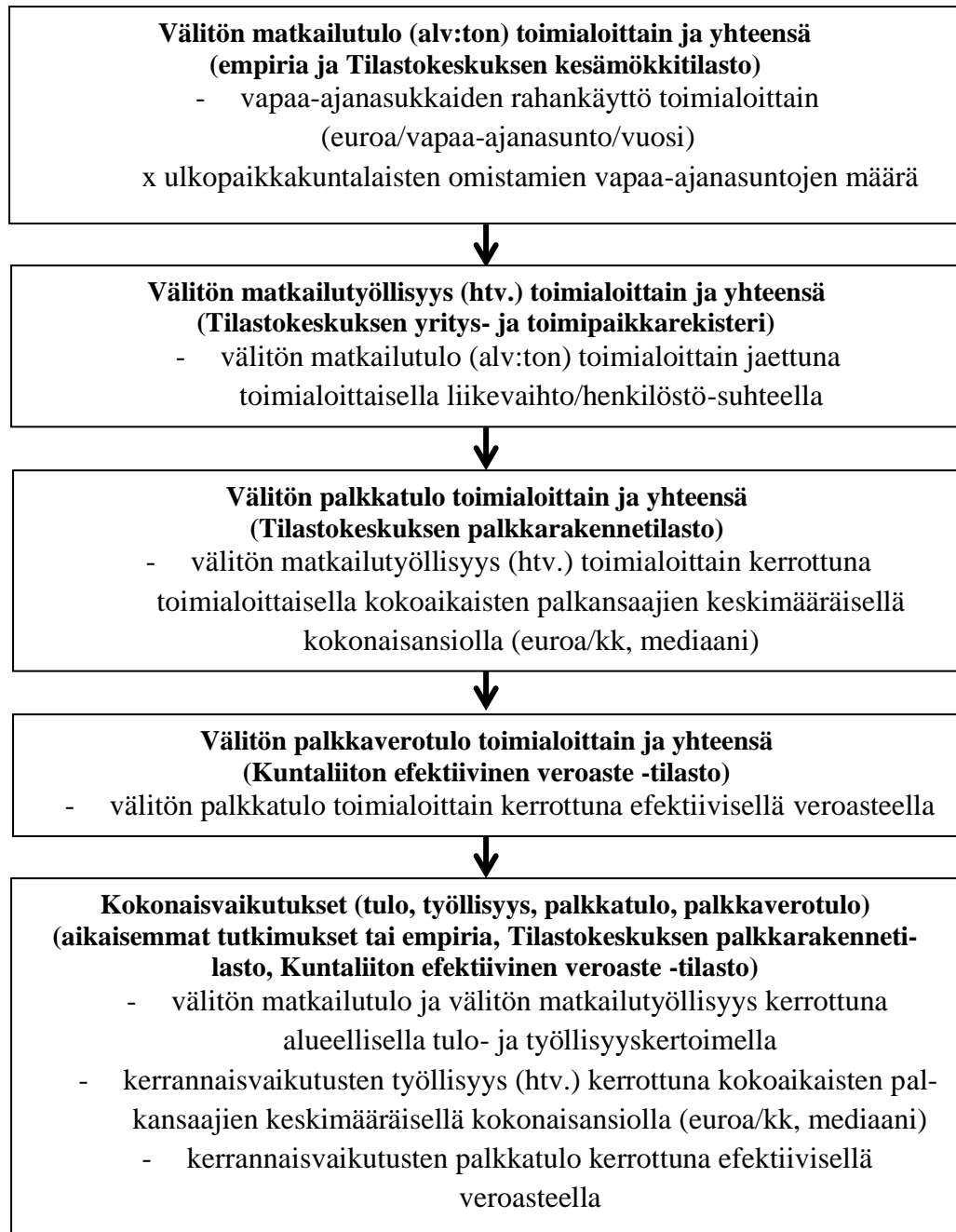
Välitön matkailutyöllisyys (htv.) saadaan Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin avulla. TOL (2008) -toimialaluokitukseen pohjautuen toimialoittainen välitön matkailutulo jaetaan toimialoittaisella liikevaihto/henkilöstö-suhteella. Kun toimialoittaiset työllisyysvaikutukset lasketaan yhteen, muodostuu välitön kokonaismatkailutyöllisyys.

Välitön palkkatulo saadaan Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston avulla. TOL (2008) -toimialaluokitukseen tukeutuen toimialoittaiset keskimääräiset kuukausiansiot lasketaan siten, että toimialoittainen välitön matkailutyöllisyys (htv.) kerrotaan toimialan kuukausiansiolla (mediानी). On huomattava, että palkkarakennetilastossa tarkin taso on 3-numerotaso, kun se yritys- ja toimipaikkarekisterissä on 5-numerotaso. Tästä johtuen palkkatiedot ovat ylempällä tasolla kuin yritys- ja toimipaikkarekisterissä. Näin ollen palkkarakennetilastossa joudutaan tyytymään yleisempään tietoon kuin yritys- ja toimipaikkarekisterin tapauksessa. Toimialoittaiset kokonaiskuukausiansiot kerrotaan 12,5:llä, jotta saadaan toimialan yhden henkilötyövuoden kokonaisvuosiansio lomarahoineen. Kokonaisvuosiansiot kerrotaan toimialoittaisilla henkilötyövuosilla, ja lopputulemana muodostuu toimialoittainen palkkatulo. Laskemalla yhteen toimialoittaiset palkkatulot saadaan välitön kokonaispalkkatulo.

Välitön palkkaverotulo pohjautuu Kuntaliiton (2019a) efektiivinen veroaste -tilastoon. Toimialoittainen välitön palkkaverotulo saadaan kertomalla välitön palkkatulo Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan efektiivisellä veroasteella. Kun toimialoittaiset palkkaverotulot laskettiin yhteen, lopputulemana muodostuu välitön kokonaispalkkaverotulo.

Kokonaismatkailutulo saadaan kertomalla välitön matkailutulo alueellisella tulokertoimella ja **kokonaismatkailutyöllisyys** (htv.) kertomalla välitön matkailutyöllisyys (htv.) alueellisella työllisyyskertoimella. Jos tulo- ja työllisyyskerrointa ei ole saatavissa empiirisesti alueelta, niiden määrittämisessä tukeudutaan tutkimuskirjallisuuteen (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2016d, 2016e; Kauppila & Järviluoma 2016). **Kokonaispalkkatulon** ja **kokonaispalkkaverotulon** kohdalla menettellään kuten välittömän palkkatulon ja välittömän palkkaverotulon kohdalla. Kerrannaisvaikutuksissa sovelletaan Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston kokoajaisten palkansaajien keskimääräisessä kokonaisansiossa kaikkien toimialojen maakunnallista keskiarvoa (mediानी). Keskimääräistä kuukausiansiota käytetään sen vuoksi, että kerrannaisvaikutukset jakautuvat usealle toimialalle. Tämä on havaittu esimerkiksi Kainuussa (Juntheikki 2002) ja Koillis-Suomessa (Juntheikki & Korhonen 2005).

Kuten aikaisemmin on todettu, ennen prosessimallin toteuttamista on kuitenkin määritettävä tutkimusalue, käsitteistö ja sovitettava kvantifioinnista. On syytä korostaa, että mittaamismallin matkailutyöllisyydessä ei ole otettu huomioon mahdollisia vuotoja aluetaloudesta henkilötyövuosien, palkkatulon ja palkkaverotulon osalta. Esimerkiksi vuonna 2000 työllisyysvuoto oli Sotkamossa noin 10 prosenttia ja verotulovuoto noin seitsemän prosenttia (Juntheikki 2002), kun vuonna 2003 työllisyysvuoto oli Kuusamossa noin kahdeksan prosenttia ja verotulovuoto noin 16 prosenttia (Juntheikki & Korhonen 2005). Vuodot laskettiin välittömästä työllisyydestä ja välittömästä palkkaverotulosta. Matkailullisen vapaa-ajan asumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalli esitetään kuvassa 7.

Kuva 7. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalli.

2.5 Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kvantifioinnin periaatteet ja indikaattorit

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutulon määrittäminen edellyttää kvantifiointia, määrällistämistä. Kvantifiointiin ei ole olemassa valmiita työkaluja, joten ne pitää luoda tapauskohtaisesti. Kvantifiointi on edellytys välitön matkailutulon määrittämiseen, mikä on puolestaan peruslähtökohta muiden talousvaikutusten (työllisyys, palkkatulo, palkkaverotulo) laskeamiseen.

Empiirinen kysely kohdistettiin matkailulliseen vapaa-ajanasumiseen eli ulkopaikkakuntalaisiin vapaa-ajanasunnon omistajiin. Kyselylomakkeessa tarkasteluyksikkönä on vapaa-ajanasunto. Toisin sanoen, tarkoituksena on selvittää yksittäiseen vapaa-ajanasuntoon liittyviä käyttö- ja rahankäyttötietoja paikallistasolla. Kun saadaan selville yksittäisen vapaa-ajanasunnon tiedot, ne yleistetään koskemaan kaikkien ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasumista. Yleistämisen haaste on se, että ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kuntakohtaista määrää ei saada suoraan Tilastokeskuksen kesämökkitilastosta, vaan se tuotetaan ainoastaan erillistilauksena. Vapaa-ajanasuntojen määrä on viranomaisten (Tilastokeskuksen) vuosittain keräämä virallinen kvantitatiivinen mittari. Toinen mahdollinen kvantitatiivinen mittari, jota voitaisiin soveltaa kvantifioinnissa, olisi vapaa-ajanasukkaiden määrä. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen tapauksessa se tarkoittaisi ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasukkaiden määrää. Valitettavasti ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasukkaiden määrää ja sen kehitystä ei ole saatavissa Tilastokeskuksen virallisista tilastoista. Määrän kehitys on oleellinen tieto esimerkiksi vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurannassa. Näin ollen matkailullisen vapaa-ajanasumisen ainoa mahdollinen kvantifiointiperusta on (ulkopaikkakuntalaisten) vapaa-ajanasuntojen määrä. Kansainvälisissä paikallistason tutkimuksissa (esim. Hoogerdoorn 2010; Hoogerdoorn & Visser 2010a, 2010b, 2011) määrällistämisessä on sovellettu vapaa-ajanasukkaiden määrätietoa, kun välittömät tulovaikutukset on laskettu kertomalla kyselylomakkeen rahankäyttötiedot vapaa-ajanasukkaiden määrällä.

Kuten edellä todettiin, Tilastokeskuksen kesämökkitilaston erillistilauksena voidaan toimittaa vain yksityisten ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrätiedot. Tällöin tarkastelun ulkopuolelle jäävät kaikki muut omistuslajit, esimerkiksi osakeyhtiömuotoiset ja yritysten omistamat vapaa-ajanasunnot (Kauppila 2008a, 2010). Edelliseen viitaten ulkopaikkakuntalaiset omistavat huomattavasti enemmän vapaa-ajanasuntoja kuin Tilastokeskuksen kesämökkitilastot osoittavat. Jotta myös muut kuin yksityisten omistamat vapaa-ajanasunnot tulisivat analyseissa huomioonotetuiksi, menetellään seuraavasti (ks. taulukko 3):

- 1) *Lasketaan yksityisten omistamien vapaa-ajanasuntojen omistussuhde (paikkakuntalaiset ja ulkopaikkakuntalaiset) kunnittain.*
- 2) *Yksityisten ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen omistussuhteella (prosenttiosuus) kerrotaan myös muiden omistuslajien vapaa-asuntojen määrä kunnittain.*
- 3) *Lasketaan yhteen yksityisten ja muiden omistuslajien ulkopaikkakuntalaisten vapaa-asuntojen määrä kunnittain.*

- 4) *Yhteenlasketuilla ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrällä kerrotaan yhden vapaa-ajanasunnon yksikkötiedot, jolloin tiedot saadaan yleistettyä koko ulkopaikkakuntalaisten omistamiin vapaa-ajanasuntoihin kunnittain.*

Laskentamallissa oletetaan yksityisten omistamien vapaa-ajanasuntojen omistussuhteiden vallitsevan myös muissa vapaa-ajanasuntojen omistuslajeissa. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole, vaan omistussuhteet saattavat vaihdella omistuslajeittain. Omistuslajit puolestaan vaihtelevat kunnittain. Mikäli haluttaisiin selvittää tarkasti omistussuhteet omistuslajeittain, tämä vaatisi erillistutkimuksen. Edellä mainittu toimintamalli sisältää epävarmuustekijöitä, mutta toisaalta se perustuu johonkin olemassa olevaan viralliseen tietoon, joka yleistetään kaikkiin vapaa-ajanasuntojen määrään kunnittain.

Empiirisessä kyselytutkimuksessa (Järviluoma 2020a, 2020b) lähestyttiin ulkopaikkakuntalaisia vapaa-ajanasunnon omistajia. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen, seurannan sekä ennustamisen ja arvioinnin näkökulmasta rahankäyttö-, käyntikerta-, viipymä- ja seuruekokotiedot ovat keskeisiä muuttujia (taulukko 6). Edellä mainittujen tietojen tarkasteluyksikkönä on yksittäinen vapaa-ajanasunto. Vastaja pyydettiin arvioimaan muuttujia joko vuositasolla tai käyntikertaa kohti.

Taulukko 6. Vapaa-ajanasunnon rahankäyttö- ja käyttötietojen kerääminen kyselylomakkeella (Järviluoma 2020a, 2020b).

Muuttuja	Yksikkö	Mittari
Rahankäyttö	Euro, henkilömäärä	Euroa/hlö/vuosi
Käyntikerrat (keskimäärin)	Lukumäärä	Käyntikerrat/vuosi
Viipymä (keskimäärin)	Vuorokausi	Viipymä/käyntikerta
Seuruekoko (keskimäärin)	Henkilömäärä	Seuruekoko/käyntikerta

Empiirisen kyselytutkimuksen muuttujia ja Tilastokeskuksen kesämökkitalaston tietoja yhdistämällä voidaan selvittää matkailullisen vapaa-ajanasumisen määrää, kulutusta ja aluetaloudellisia vaikutuksia. Näitä indikaattoreita ovat esimerkiksi seuraavat:

1) **Määräindikaattorit**

- - *matkailullisen vapaa-ajanasumisen henkilömäärä vuodessa (hlö) kunnassa*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen käyttövuorokaudet/käyttöaste vapaa-ajanasuntoa kohti (vrk) vuodessa kunnassa*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen mökkivuorokaudet vapaa-ajanasuntoa kohti (vrk) vuodessa kunnassa (käyttövuorokaudet x seuruekoko)*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen mökkien käyttövuorokaudet vuodessa (vrk) kunnassa (käyttövuorokaudet x vapaa-ajanasuntojen määrä)*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen mökkivuorokaudet (= mökkipäivät) vuodessa (vrk) kunnassa (käyttövuorokaudet x seuruekoko x vapaa-ajanasuntojen määrä)*

2) Kulutusindikaattorit

- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) kunnassa*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuorokaudessa (euroa/vapaa-ajanasunto/vrk) kunnassa*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasukasta kohti vuodessa (euroa/hlö/vuosi) kunnassa*
- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasukasta kohti vuorokaudessa (euroa/hlö/vrk) kunnassa*

3) Vaikutusindikaattorit

- *matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset vuodessa (euroa/vuosi) kunnassa*

Kun on saatu määriteltyä matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (välitön matkailutulo) kunnittain, tämän jälkeen voidaan laskea esimerkiksi seuraavat indikaattorit vuositasolle:

- *välitön matkailutulo/vapaa-ajanasunto (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) kunnassa*
- *välitön matkailutulo/vapaa-ajanasukas (euroa/hlö/vuosi) kunnassa*

3. MATKAILULLISEN VAPAA-AJANASUMISEN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET

3.1 Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kvantifiointi ja indikaattorit kunnittain

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kvantifioinnin ensimmäinen askel on määrittää ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä kunnittain. Aikaisemmin todettiin, että kyseistä lukua ei saada suoraan Tilastokeskuksen (2019g) kesämökkitalastosta, vaan kesämökkitalastossa ilmoitetaan vapaa-ajanasuntojen kokonaismäärä kunnittain. Erillistilauksena (Tilastokeskus 2019e) voidaan tuottaa vapaa-ajanasuntojen määrä kuntakohtaisesti omistuslajeittain ja omistuslajeista yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien kotipaikkakunnat. Tämä mahdollistaa yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien jakamisen paikallisiin ja ulkopaikkakuntalaisiin, jotka kuuluvat tässä raportissa matkailullisen vapaa-ajanasumisen käsitteen alle. Kvantifioinnin periaatteissa esitettiin laskentamalli kaikkien ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrittämiseen. Mallia soveltaen vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja oli lukumääräisesti eniten Kuusamossa, yli 4 600, ja vähiten Oulussa, vajaa 800 (taulukko 7).

Taulukko 7. Vapaa-ajanasunnot yhteensä (lkm), ulkopaikkakuntalaisten omistamat yksityiset vapaa-ajanasunnot (%) ja ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot yhteensä (lkm) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Tilastokeskus 2019e).

Kunta	Vapaa-ajanasunnot yhteensä (lkm)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat yksityiset vapaa-ajanasunnot (%)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot yhteensä (lkm)
Kalajoki	2 115	52,5	1 110
Kuusamo	6 902	67,1	4 631
Oulu	4 261	18,2	776
Pudasjärvi	3 506	76,9	2 696
Taivalkoski	1 237	67,1	830
Vaala	1 723	85,3	1 470

Tutkimusalueiden matkailullisen vapaa-ajanasumisen määräindikaattoreiden taustalla olevat muuttujat saatiin empiirisestä kyselyaineistosta (Järviluoma 2020a). Niiden välillä on kunnittaista vaihtelua (taulukko 8). Vuonna 2018 käyntikerrat vapaa-ajanasuntoa kohti olivat suurimmat Kalajoella, keskimäärin 32 kertaa vuodessa, kun Kuusamossa vierailtiin vapaa-ajanasunnolla keskimäärin 11 kertaa vuodessa. Viipymä käyntikertaa kohti vaihteli Kuusamon yhdeksästä vuorokaudesta Kalajoen neljään. Keskimääräinen seuruekoko käyntikertaa kohti oli tutkimusalueilla vajaa kolme henkilöä.

Taulukko 8. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen käyntikerrat (lkm/vuosi), viipymä (vrk/käyntikerta) ja seuruekoko (hlö/käyntikerta) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Järviluoma 2020a).

Kunta	Käyntikerrat (lkm/vuosi)	Viipymä (vrk/käyntikerta)	Seuruekoko (hlö/käyntikerta)
Kalajoki	32	4	2,85
Kuusamo	11	9	2,97
Oulu	18	7	2,73
Pudasjärvi	19	6	2,63
Taivalkoski	14	7	3,13
Vaala	23	5	2,78

Määräindikaattorit vaihtelevat kunnittain (taulukko 9). Yksittäisen vapaa-ajanasunnon käytön lisäksi henkilömäärään sekä vuosittaisiin mökkien käyttövuorokausiin ja mökkivuorokausiin vaikuttaa ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä. Vuonna 2018 määräindikaattorit olivat suurimmat henkilömäärien, mökkien käyttövuorokausien ja mökkivuorokausien osalta Kuusamossa ja pienimmät Oulussa. Käyttöaste ja mökkivuorokaudet/vapaa-ajanasunto olivat puolestaan mittavimmat Kalajoella ja vaatimattomimmat Oulussa. Kuusamon luvuissa heijastuu erityisesti ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen suuri määrä ja vastavasti Oulussa niiden pieni määrä. Kalajoen korkeaan käyttöasteeseen ja edelleen mökkivuorokausiin/vapaa-ajanasunto vaikuttaa pitkälti suuri käyntimäärä. Vapaa-ajanasuntojen vuosittainen käyttöaste voidaan ilmaista myös siten, että vuonna 2018 se oli Kalajoella 22 prosenttia, Kuusamossa 16 prosenttia, Oulussa 15 prosenttia, Pudasjärvellä 17 prosenttia, Taivalkoskella 16 prosenttia ja Vaalassa 22 prosenttia.

Taulukko 9. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen määräindikaattorit Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Järviluoma 2020a). 1 = vapaa-ajanasumisen henkilömäärä vuodessa (hlö/vuosi), 2 = vapaa-ajanasumisen käyttövuorokaudet/käyttöaste vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (vrk/vapaa-ajanasunto/vuosi), 3 = vapaa-ajanasumisen mökkivuorokaudet vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (vrk/vapaa-ajanasunto/vuosi), 4= vapaa-ajanasumisen mökkien käyttövuorokaudet vuodessa (vrk/vuosi) ja 5 = vapaa-ajanasumisen mökkivuorokaudet vuodessa (vrk/vuosi).

Kunta	1	2	3	4	5
Kalajoki	3 164	80	228	88 800	253 080
Kuusamo	13 754	60	178	277 860	824 318
Oulu	2 118	55	150	42 680	116 400
Pudasjärvi	7 090	61	160	164 456	431 360
Taivalkoski	2 598	59	185	48 970	153 550
Vaala	4 087	80	222	117 600	326 340

On huomattava, että mökkivuorokaudet vuodessa eivät ole sama kuin yöpymisvuorokaudet vuodessa. Mökkivuorokaudet (= mökkipäivät) pitävät sisällään muun muassa päiväkäynnit. Lisäksi esimerkiksi viikonloppuvierailulla, jossa vapaa-ajanasunnolla ollaan kolme vuorokautta, yöpymisvuorokausia kertyy kuitenkin vain kaksi. Edelleen pitkällä lomilla voidaan viettää useita lyhyitä pätkiä vapaa-ajanasunnolla, jolloin mökkivuorokausien ja yöpymisvuorokausien määrät poikkeavat

toisistaan. Tutkimusalueiden vapaa-ajanasuntoja käytetään monipuolisesti päiväkäynneillä, viikonloppuisin ja loma-aikoina (Järviluoma 2020a).

Myös kulutusindikaattoreissa havaitaan kunnittaista vaihtelua (taulukko 10). Kulutusindikaattoreihin vaikuttavat rahankäyttö, viipymä, käyntikerrat ja seuruekoko. Vuonna 2018 kaikki kulutusindikaattorit olivat suurimmat Kuusamossa ja pienimmät Pudasjärvellä ja Taivalkoskella. Määrä- ja kulutusindikaattoreiden laskentatapa on avattu yksityiskohtaisesti Järviluoman (2020a, 2020b) raporteissa.

Taulukko 10. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kulutusindikaattorit Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Järviluoma 2020a). 1 = vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi), 2 = vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuorokaudessa (euroa/vapaa-ajanasunto/vrk), 3 = vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasukasta kohti vuodessa (euroa/hlö/vuosi) ja 4 = vapaa-ajanasumisen kulutus vapaa-ajanasukasta kohti vuorokaudessa (euroa/hlö/vrk). Luvut sisältävät arvonlisäveron.

Kunta	1	2	3	4
Kalajoki	2 778	35	1 067	13
Kuusamo	4 222	70	1 465	24
Oulu	2 284	42	853	16
Pudasjärvi	1 671	27	700	11
Taivalkoski	1 623	28	556	9
Vaala	2 746	34	999	12

3.2 Mittaamismalliin vaadittavat parametrit

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallissa tarvitaan seuraavia parametreja:

- *rahankäyttö menoluokittain (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi)*
- *ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä*
- *Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet (euroa/htv.)*
- *Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston toimialoittaiset kokonaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani)*
- *kunnan efektiivinen veroaste -tieto*
- *matkailun alueellinen tulo- ja työllisyyskerroin*

Käsitteellisesti välitön matkailumenot, vapaa-ajanasukkaiden kulutus, sisältää arvonlisäveron, kun välittömästä matkailutulosta, matkailun aikaansaamasta liikevaihdon kasvusta yrityksille, on puhdistettu arvonlisävero. Arvonlisäveron poistaminen voidaan tehdä joko suoraan rahankäyttöiedoista tai välittömästä matkailumenosta.

Vapaa-ajanasukkaiden empiirisen kyselyaineiston rahankäyttötiedot koskevat vuotta 2018 (Järvi- luoma 2020a), Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteri vuotta 2017, Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakenneilasto vuotta 2017 ja Kuntaliiton (2019a) efektiivinen veroaste -tilasto vuotta 2018. Seuraavaksi esitettävät Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset ilmoitetaan vuoden 2018 rahanarvossa. Yritys- ja toimipaikkarekisterin sekä palkkarakenneilaston vuoden 2017 rahanarvoa ei ole tarpeellista muuntaa vuoden 2018 rahanarvoon Tilastokeskuksen (2019o) elinkustannusindeksillä, sillä rahanarvonmuuntokerroin on 1,00 (saldoluku 1913/saldoluku 1906).

3.3 Case Kalajoki

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat kuluttivat Kalajoella keskimäärin vajaa 2 800 euroa vuodessa/vapaa-ajanasunto (taulukko 11). Kulutus kohdistui ennen muuta ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, kiinteistönhoitoon ja -huoltoon sekä erikoistavaraostoihin.

Taulukko 11. Kalajoen vapaa-ajanasukkaiden kulutus (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) menoluokittain (alv, alv:ton) ja sovellettu arvonlisäverokanta vuonna 2018 (Verohallinto 2019a; Järvi- luoma 2020a).

Menoluokka	Alv	Alv:ton	Alv-%
Kahvila- ja ravintolaostokset	300,29	263,41	14
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	1 076,05	904,24	19
Erikoistavaraostokset	478,24	385,68	24
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	114,00	97,44	17
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	297,51	239,93	24
Liikennepalvelut	30,59	26,16	17
Kiinteistönhoito ja -huolto	481,02	387,92	24
YHTEENSÄ	2 777,70	2 304,78	

On huomattava, että menoluokassa ruoka- ja päivittäistavaraostoksissa sovelletaan arvonlisäverokantojen 24 prosenttia (yleinen verokanta) ja 14 prosenttia (elintarvikkeet) keskiarvoa eli 19 prosenttia, liikennepalveluissa taksien ja paikallisliikenteen arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (henkilökuljetus) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia sekä virkistys- ja ohjelmapalveluissa arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (pääsymaksut) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia (ks. Verohallinto 2019a).

Vuonna 2018 Kalajoella matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutuloa oli reilu 2,5 miljoonaa euroa (taulukko 12). Tulo kohdistui lähinnä ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, kiinteistönhoitoon ja -huoltoon sekä erikoistavaraostoihin.

Taulukko 12. Kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vuosi, alv:ton), ulkopaikkakuntaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä (lkm) ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (euroa, alv:ton) Kalajoella vuonna 2018.

Menoluokka	Kulutus/vapaa-ajanasunto/vuosi (euroa/vuosi, alv:ton)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot (lkm)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)
Kahvila- ja ravintolaostokset	263,41	1 110	292 385,10
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	904,24	1 110	1 003 706,40
Erikoistavaraostokset	385,68	1 110	428 104,80
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	97,44	1 110	108 158,40
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	239,93	1 110	266 322,30
Liikennepalvelut	26,16	1 110	29 037,60
Kiinteistönhoito ja -huolto	387,92	1 110	430 591,20
YHTEENSÄ	2 304,78	1 110	2 558 305,80

Aikaisemmin on tuotu esille, että vapaa-ajanasukkaiden kyselylomakkeen menoluokat sekä Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin että Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston toimialaluokat on täsmäytettävä (ks. taulukko 5). Kunnassa on oltava yritystoimintaa kyseisellä toimialalla (vähintään yksi toimipaikka), jotta se otetaan huomioon toimialakohtaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa ja kokoajien palkansaajien kokonaisansioissa. Lopulliset toimialoittaiset luvut muodostetaan mukana olevien toimialojen keskiarvona. Kalajoen tapauksessa tarkastelu ulottuu seuraaville toimialoille (ks. Tilastokeskus 2019k, 2019m):

- *ravitsemistoiminta*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 56), palkkarakennetilasto (toimiala 56)
- *ruoka ja päivittäistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 47), palkkarakennetilasto (toimiala 47)
- *erikoistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 47511, 47521, 47522, 47523, 47529, 47540 ja 47594), palkkarakennetilasto (toimiala 475)
- *virikistys- ja ohjelmapalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 79900, 90010, 90020, 93110, 93210 ja 93299), palkkarakennetilasto (toimialat 799, 900, 931 ja 932)
- *polttoainekulut ja korjaamopalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 45201, 45403 ja 47301), palkkarakennetilasto (toimialat 452, 454 ja 473)
- *liikennepalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 49320 ja 77110), palkkarakennetilasto (toimialat 493 ja 771)
- *kiinteistönhoito ja -huolto*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 81), palkkarakennetilasto (toimiala 81)

Taulukossa 13 ilmoitetaan Kalajoen matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut ja kokoajien palkansaajien kokonaisansiot. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokat on täsmäytetty TOL (2008) -toimialaluokituksen. On huomioitava, että Kalajoen kohdalla Tilasto-

keskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteristä ei ole saatavissa tietoja paikallistasolta toimialoilta 45403, 47511, 47521, 47522, 47523, 47529, 47540, 47594, 49320, 90010, 90020, 93210 ja 93299. Näin ollen joudutaan tyytymään ylempien aluetasojen tietoihin (Ylivieskan seutukunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta) (ks. Tilastokeskus 2019k). Palkkatiedot ovat valtakunnallisia (ks. Tilastokeskus 2019m). Toimialaluokissa oletetaan, että niiden aikaansaama työllisyysvaikutus kohdistuu vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan.

Taulukko 13. Kalajoen matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut (euroa/htv.) ja koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani) vuonna 2017 (Tilastokeskus 2019k, 2019m).

Toimiala	Liikevaihto/henkilöstö (euroa/htv.)	Koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk)
Ravitsemistoiminta	96 100	2 251
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	385 800	2 403
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	284 814	2 496
Virkistys- ja muut palvelut	139 583	2 649
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	503 267	2 507
Liikenne	155 150	2 945
Kiinteistönhoito ja -huolto	81 200	2 150

Kerrannais- ja kokonaisvaikutukset voidaan määrittää aikaisemmissa Kalajokea koskevissa tutkimuksissa (Kauppila 2016g, 2017b, 2019a) käytetyillä tulo- ja työllisyyskerroimilla. Kalajoella on käytetty matkailun tulokerrointa 1,25 ja työllisyyskerrointa 1,2. Kerrannaisvaikutusten verotulon määrittämisessä sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan koko-aikaisten palkansaajien keskimääräistä kuukausiansiotietoa (mediaani): vuonna 2017 se oli 2 908 euroa (Tilastokeskus 2019m).

Seuraavaksi esitetään Kalajoen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset. Malliin vaadittavat tiedot ovat seuraavat:

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö: taulukko 11
Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä: 1 110
Toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet: taulukko 13
Toimialoittaiset koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot: taulukko 13
Kalajoen efektiivinen veroaste: 12,93 prosenttia
Kalajoen tulo- ja työllisyyskerroin: tulokerroin 1,25 ja työllisyyskerroin 1,2

Kalajoen matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset ilmenevät taulukosta 14. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli reilu 2,5 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys melkein 15 henkilötyövuotta, välitön palkkatulo noin 400 000 euroa ja välitön palkkaverotulo yli 50 000 euroa. Tulo kohdistui lähinnä vähittäiskauppaan, kiinteistönhoitoon ja -huoltoon sekä ravitsemistoimintaan, kun työllisyys painottui pitkälti kiinteistöhoitoon ja -huoltoon, vähittäiskauppaan ja ravitsemistoimintaan. Palkkatulo ja palkkaverotulo myötäilevät työllisyyttä.

Taulukko 14. Kalajoen matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset (euroa ja htv.) toimialoittain ja yhteensä vuonna 2018.

Toimiala	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkatulo (euroa)	Välitön palkkaverotulo (euroa)
Ravitsemistoiminta	292 385,10	3,0	84 412,50	10 914,54
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	1 003 706,40	2,6	78 097,50	10 098,01
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	428 104,80	1,5	46 800,00	6 051,24
Virkistys- ja muut palvelut	108 158,40	0,8	26 490,00	3 425,16
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	266 322,30	0,5	15 669,00	2 026,00
Liikenne	29 037,60	0,2	7 373,00	953,33
Kiinteistöhoito ja -huolto	430 591,20	5,3	142 437,50	18 417,17
YHTEENSÄ	2 558 305,80	13,9	401 279,50	51 885,45

Kalajoen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset esitetään taulukossa 15. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli yli 2,5 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys lähes 15 henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo reilu 3,1 miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys vajaa 17 henkilötyövuotta ja kokonaispalkkaverotulo yli 60 000 euroa. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 15. Kalajoen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) vuonna 2018.

Indikaattori	Euroa tai henkilötyövuotta
Välitön matkailutulo	2 558 306 euroa (alv:ton)
Välitön matkailutyöllisyys	13,9 htv.
Välitön palkkatulo	401 280 euroa
Välitön palkkaverotulo	51 885 euroa
Kokonaismatkailutulo (kerroin 1,25)	3 197 882 euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys (kerroin 1,2)	16,7 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	65 046 euroa

3.4 Case Kuusamo

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat kuluttivat Kuusamossa keskimäärin reilu 4 200 euroa vuodessa/vapaa-ajanasunto (taulukko 16). Kulutus kohdistui ennen muuta ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä kiinteistöhoitoon ja -huoltoon.

Taulukko 16. Kuusamon vapaa-ajanasukkaiden kulutus (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) menoluokittain (alv, alv:ton) ja sovellettu arvonlisäverokanta vuonna 2018 (Verohallinto 2019a; Järvi-
luoma 2020a).

Menoluokka	Alv	Alv:ton	Alv-%
Kahvila- ja ravintolaostokset	379,64	333,02	14
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	1 581,82	1 329,26	19
Erikoistavaraostokset	906,91	731,38	24
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	156,07	133,39	17
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	514,62	415,02	24
Liikennepalvelut	80,15	68,50	17
Kiinteistönhoito ja -huolto	603,20	486,45	24
YHTEENSÄ	4 222,41	3 497,02	

On huomattava, että menoluokassa ruoka- ja päivittäistavaraostoksissa sovelletaan arvonlisäverokantojen 24 prosenttia (yleinen verokanta) ja 14 prosenttia (elintarvikkeet) keskiarvoa eli 19 prosenttia, liikennepalveluissa taksien ja paikallisiikenteen arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (henkilökuljetus) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia sekä virkistys- ja ohjelmapalveluissa arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (pääsymaksut) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia (ks. Verohallinto 2019a).

Vuonna 2018 Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutuloa oli yli 16 miljoonaa euroa (taulukko 17). Tulo kohdistui lähinnä ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä kiinteistönhoitoon ja -huoltoon.

Taulukko 17. Kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vuosi, alv:ton), ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä (lkm) ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (euroa, alv:ton) Kuusamossa vuonna 2018.

Menoluokka	Kulutus/vapaa-ajanasunto/vuosi (euroa/vuosi, alv:ton)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot (lkm)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)
Kahvila- ja ravintolaostokset	333,02	4 631	1 542 215,62
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	1 329,26	4 631	6 155 603,06
Erikoistavaraostokset	731,38	4 631	3 387 020,78
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	133,39	4 631	617 729,09
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	415,02	4 631	1 921 957,62
Liikennepalvelut	68,50	4 631	317 223,50
Kiinteistönhoito ja -huolto	486,45	4 631	2 252 749,95
YHTEENSÄ	3 497,02	4 631	16 194 699,62

Aikaisemmin on tuotu esille, että vapaa-ajanasukkaiden kyselylomakkeen menoluokat sekä Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin että Tilastokeskuksen (2019m) palkkaraken-
netilaston toimialaluokat on täsmäytettävä (ks. taulukko 5). Kunnassa on oltava yritystoimintaa

kyseisellä toimialalla (vähintään yksi toimipaikka), jotta se otetaan huomioon toimialakohtaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioissa. Lopulliset toimialoittaiset luvut muodostetaan mukana olevien toimialojen keskiarvona. Kuusamon tapauksessa tarkastelu ulottuu seuraaville toimialoille (ks. Tilastokeskus 2019k, 2019m):

- *ravitsemistoiminta*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 56), palkkarakennetilasto (toimiala 56)
- *ruoka ja päivittäistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 47), palkkarakennetilasto (toimiala 47)
- *erikoistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 47511, 47512, 47521, 47529, 47591, 47594 ja 47596), palkkarakennetilasto (toimiala 475)
- *virkistys- ja ohjelmapalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 79900, 90010, 91040, 93110, 93291 ja 93299), palkkarakennetilasto (toimialat 799, 900, 931 ja 932)
- *polttoainekulut ja korjaamopalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 45201 ja 47301), palkkarakennetilasto (toimialat 452 ja 473)
- *liikennepalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 49320 ja 77110), palkkarakennetilasto (toimialat 493 ja 771)
- *kiinteistönhoito ja -huolto*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 81), palkkarakennetilasto (toimiala 81)

Taulukossa 18 ilmoitetaan Kuusamon matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokat on täsmäytetty TOL (2008) -toimialaluokitukseen. On huomioitava, että Kuusamon kohdalla Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteristä ei ole saatavissa tietoja paikallistasolta toimialoilta 47301, 47511, 47512, 47529, 47594, 47596, 49320, 77110, 90010, 91040 ja 93299. Näin ollen joudutaan tyytymään ylempien aluetasojen tietoihin (Koillismaan seutukunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta, koko Suomi) (ks. Tilastokeskus 2019k). Palkkatiedot ovat valtakunnallisia (ks. Tilastokeskus 2019m). Toimialaluokissa oletetaan, että niiden aikaansaama työllisyysvaikutus kohdistuu vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan.

Taulukko 18. Kuusamon matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut (euroa/htv.) ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani) vuonna 2017 (Tilastokeskus 2019k, 2019m).

Toimiala	Liikevaihto/henkilöstö (euroa/htv.)	Kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk)
Ravitsemistoiminta	129 400	2 251
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	316 300	2 403
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	245 271	2 496
Virkistys- ja muut palvelut	132 183	2 649
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	321 600	2 504
Liikenne	161 650	2 945
Kiinteistönhoito ja -huolto	56 000	2 150

Kerrannais- ja kokonaisvaikutukset voidaan määrittää aikaisemmissa Kuusamoa koskevissa tutkimuksissa (Kauppila 2016a, 2016g, 2017b, 2019a) käytetyillä tulo- ja työllisyyskertoimilla. Kuusamossa on käytetty matkailun tulokerrointa 1,26 ja työllisyyskerrointa 1,21. Kerrannaisvaikutusten verotulon määrittämisessä sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan koko-aikaisten palkansaajien keskimääräistä kuukausiansiotietoa (mediaani): vuonna 2017 se oli 2 908 euroa (Tilastokeskus 2019m).

Seuraavaksi esitetään Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset. Malliin vaadittavat tiedot ovat seuraavat:

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö: taulukko 16

Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä: 4 631

Toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet: taulukko 18

Toimialoittaiset koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot: taulukko 18

Kuusamon efektiivinen veroaste: 13,16 prosenttia

Kuusamon tulo- ja työllisyyskerroin: tulokerroin 1,26 ja työllisyyskerroin 1,21

Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset ilmenevät taulukosta 19. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli yli 16 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys noin 100 henkilötyövuotta, välitön palkkatulo lähes 2,9 miljoonaa euroa ja välitön palkkaverotulo miltei 400 000 euroa. Tulo kohdistui lähinnä vähittäiskauppaan, kiinteistönhoitoon ja -huoltoon sekä korjaamo- ja huoltamotoimintaan, kun työllisyys painottui pitkälti kiinteistönhoitoon ja -huoltoon, vähittäiskauppaan ja ravitsemistoimintaan. Palkkatulo ja palkkaverotulo myötäilevät työllisyyttä.

Taulukko 19. Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset (euroa ja htv.) toimialoittain ja yhteensä vuonna 2018.

Toimiala	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkatulo (euroa)	Välitön palkkaverotulo (euroa)
Ravitsemistoiminta	1 542 215,62	11,9	334 836,25	44 064,45
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	6 155 603,06	19,5	585 731,25	77 082,23
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	3 387 020,78	13,8	430 560,00	56 661,70
Virkistys- ja muut palvelut	617 729,09	4,7	155 628,75	20 480,75
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	1 921 957,62	6,0	187 800,00	24 714,48
Liikenne	317 223,50	2,0	73 625,00	9 689,05
Kiinteistönhoito ja -huolto	2 252 749,95	40,2	1 080 375,00	142 177,35
YHTEENSÄ	16 194 699,62	98,1	2 848 556,25	374 870,01

Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset esitetään taulukossa 20. Vuonna 2018 välitön matkailutuloa oli yli 16 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys noin 100 henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo reilu 20 miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys

vajaa 120 henkilötyövuotta ja kokonaispalkkaverotulo miltei 500 000 euroa. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 20. Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) vuonna 2018.

Indikaattori	Euroa tai henkilötyövuotta
Välitön matkailutulo	16 194 670 euroa (alv:ton)
Välitön matkailutyöllisyys	98,1 htv.
Välitön palkkatulo	2 848 556 euroa
Välitön palkkaverotulo	374 870 euroa
Kokonaismatkailutulo (kerroin 1,26)	20 405 322 euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys (kerroin 1,21)	118,7 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	473 413 euroa

3.5 Case Oulu

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat kuluttivat Oulussa keskimäärin miltei 2 300 euroa vuodessa/vapaa-ajanasunto (taulukko 21). Kulutus kohdistui ennen muuta ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin.

Taulukko 21. Oulun vapaa-ajanasukkaiden kulutus (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) menoluokittain (alv, alv:ton) ja sovellettu arvonlisäverokanta vuonna 2018 (Verohallinto 2019a; Järviluoma 2020a).

Menoluokka	Alv	Alv:ton	Alv-%
Kahvila- ja ravintolaostokset	162,18	142,26	14
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	973,11	817,74	19
Erikoistavaraostokset	479,70	386,85	24
Virkistys- ja ohjelmopalvelut	50,25	42,95	17
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	340,36	274,48	24
Liikennepalvelut	20,56	17,57	17
Kiinteistönhoito ja -huolto	258,12	208,16	24
YHTEENSÄ	2 284,28	1 890,01	

On huomattava, että menoluokassa ruoka- ja päivittäistavaraostoksissa sovelletaan arvonlisäverokantojen 24 prosenttia (yleinen verokanta) ja 14 prosenttia (elintarvikkeet) keskiarvoa eli 19 prosenttia, liikennepalveluissa taksien ja paikallisiikenteen arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (henkilökuljetus) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia sekä virkistys- ja ohjelmopalveluissa arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (pääsymaksut) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia (ks. Verohallinto 2019a).

Vuonna 2018 Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutuloa oli miltei 1,5 miljoonaa euroa (taulukko 22). Tulo kohdistui lähinnä ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin.

Taulukko 22. Kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vuosi, alv:ton), ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä (lkm) ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (euroa, alv:ton) Oulussa vuonna 2018.

Menoluokka	Kulutus/vapaa-ajanasunto/vuosi (euroa/vuosi, alv:ton)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot (lkm)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)
Kahvila- ja ravintolaostokset	142,26	776	110 393,76
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	817,74	776	634 566,24
Erikoistavaraostokset	386,85	776	300 195,60
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	42,95	776	33 329,20
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	274,48	776	212 996,48
Liikennepalvelut	17,57	776	13 634,32
Kiinteistönhoito ja -huolto	208,16	776	161 532,16
YHTEENSÄ	1 890,01	776	1 466 647,76

Aikaisemmin on tuotu esille, että vapaa-ajanasukkaiden kyselylomakkeen menoluokat sekä Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin että Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston toimialaluokat on täsmäytettävä (ks. taulukko 5). Kunnassa on oltava yritystoimintaa kyseisellä toimialalla (vähintään yksi toimipaikka), jotta se otetaan huomioon toimialakohtaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa ja kokoajien palkansaajien kokonaisansioissa. Lopulliset toimialoittaiset luvut muodostetaan mukana olevien toimialojen keskiarvona. Oulun tapauksessa tarkastelu ulottuu seuraaville toimialoille (ks. Tilastokeskus 2019k, 2019m):

- *ravitsemistoiminta*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 56), palkkarakennetilasto (toimiala 56)
- *ruoka ja päivittäistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 47), palkkarakennetilasto (toimiala 47)
- *erikoistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 47511, 47512, 47521, 47522, 47523, 47529, 47531, 47532, 47540, 47591, 47592, 47593, 47594, 47595, 47596 ja 47599), palkkarakennetilasto (toimiala 475)
- *virkestys- ja ohjelmapalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 79900, 90010, 90020, 93110, 93210, 93291 ja 93299), palkkarakennetilasto (toimialat 799, 900, 931 ja 932)
- *polttoainekulut ja korjaamopalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 45201, 45403 ja 47301), palkkarakennetilasto (toimialat 452, 454 ja 473)
- *liikennepalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 49310, 49320 ja 77110), palkkarakennetilasto (toimialat 493 ja 771)

- *kiinteistönhoito ja -huolto*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 81), palkkarakennetlasto (toimiala 81)

Taulukossa 23 ilmoitetaan Oulun matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut ja koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokat on täsmäytetty TOL (2008) -toimialaluokitukseen. On huomioitava, että Oulun kohdalla Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteristä ei ole saatavissa tietoja paikallistasolta toimialoilta 47532, 47593, 49310 ja 93291. Näin ollen joudutaan tyytymään ylempien aluetasojen tietoihin (Oulun seutukunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta, koko Suomi) (ks. Tilastokeskus 2019k). Palkkatiedot ovat valtakunnallisia (ks. Tilastokeskus 2019m). Toimialaluokissa oletetaan, että niiden aikaansaama työllisyysvaikutus kohdistuu vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan.

Taulukko 23. Oulun matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut (euroa/hvt.) ja koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani) vuonna 2017 (Tilastokeskus 2019k, 2019m).

Toimiala	Liikevaihto/henkilöstö (euroa/hvt.)	Koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk)
Ravitsemistoiminta	109 400	2 251
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	339 000	2 403
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	225 069	2 496
Virkistys- ja muut palvelut	128 971	2 649
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	331 033	2 507
Liikenne	123 767	2 945
Kiinteistönhoito ja -huolto	63 600	2 150

Kerrannais- ja kokonaisvaikutukset voidaan määrittää aikaisemmissa Oulua koskevissa tutkimuksissa (Kauppila 2016b, 2016g, 2017b, 2019a) käytetyillä tulo- ja työllisyyskerroimilla. Oulussa on käytetty matkailun tulokerrointa 1,35 ja työllisyyskerrointa 1,25. Kerrannaisvaikutusten verotulon määrittämisessä sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan koko-aikaisten palkansaajien keskimääräistä kuukausiansiotietoa (mediaani): vuonna 2017 se oli 2 908 euroa (Tilastokeskus 2019m).

Seuraavaksi esitetään Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset. Malliin vaadittavat tiedot ovat seuraavat:

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö: taulukko 21

Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä: 776

Toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet: taulukko 23

Toimialoittaiset koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot: taulukko 23

Oulun efektiivinen veroaste: 14,54 prosenttia

Oulun tulo- ja työllisyyskerroin: tulokerroin 1,35 ja työllisyyskerroin 1,25

Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset ilmenevät taulukosta 24. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli lähes 1,5 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys vajaa kahdeksan henkilötyövuotta, välitön palkkatulo reilu 200 000 euroa ja välitön palkkaverotulo noin

30 000 euroa. Tulo kohdistui lähinnä vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä kiinteistöhoitoon ja -huoltoon, kun työllisyys painottui pitkälti vähittäiskauppaan, kiinteistöhoitoon ja -huoltoon sekä ravitsemistoimintaan. Palkkatulo ja palkkaverotulo myötäilevät työllisyyttä.

Taulukko 24. Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset (euroa ja htv.) toimialoittain ja yhteensä vuonna 2018.

Toimiala	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkatulo (euroa)	Välitön palkkaverotulo (euroa)
Ravitsemistoiminta	110 393,76	1,0	28 137,50	4 091,19
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	634 566,24	1,9	57 071,25	8 298,16
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	300 195,60	1,3	40 560,00	5 897,42
Virkistys- ja muut palvelut	33 329,20	0,3	9 933,75	1 444,37
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	212 996,48	0,6	18 802,50	2 733,88
Liikenne	13 634,32	0,1	3 681,25	535,25
Kiinteistöhoito ja -huolto	161 532,16	2,5	67 187,50	9 769,06
YHTEENSÄ	1 466 647,76	7,7	225 373,75	32 769,33

Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset esitetään taulukossa 25. Vuonna 2018 välitön matkailutuloa oli lähes 1,5 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys vajaa kahdeksan henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo noin kaksi miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys miltei 10 henkilötyövuotta ja kokonaispalkkaverotulo yli 40 000 euroa. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 25. Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) vuonna 2018.

Indikaattori	Euroa tai henkilötyövuotta
Välitön matkailutulo	1 466 648 euroa (alv:ton)
Välitön matkailutyöllisyys	7,7 htv.
Välitön palkkatulo	225 374 euroa
Välitön palkkaverotulo	32 769 euroa
Kokonaismatkailutulo (kerroin 1,35)	1 979 974 euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys (kerroin 1,25)	9,6 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	42 811 euroa

3.6 Case Pudasjärvi

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat kuluttivat Pudasjärvellä keskimäärin miltei 1 700 euroa vuodessa/vapaa-ajanasunto (taulukko 26). Kulutus kohdistui ennen muuta ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin.

Taulukko 26. Pudasjärven vapaa-ajanasukkaiden kulutus (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) menoluokittain (alv, alv:ton) ja sovellettu arvonlisäverokanta vuonna 2018 (Verohallinto 2019a; Järvi- luoma 2020a).

Menoluokka	Alv	Alv:ton	Alv-%
Kahvila- ja ravintolaostokset	153,58	134,72	14
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	694,45	583,57	19
Erikoistavaraostokset	267,10	215,40	24
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	86,81	74,20	17
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	257,08	207,32	24
Liikennepalvelut	20,03	17,12	17
Kiinteistönhoito ja -huolto	191,98	154,82	24
YHTEENSÄ	1 671,03	1 387,15	

On huomattava, että menoluokassa ruoka- ja päivittäistavaraostoksissa sovelletaan arvonlisäverokantojen 24 prosenttia (yleinen verokanta) ja 14 prosenttia (elintarvikkeet) keskiarvoa eli 19 prosenttia, liikennepalveluissa taksien ja paikallisliikenteen arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (henkilökuljetus) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia sekä virkistys- ja ohjelmapalveluissa arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (pääsymaksut) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia (ks. Verohallinto 2019a).

Vuonna 2018 Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutuloa oli vajaa neljä miljoonaa euroa (taulukko 27). Tulo kohdistui lähinnä ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin.

Taulukko 27. Kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vuosi, alv:ton), ulkopaikkakuntaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä (lkm) ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (euroa, alv:ton) Pudasjärvellä vuonna 2018.

Menoluokka	Kulutus/vapaa-ajanasunto/vuosi (euroa/vuosi, alv:ton)	Ulkopaikka-kuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot (lkm)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)
Kahvila- ja ravintolaostokset	134,72	2 696	363 205,12
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	583,57	2 696	1 573 304,72
Erikoistavaraostokset	215,40	2 696	580 718,40
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	74,20	2 696	200 043,20
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	207,32	2 696	558 934,72
Liikennepalvelut	17,12	2 696	46 155,52
Kiinteistönhoito ja -huolto	154,82	2 696	417 394,72
YHTEENSÄ	1 387,15	2 696	3 739 756,40

Aikaisemmin on tuotu esille, että vapaa-ajanasukkaiden kyselylomakkeen menoluokat sekä Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin että Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston toimialaluokat on täsmäytettävä (ks. taulukko 5). Kunnassa on oltava yritystoimintaa kyseisellä toimialalla (vähintään yksi toimipaikka), jotta se otetaan huomioon toimialakohtaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioissa. Lopulliset toimialoittaiset luvut muodostetaan mukana olevien toimialojen keskiarvona. Pudasjärven tapauksessa tarkastelu ulottuu seuraaville toimialoille (ks. Tilastokeskus 2019k, 2019m):

- *ravitsemistoiminta*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 56), palkkarakennetilasto (toimiala 56)
- *ruoka ja päivittäistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 47), palkkarakennetilasto (toimiala 47)
- *erikoistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 47511, 47521, 47540 ja 47591), palkkarakennetilasto (toimiala 475)
- *virkestys- ja ohjelmapalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 79900 ja 93291), palkkarakennetilasto (toimialat 799 ja 932)
- *polttoainekulut ja korjaamopalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 45201 ja 47301), palkkarakennetilasto (toimialat 452 ja 473)
- *liikennepalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 49320), palkkarakennetilasto (toimiala 493)
- *kiinteistönhoito ja -huolto*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 81), palkkarakennetilasto (toimiala 81)

Taulukossa 28 ilmoitetaan Pudasjärven matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokat on täsmäytetty TOL (2008) -toimialaluokituksen. On huomioitava, että Pudasjärven kohdalla Tilas-

tokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteristä ei ole saatavissa tietoja paikallistasolta toimialoilta 47511, 47521, 47540, 47591 ja 93291. Näin ollen joudutaan tyytymään ylempien alueatasojen tietoihin (Oulunkaaren seutukunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta) (ks. Tilastokeskus 2019k). Palkkatiedot ovat valtakunnallisia (ks. Tilastokeskus 2019m). Toimialaluokissa oletetaan, että niiden aikaansaama työllisyysvaikutus kohdistuu vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan.

Taulukko 28. Pudasjärven matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut (euroa/htv.) ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani) vuonna 2017 (Tilastokeskus 2019k, 2019m).

Toimiala	Liikevaihto/henkilöstö (euroa/htv.)	Kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk)
Ravitsemistoiminta	118 300	2 251
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	418 900	2 403
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	279 350	2 496
Virkistys- ja muut palvelut	173 700	2 531
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	763 100	2 504
Liikenne	87 000	2 851
Kiinteistöhoito ja -huolto	77 000	2 150

Kerrannais- ja kokonaisvaikutukset voidaan määrittää aikaisemmissa Pudasjärveä koskevissa tutkimuksissa (Kauppila 2016c, 2016g, 2017b, 2019a) käytetyillä tulo- ja työllisyyskertoimilla. Pudasjärvellä on käytetty matkailun tulokerrointa 1,2 ja työllisyyskerrointa 1,15. Kerrannaisvaikutusten verotulon määrittämisessä sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan kokoaikaisten palkansaajien keskimääräistä kuukausiansiotietoa (mediaani): vuonna 2017 se oli 2 908 euroa (Tilastokeskus 2019m).

Seuraavaksi esitetään Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset. Malliin vaadittavat tiedot ovat seuraavat:

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö: taulukko 26

Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä: 2 696

Toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet: taulukko 28

Toimialoittaiset kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot: taulukko 28

Pudasjärven efektiivinen veroaste: 12,32 prosenttia

Pudasjärven tulo- ja työllisyyskerroin: tulokerroin 1,2 ja työllisyyskerroin 1,15

Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset ilmenevät taulukosta 29. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli lähes neljä miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys miltei 17 henkilötyövuotta, välitön palkkatulo vajaa 500 000 euroa ja välitön palkkaverotulo noin 60 000 euroa. Tulo kohdistui lähinnä vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamatoimintaan sekä kiinteistöhoitoon ja -huoltoon, kun työllisyys painottui pitkälti vähittäiskauppaan, kiinteistöhoitoon ja -huoltoon sekä ravitsemistoimintaan. Palkkatulo ja palkkaverotulo myötäilevät työllisyyttä.

Taulukko 29. Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset (euroa ja htv.) toimialoittain ja yhteensä vuonna 2018.

Toimiala	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkatulo (euroa)	Välitön palkkaverotulo (euroa)
Ravitsemistoiminta	363 205,12	3,1	87 226,25	10 746,27
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	1 573 304,72	3,8	114 142,50	14 062,36
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	580 718,40	2,1	65 520,00	8 072,06
Virkistys- ja muut palvelut	200 043,20	1,2	37 965,00	4 677,29
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	558 934,72	0,7	21 910,00	2 699,31
Liikenne	46 155,52	0,5	17 818,75	2 195,27
Kiinteistöhoito ja -huolto	417 394,72	5,4	145 125,00	17 879,40
YHTEENSÄ	3 739 756,40	16,8	489 707,50	60 331,96

Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset esitetään taulukossa 30. Vuonna 2018 välitön matkailutuloa oli lähes neljä miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys vajaa 17 henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo miltei 4,5 miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys noin 20 henkilötyövuotta ja kokonaispalkkaverotulo reilu 70 000 euroa. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 30. Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) vuonna 2018.

Indikaattori	Euroa tai henkilötyövuotta
Välitön matkailutulo	3 739 756 euroa (alv:ton)
Välitön matkailutyöllisyys	16,8 htv.
Välitön palkkatulo	489 708 euroa
Välitön palkkaverotulo	60 332 euroa
Kokonaismatkailutulo (kerroin 1,2)	4 487 707 euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys (kerroin 1,15)	19,3 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	71 528 euroa

3.7 Case Taivalkoski

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat kuluttivat Taivalkoskella keskimäärin reilu 1 600 euroa vuodessa/vapaa-ajanasunto (taulukko 31). Kulutus kohdistui ennen muuta ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin sekä erikoistavaraostoihin.

Taulukko 31. Taivalkosken vapaa-ajanasukkaiden kulutus (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) menoluokittain (alv, alv:ton) ja sovellettu arvonlisäverokanta vuonna 2018 (Verohallinto 2019a; Järvi-
luoma 2020a).

Menoluokka	Alv	Alv:ton	Alv-%
Kahvila- ja ravintolaostokset	138,09	121,13	14
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	776,57	652,58	19
Erikoistavaraostokset	222,57	179,49	24
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	37,36	31,93	17
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	268,06	216,18	24
Liikennepalvelut	3,25	2,78	17
Kiinteistöhoito ja -huolto	177,08	142,81	24
YHTEENSÄ	1 622,98	1 346,90	

On huomattava, että menoluokassa ruoka- ja päivittäistavaraostoksissa sovelletaan arvonlisäverokantojen 24 prosenttia (yleinen verokanta) ja 14 prosenttia (elintarvikkeet) keskiarvoa eli 19 prosenttia, liikennepalveluissa taksien ja paikallisliikenteen arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (henkilökuljetus) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia sekä virkistys- ja ohjelmapalveluissa arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (pääsymaksut) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia (ks. Verohallinto 2019a).

Vuonna 2018 Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutuloa oli reilu 1,1 miljoona euroa (taulukko 32). Tulo kohdistui lähinnä ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin sekä erikoistavaraostoihin.

Taulukko 32. Kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vuosi, alv:ton), ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä (lkm) ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (euroa, alv:ton) Taivalkoskella vuonna 2018.

Menoluokka	Kulutus/vapaa-ajanasunto/vuosi (euroa/vuosi, alv:ton)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot (lkm)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)
Kahvila- ja ravintolaostokset	121,13	830	100 537,90
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	652,58	830	541 641,40
Erikoistavaraostokset	179,49	830	148 976,70
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	31,93	830	26 501,90
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	216,18	830	179 429,40
Liikennepalvelut	2,78	830	2 307,40
Kiinteistöhoito ja -huolto	142,81	830	118 532,30
YHTEENSÄ	1 346,90	830	1 117 927,00

Aikaisemmin on tuotu esille, että vapaa-ajanasukkaiden kyselylomakkeen menoluokat sekä Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin että Tilastokeskuksen (2019m) palkkaraken-
netilaston toimialaluokat on täsmäytettävä (ks. taulukko 5). Kunnassa on oltava yritystoimintaa

kyseisellä toimialalla (vähintään yksi toimipaikka), jotta se otetaan huomioon toimialakohtaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioissa. Lopulliset toimialoittaiset luvut muodostetaan mukana olevien toimialojen keskiarvona. Taivalkosken tapauksessa tarkastelu ulottuu seuraaville toimialoille (ks. Tilastokeskus 2019k, 2019m):

- *ravitsemistoiminta*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 56), palkkarakennetilasto (toimiala 56)
- *ruoka ja päivittäistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 47), palkkarakennetilasto (toimiala 47)
- *erikoistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 47540 ja 47591), palkkarakennetilasto (toimiala 475)
- *virkistys- ja ohjelmalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 79900, 90010 ja 93299), palkkarakennetilasto (toimialat 799, 900 ja 932)
- *polttoainekulut ja korjaamopalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 45201 ja 47301), palkkarakennetilasto (toimialat 452 ja 473)
- *liikennepalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 49320), palkkarakennetilasto (toimiala 493)
- *kiinteistönhoito ja -huolto*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 81), palkkarakennetilasto (toimiala 81)

Taulukossa 33 ilmoitetaan Taivalkosken matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokat on täsmäytetty TOL (2008) -toimialaluokitukseen. On huomioitava, että Taivalkosken kohdalla Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteristä ei ole saatavissa tietoja paikallistasolta toimialoilta 47301, 47540, 47591, 90010 ja 93299. Näin ollen tyytymään ylempien aluetasojen tietoihin (Koillismaan seutukunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta) (ks. Tilastokeskus 2019k). Palkkatiedot ovat valtakunnallisia (ks. Tilastokeskus 2019m). Toimialaluokissa oletetaan, että niiden aikaansaama työllisyysvaikutus kohdistuu vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan.

Taulukko 33. Taivalkosken matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut (euroa/htv.) ja kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani) vuonna 2017 (Tilastokeskus 2019k, 2019m).

Toimiala	Liikevaihto/henkilöstö (euroa/htv.)	Kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk)
Ravitsemistoiminta	110 800	2 251
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	313 900	2 403
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	327 150	2 496
Virkistys- ja muut palvelut	92 967	2 633
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	290 050	2 504
Liikenne	90 800	2 851
Kiinteistönhoito ja -huolto	75 000	2 150

Kerrannais- ja kokonaisvaikutuksia arvioidaan laajan kirjallisuuskatsauksen (ks. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c; Kauppila & Järviluoma 2016) perusteella. Kirjallisuuskatsaukseen viitaten Taivalkoskella käytetään matkailun tulokerrointa 1,18 ja työllisyyskerrointa 1,13. Kerrannaisvaikutusten verotulon määrittämisessä sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan kokoaikaisten palkansaajien keskimääräistä kuukausiansiotietoa (mediaani): vuonna 2017 se oli 2 908 euroa (Tilastokeskus 2019m).

Seuraavaksi esitetään Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset. Malliin vaadittavat tiedot ovat seuraavat:

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö: taulukko 31

Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä: 830

Toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet: taulukko 33

Toimialoittaiset kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot: taulukko 33

Taivalkosken efektiivinen veroaste: 12,71 prosenttia

Taivalkosken tulo- ja työllisyyskerroin: tulokerroin 1,18 ja työllisyyskerroin 1,13

Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset ilmenevät taulukosta 34. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli reilu 1,1 miljoona euroa, välitön matkailutyöllisyys vajaa kuusi henkilötyövuotta, välitön palkkatulo noin 170 000 euroa ja välitön palkkaverotulo yli 20 000 euroa. Tulo kohdistui lähinnä vähittäiskauppaa, korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä kiinteistönhoitoon ja -huoltoon, kun työllisyys painottui pitkälti vähittäiskauppaan, kiinteistönhoitoon ja -huoltoon sekä ravitsemistoimintaan. Palkkatulo ja palkkaverotulo myötäilevät työllisyyttä.

Taulukko 34. Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset (euroa ja htv.) toimialoittain ja yhteensä vuonna 2018.

Toimiala	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkatulo (euroa)	Välitön palkkaverotulo (euroa)
Ravitsemistoiminta	100 537,90	0,9	25 323,75	3 218,65
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	541 641,40	1,7	51 063,75	6 490,20
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	148 976,70	0,5	15 600,00	1 982,76
Virkistys- ja muut palvelut	26 501,90	0,3	9 873,75	1 254,95
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	179 429,40	0,6	18 780,00	2 386,94
Liikenne	2 307,40	0,1	3 563,75	452,95
Kiinteistönhoito ja -huolto	118 532,30	1,6	43 000,00	5 465,30
YHTEENSÄ	1 117 927,00	5,7	167 205,00	21 251,75

Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset esitetään taulukossa 35. Vuonna 2018 välitön matkailutuloa oli reilu 1,1 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllis-

syys vajaa kuusi henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo yli 1,3 miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys reilu kuusi henkilötyövuotta ja kokonaispalkkaverotulo yli 20 000 euroa. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 35. Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) vuonna 2018.

Indikaattori	Euroa tai henkilötyövuotta
Välitön matkailutulo	1 117 927 euroa (alv:ton)
Välitön matkailutyöllisyys	5,7 htv.
Välitön palkkatulo	167 205 euroa
Välitön palkkaverotulo	21 252 euroa
Kokonaismatkailutulo (kerroin 1,18)	1 319 154 euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys (kerroin 1,13)	6,4 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	24 486 euroa

3.8 Case Vaala

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat kuluttivat Vaalassa keskimäärin lähes 2 800 euroa vuodessa/vapaa-ajanasunto (taulukko 36). Kulutus kohdistui ennen muuta ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin.

Taulukko 36. Vaalan vapaa-ajanasukkaiden kulutus (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) menoluokittain (alv, alv:ton) ja sovellettu arvonlisäverokanta vuonna 2018 (Verohallinto 2019a; Järviluoma 2020a).

Menoluokka	Alv	Alv:ton	Alv-%
Kahvila- ja ravintolaostokset	175,91	154,31	14
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	1 154,40	970,08	19
Erikoistavaraostokset	632,17	509,81	24
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	43,98	37,59	17
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	379,30	305,89	24
Liikennepalvelut	8,25	7,05	17
Kiinteistönhoito ja -huolto	351,82	283,73	24
YHTEENSÄ	2 745,83	2 268,46	

On huomattava, että menoluokassa ruoka- ja päivittäistavaraostoksissa sovelletaan arvonlisäverokantojen 24 prosenttia (yleinen verokanta) ja 14 prosenttia (elintarvikkeet) keskiarvoa eli 19 prosenttia, liikennepalveluissa taksien ja paikallisliikenteen arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (henkilökuljetus) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia sekä virkistys- ja ohjelmapalveluissa arvonlisäverokantojen 10 prosenttia (pääsymaksut) ja 24 prosenttia (yleinen verokanta) keskiarvoa eli 17 prosenttia (ks. Verohallinto 2019a).

Vuonna 2018 Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutuloa oli reilu 3,3 miljoonaa euroa (taulukko 37). Tulo kohdistui lähinnä ruoka- ja päivittäistavaraostoihin, erikoistavaraostoihin sekä polttoainekuluihin ja korjaamopalveluihin.

Taulukko 37. Kulutus vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vuosi, alv:ton), ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä (lkm) ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo (euroa, alv:ton) Vaalassa vuonna 2018.

Menoluokka	Kulutus/vapaa-ajanasunto/vuosi (euroa/vuosi, alv:ton)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamat vapaa-ajanasunnot (lkm)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)
Kahvila- ja ravintolaostokset	154,31	1 470	226 835,70
Ruoka ja päivittäistavaraostokset	970,08	1 470	1 426 017,60
Erikoistavaraostokset	509,81	1 470	749 420,70
Virkistys- ja ohjelmapalvelut	37,59	1 470	55 257,30
Polttoainekulut ja korjaamopalvelut	305,89	1 470	449 658,30
Liikennepalvelut	7,05	1 470	10 363,50
Kiinteistönhoito ja -huolto	283,73	1 470	417 083,10
YHTEENSÄ	2 268,46	1 470	3 334 636,20

Aikaisemmin on tuotu esille, että vapaa-ajanasukkaiden kyselylomakkeen menoluokat sekä Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin että Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston toimialaluokat on täsmäytettävä (ks. taulukko 5). Kunnassa on oltava yritystoimintaa kyseisellä toimialalla (vähintään yksi toimipaikka), jotta se otetaan huomioon toimialakohtaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa ja kokoaikaisien palkansaaajien kokonaisansioissa. Lopulliset toimialoittaiset luvut muodostetaan mukana olevien toimialojen keskiarvona. Vaalan tapauksessa tarkastelu ulottuu seuraaville toimialoille (ks. Tilastokeskus 2019k, 2019m):

- *ravitsemistoiminta*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 56), palkkarakennetilasto (toimiala 56)
- *ruoka ja päivittäistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 47), palkkarakennetilasto (toimiala 47)
- *erikoistavaraostokset*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 47511, 47521, 47540 ja 47594), palkkarakennetilasto (toimiala 475)
- *virkestys- ja ohjelmapalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 79900 ja 93299), palkkarakennetilasto (toimialat 799 ja 932)
- *polttoainekulut ja korjaamopalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimialat 45201 ja 47301), palkkarakennetilasto (toimialat 452 ja 473)
- *liikennepalvelut*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 49320), palkkarakennetilasto (toimiala 493)
- *kiinteistönhoito ja -huolto*: yritys- ja toimipaikkarekisteri (toimiala 81), palkkarakennetilasto (toimiala 81)

Taulukossa 38 ilmoitetaan Vaalan matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut ja koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön menoluokat on täsmäytetty TOL (2008) -toimialaluokitukseen. On huomioitava, että Vaalan kohdalla Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisteristä ei ole saatavissa tietoja paikallistasolta toimialoilta 45201, 47301, 47511, 47521, 47540, 47594, 56, 81, 79900 ja 93299. Näin ollen joudutaan tyytymään ylempien aluetasojen tietoihin (Oulunkaaren seutukunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta) (ks. Tilastokeskus 2019k). Palkkatiedot ovat valtakunnallisia (ks. Tilastokeskus 2019m). Toimialaluokissa oletetaan, että niiden aikaansaama työllisyysvaikutus kohdistuu vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan.

Taulukko 38. Vaalan matkailutoimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhdeluvut (euroa/htv.) ja koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani) vuonna 2017 (Tilastokeskus 2019k, 2019m).

Toimiala	Liikevaihto/henkilöstö (euroa/htv.)	Koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk)
Ravitsemistoiminta	105 300	2 251
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	476 800	2 403
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	269 325	2 496
Virkistys- ja muut palvelut	125 200	2 531
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	288 850	2 504
Liikenne	88 800	2 851
Kiinteistönhoito ja -huolto	78 400	2 150

Kerrannais- ja kokonaisvaikutukset voidaan määrittää aikaisemmissa Vaalaa koskevissa tutkimuksissa (Kauppila 2016g, 2017b, 2019a) käytetyillä tulo- ja työllisyyskertoimilla. Vaalassa on käytetty matkailun tulokerrointa 1,16 ja työllisyyskerrointa 1,06. Kerrannaisvaikutusten verotulon määrittämisessä sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan koko-aikaisten palkansaajien keskimääräistä kuukausiansiotietoa (mediaani): vuonna 2017 se oli 2 908 euroa (Tilastokeskus 2019m).

Seuraavaksi esitetään Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin tulokset. Malliin vaadittavat tiedot ovat seuraavat:

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö: taulukko 36

Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä: 1 470

Toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet: taulukko 38

Toimialoittaiset koko-aikaisten palkansaajien kokonaisansiot: taulukko 38

Vaalan efektiivinen veroaste: 13,60 prosenttia

Vaalan tulo- ja työllisyyskerroin: tulokerroin 1,16 ja työllisyyskerroin 1,06

Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset ilmenevät taulukosta 39. Vuonna 2018 välitön matkailutulo oli yli 3,3 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys noin 15 henkilötyövuotta, välitön palkkatulo lähes 450 000 euroa ja välitön palkkaverotulo noin 60 000

euroa. Tulo kohdistui lähinnä vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä kiinteistönhoitoon ja -huoltoon, kun työllisyys painottui pitkälti vähittäiskauppaan, kiinteistönhoitoon ja -huoltoon sekä ravitsemistoimintaan. Palkkatulo ja palkkaverotulo myötäilevät työllisyyttä.

Taulukko 39. Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömät vaikutukset (euroa ja htv.) toimialoittain ja yhteensä vuonna 2018.

Toimiala	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkatulo (euroa)	Välitön palkkaverotulo (euroa)
Ravitsemistoiminta	226 835,70	2,2	61 902,50	8 418,74
Vähittäiskauppa (päivittäistavarat)	1 426 017,60	3,0	90 112,50	12 255,30
Vähittäiskauppa (erikoistavarat)	749 420,70	2,8	87 360,00	11 880,96
Virkistys- ja muut palvelut	55 257,30	0,4	12 655,00	1 721,08
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	449 658,30	1,6	50 080,00	6 810,88
Liikenne	10 363,50	0,1	3 563,75	484,67
Kiinteistönhoito ja -huolto	417 083,10	5,3	142 437,50	19 371,50
YHTEENSÄ	3 334 636,20	15,4	448 111,25	60 943,13

Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset esitetään taulukossa 40. Vuonna 2018 välitön matkailutuloa oli reilu 3,3 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys noin 15 henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo lähes neljä miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys noin 16 henkilötyövuotta ja kokonaispalkkaverotulo yli 60 000 euroa. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 40. Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) vuonna 2018.

Indikaattori	Euroa tai henkilötyövuotta
Välitön matkailutulo	3 334 636 euroa (alv:ton)
Välitön matkailutyöllisyys	15,4 htv.
Välitön palkkatulo	448 111 euroa
Välitön palkkaverotulo	60 943 euroa
Kokonaismatkailutulo (kerroin 1,16)	3 868 178 euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys (kerroin 1,06)	16,3 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	65 392 euroa

3.9 Matkailullinen vapaa-ajanasuminen osana kuntien matkailutaloutta

Vuonna 2016 valtakunnantasolla matkailun osuus bruttokansantuotteesta oli 2,5 prosenttia ja matkailutoimialojen työllisyys 137 800 henkilöä (5,5 % kaikista työllisistä). Matkailutoimialojen työllisyydessä on mukana myös paikallinen kysyntä. Pelkästään matkailun aikaansaama työllisyys matkailutoimialoilla oli 62 600 henkilöä (2,5 % kaikista työllisistä) vuonna 2016 (Nurmi 2018a). Vastaavasti vuonna 2015 Pohjois-Pohjanmaalla matkailun osuus bruttokansantuotteesta oli 1,9 prosenttia, matkailutoimialojen työllisyys 7 650 henkilöä (4,6 % kaikista työllisistä) ja pelkästään matkailun aikaansaama työllisyys matkailutoimialoilla 3 500 henkilöä (2,1 % kaikista työllisistä) (Nurmi 2018b). Pohjois-Pohjanmaalla matkailun taloudellinen merkitys on suhteellisesti tarkasteltuna hieman pienempi kuin maassa keskimäärin. On painotettava, että matkailutoimialoista puuttuu muun muassa vähittäiskauppa.

Matkailun ”tärkeyttä” alueille tai alueiden matkailuriippuvuutta voidaan mitata elinkeinon suhteellisella osuudella talouteen. Matkailuelinkeinon suhteellinen osuus aluetalouden yritysten kokonaisliikevaihdosta vaihtelee alueittain: vuonna 2017 se oli Kalajoella alle 10 prosenttia, Kuusamossa vajaa viidennes, Oulussa muutamia prosentteja, Pudasjärvellä yli 10 prosenttia ja Vaalassa viitisen prosenttia. Matkailuelinkeinon suhteellinen osuus aluetalouden yritysten kokonaistyöllisyydestä myötäilee liikevaihtolukua, sillä vuonna 2017 se oli Kalajoella alle 10 prosenttia, Kuusamossa lähes viidennes, Oulussa muutamia prosentteja, Pudasjärvellä yli 10 prosenttia ja Vaalassa viitisen prosenttia (Kauppila 2019a). Alueellisten piirteiden ohella matkailun suhteellinen merkitys tutkimusalueiden toimialoille vaihtelee, mikä ilmenee matkailutoimialojen erilaisista matkailutulo- ja matkailutyöllisyysprosentista (esim. Kauppila 2019a). Ne ovat korkeimmat matkailulle tyypillisillä toimialoilla, joihin kuuluvat muun muassa majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä virkistys- ja muut palvelut.

Yleisesti ottaen matkailutyöllisyyden hieman korkeammat prosenttiluvut johtuvat siitä, että matkailulle tyypillisillä toimialoilla (majoitus- ja ravitsemistoiminta, liikenne sekä virkistys- ja muut palvelut) tarvitaan kohtalaisen vähän liikevaihtoa – ja välitöntä matkailutuloa – yhtä välitöntä henkilötyövuotta kohti. Toisaalta alueen matkailun rakenne voi olla sellainen, että edellä mainitut matkailutoimialat eivät korostu vaan painopiste on esimerkiksi vähittäiskaupassa. Tässä tapauksessa matkailutyöllisyyden suhteellinen merkitys on aluetaloudessa vähäisempi kuin matkailutulon.

Matkailullinen vapaa-ajanasuminen on osa kohdealueelle suuntautuvaa matkailua. Tämän raportin tutkimusalueista Kalajoelta, Kuusamosta, Oulusta, Pudasjärveltä ja Vaalasta on julkaistu selvitys (Kauppila 2019a) matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista vuodelta 2017. Näin ollen kyseisten kuntien kohdalla voidaan tarkastella matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuutta kaikesta alueelle kohdistuvasta matkailusta. Sen sijaan Taivalkoskelta ei ole saatavissa tietoa matkailun talousvaikutuksista, minkä vuoksi edellä mainittua analyysia ei voida toteuttaa. On huomattava, että matkailun aluetaloudelliset vaikutukset koskevat vuotta 2017 ja matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset vuotta 2018. Edellisestä huolimatta tarkasteluajankohdaksi valittiin vuosi 2018. Tätä perustellaan sillä, että nimenomaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen kohdalla ajankohta oli vuosi 2018.

Vapaa-ajanasumisen menoluokat poikkeavat hieman matkailun talousvaikutusten toimialajakaumasta (vrt. taulukko 5 ja liite I). *Ensiksi*, vapaa-ajanasumisen kyselylomakkeesta ei ollut majoitustoiminta-menoluokkaa verrattuna matkailun aluetaloustutkimuksen toimialaluokitukseen, koska oletettavasti omistajat yöpyvät omalla vapaa-ajanasunnollaan eivätkä siten käytä kaupallisia majoituspalveluita. *Toiseksi*, vapaa-ajanasumisen kyselylomakkeessa oli kiinteistönhoito ja -huolto -menoluokka, joka ei puolestaan kuulu matkailun aluetaloustutkimuksen toimialaluokitukseen. Tämä johtuu siitä, että kiinteistöhoito ja -huolto -toimiala ei sisälly Työ- ja elinkeinoministeriön (2015a) suosituksiin matkailun aluetalousvaikutusten toimialaluokituksesta eikä kyseinen toimiala ole mukana matkailun kansainvälisessä satelliittitilinpidon toimialaluokituksessa (ks. Konttinen 2005, 2006; Työ- ja elinkeinoministeriö 2015b; Nurmi 2016, 2017, 2018a, 2018b; Nurmi & Okkonen 2017). Vapaa-ajanasumisen ja matkailun aluetaloustutkimuksen toimialajakauma on kuitenkin sen verran samankaltainen, että tuloksia voidaan verrata toisiinsa pienen korjauksen jälkeen.

Kuten edellä esitetyt tutkimustulokset osoittavat, kiinteistönhoito ja -huolto on kuitenkin matkailullisen vapaa-ajan aluetaloudellisten vaikutusten näkökulmasta erittäin merkittävä toimiala. Eri-tyisesti pienissä aluetalouksissa, joissa matkailun absoluuttinen merkitys on vaatimaton, kohtalaisen pienetkin absoluuttiset matkailutulo- ja matkailutyöllisyysvaikutusten lisäykset näkyvät suurina suhteellisina muutoksina. Edellisiin viitaten kiinteistönhoito ja -huolto -toimialan matkailutulo ja matkailutyöllisyys summataan matkailun aluetalousvaikutuksiin (ks. Kauppila 2019a), minkä jälkeen määritetään matkailullisen vapaa-ajanasumisen talousvaikutukset suhteessa matkailun aluetaloudellisiin vaikutuksiin.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus kuntien matkailun taloudellisista vaikutuksista vaihtelee huomattavasti (taulukko 41). Vuonna 2018 suhteellisesti tarkasteltuna matkailullinen vapaa-ajanasuminen muodosti Vaalassa matkailutulosta lähes 40 prosenttia ja matkailutyöllisyydestä reilu puolet, Kuusamossa ja Pudasjärvellä noin 15 prosenttia, Kalajoella vajaa 10 prosenttia ja Oulussa alle prosentin. Vaalan matkailutulon ja matkailutyöllisyyden poikkeama on merkittävä. Tähän on syynä kiinteistönhoito ja -huolto -toimialan suuri suhteellinen painoarvo ja kyseisen toimialan pieni liikevaihto/henkilöstö-suhde (ks. taulukko 38). Toisin sanoen, alhainen liikevaihto kerryttää enemmän henkilötövuosia verrattuna muihin tarkasteltaviin toimialoihin. On huomattava, että molemmissa aluetaloustutkimuksissa käytetään kokonaismatkailutulon ja kokonaismatkailutyöllisyyden määrittämiseen samoja tulo- ja työllisyyskertoimia, joten matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömien ja kokonaisvaikutusten osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista on siten yhtäläinen.

Taulukko 41. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten osuus (%) matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä ja Vaalassa vuonna 2018.

Kunta	Matkailutulo	Matkailutyöllisyys
Kalajoki	8	6
Kuusamo	14	16
Oulu	0,8	0,8
Pudasjärvi	16	13
Vaala	36	52

Tämän raportin tutkimustulokset osoittavat, että toimialoittain tarkasteltuna vähittäiskauppa hyötyy huomattavasti matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta. Kun analysoidaan vuonna 2018 matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuutta matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista vähittäiskaupan osalta, Kalajoella se muodosti välittömästä matkailutulosta ja välittömästä matkailutyöllisyydestä 14 prosenttia, Kuusamossa vastaavat osuudet olivat 29 prosenttia, Oulussa 1,4 prosenttia ja 1,6 prosenttia, Pudasjärvellä 39 prosenttia ja 41 prosenttia sekä Vaalassa 45 prosenttia ja 48 prosenttia. Tulokset myötäilevät edellä esitettyä laajempaa kokonaiskuvaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen suhteellisesta merkityksestä tarkasteltaville kunnille.

Pienet poikkeamat matkailutulon ja matkailutyöllisyyden osuuksissa johtuvat siitä, että tässä raportissa vähittäiskauppa jaetaan kahteen osaan: vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä (ruoka- ja päivittäistavaraostot) ja vähittäiskauppa erikoismyymälöissä (erikoistavaraostot). Sen sijaan matkailun aluetaloustutkimuksessa (Kauppila 2019a) vähittäiskauppaa tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Matkailullisessa vapaa-ajanasumisessa mainittujen vähittäiskaupan toimialojen välittömän matkailutulon suhde vaihtelee kunnittain, samoin kuin toimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhde (ks. Tilastokeskus 2019k).

4.0 Matkailullisen vapaa-ajanasumisen kiinteistöverotulo kunnille

Seuraavat kappaleet perustuvat Verohallinnon (2019b) kiinteistöverolain soveltamisohjeeseen.

Suomessa olevat kiinteistöt ovat kiinteistöveron kohteena kiinteistöverolaissa (654/1992, jäljempänä KiVL) erikseen säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Kiinteistöverotuksessa kiinteistöihin rinnastetaan vuokramaalla olevat rakennukset ja rakennelmat, erottamattomat määräalat sekä rakennusmaa, joka kuuluu yhteisalueeseen tai yhteismetsään. Veron ulkopuolelle jäävät metsät ja maatalousmaa. Verovapaita ovat lisäksi muun muassa vesialueet, yleiset tiet, kadut, torit ja hautausmaat.

Kiinteistöverovelvollisuus määräytyy kalenterivuoden alun tilanteen perusteella. Verovelvollinen on se, joka omistaa kiinteistön kalenterivuoden alkaessa. Kiinteistön omistajaan rinnastetaan omistajan veroinen haltija. Verovelvollisuus on yleinen, joten verovelvollisia ovat myös valtio, kunnat, seurakunnat ja yleishyödylliset yhteisöt. Kunta ei kuitenkaan suorita veroa oman kuntansa alueella omistamastaan kiinteistöstä.

Kiinteistövero määrätään tiettyinä prosentteina kiinteistön eri osien verotusarvoista. Rakennusten veroprosentti määräytyy rakennuksen käyttötarkoituksen mukaan. Maapohjasta maksetaan veroa pääsääntöisesti yleisen kiinteistöveroprosentin mukaan. Verotusarvo määräytyy varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (1142/2005, jäljempänä arvostamislaki) 5 luvun ja sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten perusteella. Kiinteistöverotuksessa verotusarvona käytetään kiinteistöveron määräämisvuotta edeltävän kalenterivuoden verotusarvoa, joka laskeaan 31.12. tilanteen perusteella. Siten esimerkiksi vuoden 2019 kiinteistövero määrätään vuoden 2018 verotusarvojen perusteella.

Kiinteistöverotuksen toimittaa Verohallinto. Kiinteistövero määrätään Verohallinnon rekistereissä olevien, verovelvollisen antamien ja sivullisilta tiedonantovelvollisilta verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995, jäljempänä VML) 3 luvun säännösten nojalla saatujen tietojen sekä asiassa saadun muun selvityksen perusteella. Vuodesta 2013 alkaen verovelvollisella on kiinteistöverotuksen perusteena käytettyjä tietoja koskeva tarkistamis- ja ilmoittamisvelvollisuus. Ilmoittamismenettely vastaa tuloverotuksessa käytettävää esitetyttyyn veroilmoitukseen perustuvaa menettelyä.

Kiinteistövero määrätään lopullisena verona. Kiinteistöveron kanto, perintä ja palauttaminen suoritetaan siten kuin veronkantolaissa (769/2016) tai sen nojalla säädetään tai määrätään. Kiinteistöveron tuotto tilitetään kunnille. Tilitykseen sovelletaan verontilityslain (532/1998) säännöksiä.

Kukin kunnanvaltuusto päättää kunnassa sovellettavat kiinteistöveroprosentit kiinteistöverolaissa säädettyjen vaihteluvälien rajoissa vuosittain etukäteen samalla, kun se vahvistaa varainhoitovuoden tuloveroprosentin (KiVL 11.2 §). Vero määrätään aina kiinteistön sijaintikunnan määräämän prosentin mukaan.

Kiinteistöverolain 13 §:n 1 momentin mukaan kunnanvaltuusto määrää erikseen veroprosentin rakennuksille, joiden huoneistojen pinta-alasta yli puolta käytetään pääasiassa muuhun asumiseen kuin 12 §:ssä tarkoitettuun vakituiseen asumiseen. Lain mukaan edellä mainitun veroprosentin tulee olla vuonna 2019 vähintään 0,93 prosenttia ja enintään 2,00 prosenttia.

Muiden asuinrakennusten veroprosenttia sovelletaan asuinrakennuksiin, joita ei käytetä vakituiseen asumiseen. Muiden asuinrakennusten veroprosenttia sovelletaan esimerkiksi seuraaviin rakennuksiin:

- varsinaisiin kesämökkeihin ja muihin vapaa-ajan rakennuksiin sekä siirtolapuutarhamökkeihin
- niin sanotut kakkosasunnot
- lomaosakeyhtiöihin
- yrityksen henkilökunnan virkistyskäytössä tai tilapäisessä asumiskäytössä oleviin asuinrakennuksiin
- vapaa-ajan asumiseen varattuihin asuntoihin
- vapaa-ajan asumiseen rakenteilla oleviin asuntoihin
- edellä mainittuihin asuntoihin liittyviin talous- ja autotallirakennuksiin

Muiden asuinrakennusten veroprosenttia ei KiVL:n 13 §:n 4 momentin mukaan sovelleta elinkeinotoimintana harjoitettavaan majoitusliikkeeseen kuuluvaan rakennukseen (hotellit, motellit, elinkeinotoimintaan kuuluvat lomamökit) eikä rakennukseen, jota käytetään yksinomaan maatalouden yhteydessä harjoitettavassa majoitustoiminnassa. Vero määrätään näissä tapauksissa yleisen kiinteistöveroprosentin mukaan.

Myös muiden asuinrakennusten veroprosentin käyttö ratkaistaan rakennuskohtaisesti. Tätä prosenttia sovelletaan sellaiseen rakennukseen, jonka huoneistojen pinta-alasta yli puolta käytetään

pääasiassa muuhun asumiseen kuin vakituiseen asumiseen tai yli puolet on varattuna tähän tarkoitukseen. Sama koskee rakenteilla olevaa rakennusta.

Veroprocentin kannalta merkitystä ei ole sillä, onko rakennus tai huoneisto sen omistajan käytössä vai vuokralle annettuna. Ratkaisu tehdään vain sen perusteella, onko kysymys vakituisesta vai muusta asumisesta.

Kiinteistövero määrätään siis tiettyinä prosentteina kiinteistön eri osien verotusarvoista. Se muodostuu rakennusten ja maapohjan yhteenlasketusta kiinteistöverosta. Yksittäisen vapaa-ajan-asunnon kiinteistövero lasketaan seuraavasti:

(rakennusten verotusarvo/lukumäärä x muun asuinrakennuksen eli vapaa-ajan-asunnon kiinteistöveroprosentti) + (maapohjan verotusarvo/lukumäärä x yleinen kiinteistöveroprosentti) (YLE 2018).

Rakennusten ja maapohjan kunnittaiset verotusarvo/lukumäärä -tiedot saadaan Verohallinnon (2019c) tilastotietokannasta ja kunnittaiset kiinteistöveroprosentit Kuntaliiton (2019b) tilastoista. Kaavaa soveltamalla voidaan määrittää myös kuntakohtainen vapaa-ajan-asumisen kiinteistöverotulo.

Isolan (2013) mukaan muut kuin vakituiset asuinrakennukset ovat nimenomaan vapaa-ajankiinteistöjä, mikä tuli ilmi myös Verohallinnon (2019b) kiinteistöverolain soveltamisohjeista. Verohallinnon (2019c) tilastotietokanta pitää sisällään sekä paikallisten että ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajan-asuntojen kiinteistöverotulon eikä sitä ole siis luokiteltu kiinteistönomistajien asuinkunnan mukaan. Matkailullisessa vapaa-ajan-asumisessa on kyse nimenomaan ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajan-asuntojen kiinteistöverotulosta. Adamiakin (2014) jäsenyistä mukaillen kiinteistöverotulo luokitellaan paikallistasolla vapaa-ajan-asumisen välittömiin talousvaikutuksiin, joissa se edustaa vapaa-ajanasukkaiden näkökulmasta menoja paikallisen hallinnon budjettiin verojen kautta.

Matkailullisen vapaa-ajan-asumisen kiinteistöverotulon arvioinnissa sovelletaan seuraavaa laskentamallia, joka perustuu Tilastokeskuksen (2019e) kesämökkitilastoon:

- 1) *Kiinteistöverotulon määrittämisen perustana ovat vapaa-ajan-asuntojen määrä ja yksityisten omistamien vapaa-ajan-asuntojen määrä, josta on saatavissa omistajien maantieteellinen jakautuminen paikallisiin ja ulkopaikkakuntalaisiin.*
- 2) *Yksityisten vapaa-ajan-asuntojen omistajien maantieteellisen jakautumisen suhdeluku yleistetään kaikkiin vapaa-ajan-asuntoihin.*
- 3) *Kiinteistöverotulo kerrotaan ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan-asuntojen omistajien suhdeluvulla. Lopputulemana muodostuu matkailullisen vapaa-ajan-asumisen aikaansaama kiinteistöverotulo.*

On korostettava, että laskentamallissa oletetaan yksittäisten vapaa-ajan-asuntojen paikallisten ja ulkopaikkakuntaisten omistussuhteista johdetun suhdeluvun yhtäläisyys kaikissa omistuslajeissa

ja edelleen vapaa-ajanasuntojen kokonaismäärässä. Näin ollen paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten omistamat yksittäiset vapaa-ajanasunnot oletetaan verotusarvon määrääviltä ominaispiirteiltään samanlaisiksi, koska laskentamallissa tukeudutaan vapaa-ajanasuntojen määrään. Edellä mainitut perusteet eivät kuitenkaan välttämättä vastaa todellisuutta, sillä omistussuhde saattaa vaihdella omistuslajeittain ja siten vaikuttaa paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kokonaismääriin. Samoin paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten omistamien yksittäisten vapaa-ajanasuntojen verotusarvon määräävät ominaispiirteet voivat vaihdella. Näin ollen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aikaansaama kiinteistöverotulo on laskentamallin avulla muodostettu arvio.

Taulukon 42 perustana oleva ulkopaikkakuntalaisten omistamien yksityisten vapaa-ajanasuntojen osuus kunnan kaikista vapaa-ajanasunnoista on esitetty aikaisemmin (ks. taulukko 3). Kiinteistöverotulo, mukaan lukien vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo, vaihtelee absoluuttisesti ja suhteellisesti huomattavasti kunnittain (taulukko 42). Vuonna 2018 kiinteistöverotulo oli absoluuttisesti suurin Oulussa ja pienin Taivalkoskella. Muun kuin vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosenteissa on jonkin verran vaihtelua, mutta se asettuu reiluun prosenttiin lukuun ottamatta Oulua. Kunnittainen vaihtelu koskee myös yleistä kiinteistöveroprosenttia, joka sahaa prosentin molemmin puolin. Vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo oli absoluuttisesti suurin Kuusamossa, vajaa 1,5 miljoonaa euroa, ja pienin Taivalkoskella, reilu 200 000 euroa. Suhteellisesti mainittu verotulo muodostaa Pudasjärvellä lähes kolmanneksen kiinteistöverotulosta, kun se jää Oulussa noin prosenttiin. Aikaisemmin esitettyyn laskentamalliin perustuen ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo eli matkailullisen vapaa-ajanasumisen kiinteistöverotulo oli vuonna 2018 absoluuttisesti suurin Kuusamossa, vajaa miljoona euroa, ja pienin Taivalkoskella, alle 150 000 euroa. Vuonna 2018 kiinteistöverotulo yhtä vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) oli Kalajoella 206 euroa, Kuusamossa 234 euroa, Oulussa 174 euroa, Pudasjärvellä 195 euroa, Taivalkoskella 169 euroa ja Vaalassa 229 euroa.

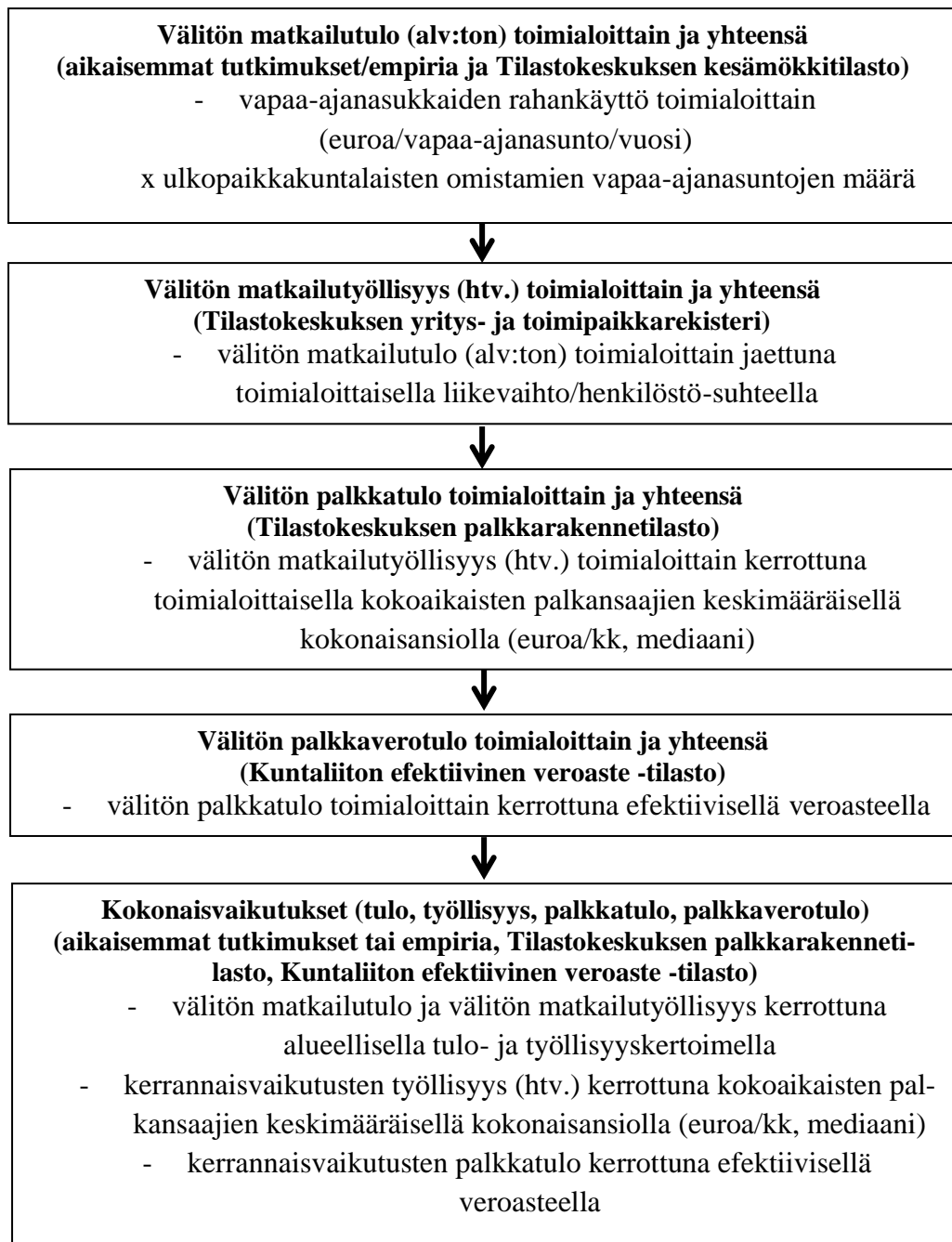
Taulukko 42. Kiinteistöverotulo (euroa), muu kuin vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti (%), yleinen kiinteistöveroprosentti (%), vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo (euroa ja %) ja ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo (euroa ja %) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Kuntaliitto 2019b; Verohallinto 2019c).

Kunta	Kiinteistöverotulo (euroa)	Muu kuin vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti (%)	Yleinen kiinteistöveroprosentti (%)	Vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo (euroa) (% kiinteistöverotulosta)	Ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulo (euroa) (% vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulosta)
Kalajoki	5 098 927	1,10	1,00	386 202 (8 %)	202 756 (52,5 %)
Kuusamo	7 328 001	1,10	1,10	1 430 169 (20 %)	959 643 (67,1 %)
Oulu	57 728 837	0,93	1,15	679 620 (1,2 %)	123 691 (18,2 %)
Pudasjärvi	2 123 186	1,05	0,98	652 522 (31 %)	501 789 (76,9 %)
Taivalkoski	905 066	1,03	1,03	207 960 (23 %)	139 541 (67,1 %)
Vaala	2 715 724	1,15	1,10	386 290 (14 %)	329 505 (85,3 %)

4. MATKAILULLISEN VAPAA-AJANASUMISEN ALUETALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN SEURANTAMALLI

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli edellyttää tiettyjen parametrien saatavuutta. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot kerätään empiirisesti kyselytutkimuksella tutkimusalueelta. Viranomaiset tuottavat Tilastokeskuksen kesämökkitalaston (ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä), Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston ja Kuntaliiton efektiivinen veroste -tilaston tiedot vuosittain. Näin ollen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli on luonteeltaan dynaaminen. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötoja, mikäli ne eivät määrällisesti tai rakenteellisesti muutu huomattavasti, on mahdollista muuntaa tuoreimpien vuosien rahanarvoon Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin avulla. Elinkustannusindeksiä on hyödynnetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamallissa, kun aikaisempien vuosien matkailutulo on muunnettu haluttuun tarkasteluvuoteen (ks. Kauppila 2016f, 2016g, 2017a, 2017b, 2019a, 2019b). Toinen mahdollisuus on luonnollisesti uuden empiirisen vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttöaineiston kerääminen kohdealueelta, mikä vaatii kuitenkin aikaa ja resursseja. Kohdealueen matkailun tulo- ja työllisyyskerroin voidaan määrittää empiirisellä tutkimuksella. Muita vaihtoehtoja ovat tukeutua kertoimissa kohdealueelta julkaistuihin aikaisempiin tutkimuksiin tai hyödyntää tutkimuskirjallisuutta (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2016d, 2016e; Kauppila & Järviluoma 2016).

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli esitetään kuvassa 8. Seurantamalli perustuu mittaamismallin parametreihin ja periaatteisiin. Seurantamallissa edellytetään siis aikaisempien tutkimusten vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietojen muuntamista valittuun tarkasteluvuoteen tai uuden empirian keräämistä sekä tilastoaineistojen päivittämistä. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö aggregoidaan vapaa-ajanasuntotasolle, koska määrittäminen koskee vapaa-ajanasuntoja ja niiden määrää. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä, kulutuksesta, on muistettava poistaa arvonlisävero. Muutaman vuoden aikajänne on kuitenkin liian lyhyt, jotta voitaisiin tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten kehityksestä ja sen voimakkuudesta. Tämän vuoksi on tärkeää, että seurantaa jatketaan tulevaisuudessa. Näin muodostuu hiljalleen aikasarja, jota on mahdollista hyödyntää muun muassa ennustamisessa. Esimerkiksi Kuusamosta on julkaistu tutkimusraportteja (Kauppila 2012b, 2013), joissa trendiennustetta on sovellettu matkailutyöpaikkamäärän kehityksen hahmottamiseen. Toinen esimerkki aikasarjan käytöstä ennustamiseen ovat Sotkamon yöpymisvuorokausiennusteet (Kauppila 2018c).

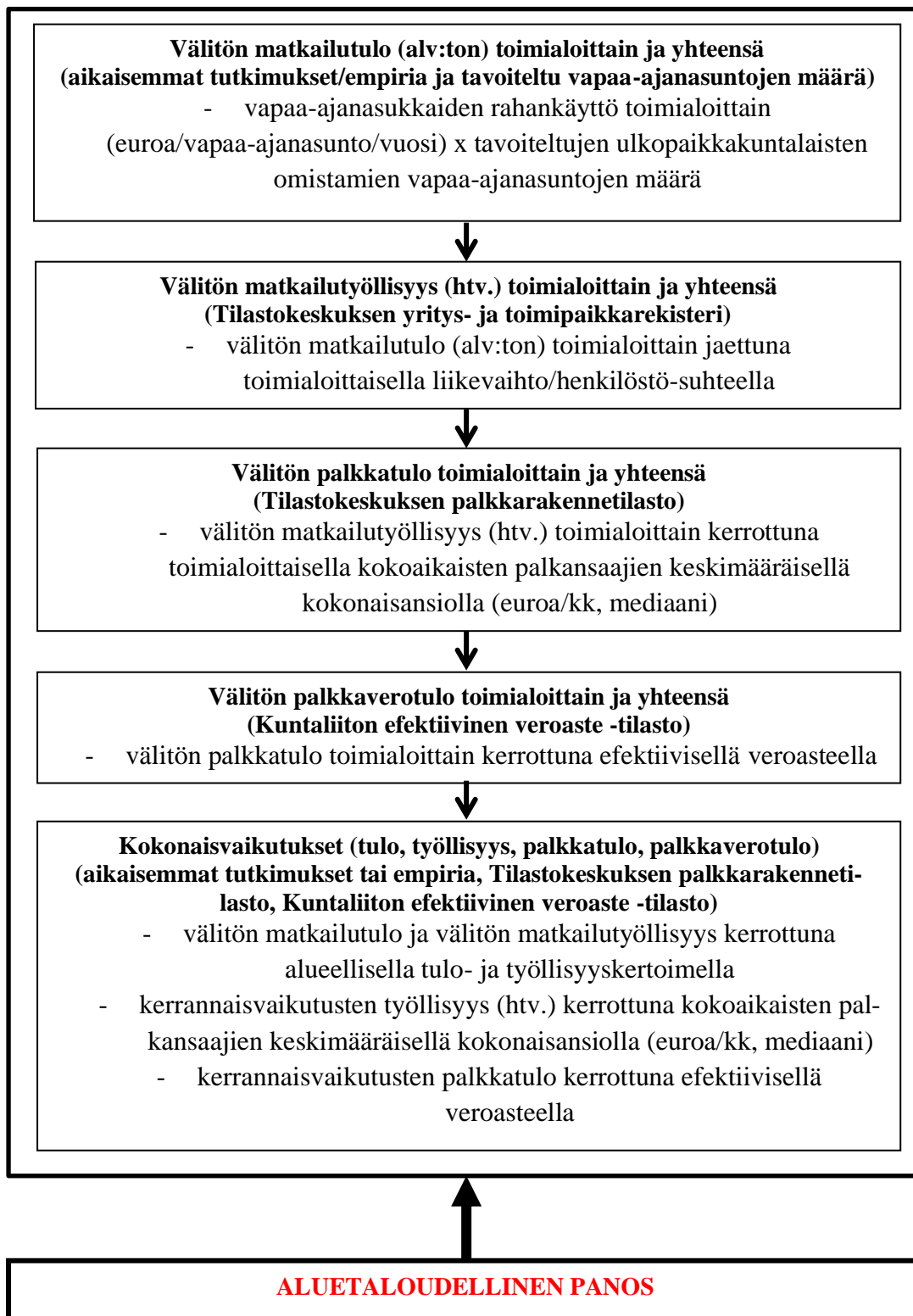
Kuva 8. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli.

5. MATKAILULLISEN VAPAA-AJANASUMISEN ALUETALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN ENNUSTE- JA ARVIOINTIMALLI

Aivan kuten seurantamallin kohdalla, matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli edellyttää tiettyjen parametrien saatavuutta. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot kerätään empiirisesti kyselytutkimuksella tutkimusalueelta. Kohdealueella tavoitellaan tiettyyn ajankohtaan tietty määrä ulkopaikkakuntalaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja. Viranomaiset tuottavat puolestaan Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston ja Kuntaliiton efektiivinen veroaste -tilaston tiedot vuosittain. Näin ollen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli on luonteeltaan dynaaminen. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietoja, mikäli ne eivät määrällisesti tai rakenteellisesti muutu huomattavasti, on mahdollista muuntaa tuoreimpien vuosien rahanarvoon Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin avulla. Elinkustannusindeksiä on hyödynnetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamallissa, kun aikaisempien vuosien matkailutulo on muunnettu haluttuun tarkasteluvuoteen (ks. Kauppila 2016f, 2016g, 2017a, 2017b, 2019a, 2019b). Toinen mahdollisuus on luonnollisesti uuden empiirisen vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttöaineiston kerääminen kohdealueelta, mikä vaatii kuitenkin aikaa ja resursseja. Kohdealueen matkailun tulo- ja työllisyyskerroin voidaan määrittää empiirisellä tutkimuksella. Muita vaihtoehtoja ovat tukeutua kertoimissa kohdealueelta julkaistuihin aikaisempiin tutkimuksiin tai hyödyntää tutkimuskirjallisuutta (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2016d, 2016e; Kauppila & Järviluoma 2016).

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli esitetään kuvassa 9. Ennuste- ja arviointimalli perustuu mittaamismallin parametreihin ja periaatteisiin. Ennuste- ja arviointimalli edellyttää siis aikaisempien tutkimusten vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietojen muuntamista valittuun tarkasteluvuoteen tai uuden empirian keräämistä sekä tilastoaineistojen päivittämistä. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö aggregoidaan vapaa-ajanasuntotasolle, koska määrällistäminen koskee vapaa-ajanasuntoja ja niiden määrää. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä, kulutuksesta, on muistettava poistaa arvonlisävero. Lisäksi vaaditaan tavoitelukuja tiettyyn ajankohtaan ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen tavoitellusta määrästä. Ennuste- ja arviointimallin avulla voidaan laatia näiden tavoiteltujen vapaa-ajanasuntojen aluetaloudellisia vaikutusennusteita, tuotoksia. Näitä ennusteita on mahdollista peilata tavoiteltujen vapaa-ajanasuntojen vaatimiin panostuksiin. Kyse on siis taloudellisesta panos-tuotos-analyysistä. Mallin avulla voidaan ennustaa ja arvioida vapaa-ajanasuntojen määrän muutoksen vaikutusta aluetalouteen: simuloida erilaisia tavoitetiloja ja laskea vaihtoehtoisia talousennusteita.

ALUETALOUDELLINEN TUOTOS

Kuva 9. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli.

6. YHTEENVETO JA POHDINTA

6.1 Keskeiset tulokset

Tämän tutkimusraportin tarkoituksena oli selvittää Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset kohdealueiden elinkeinoelämään ja yritystoimintaan. Kyseessä oli menetelmän kehittäminen, josta esitettiin myös käytännön sovellus. Pohjois-Pohjanmaan liiton (2015) matkailustrategiassa nostetaan esille muun muassa tutkimuspohjaisen tiedontarve matkailukysynnästä sekä matkailuelinkeinon ja aluekehityksen kytkennöistä alueellisen ennakkoinnin tarpeisiin. Raportin keskeisillä tutkimustuloksilla pyrittiin vastaamaan osaksi matkailun alueellisen ennakkointityön haasteisiin. Tutkimusraportille asetettiin neljä yksityiskohtaista tavoitetta.

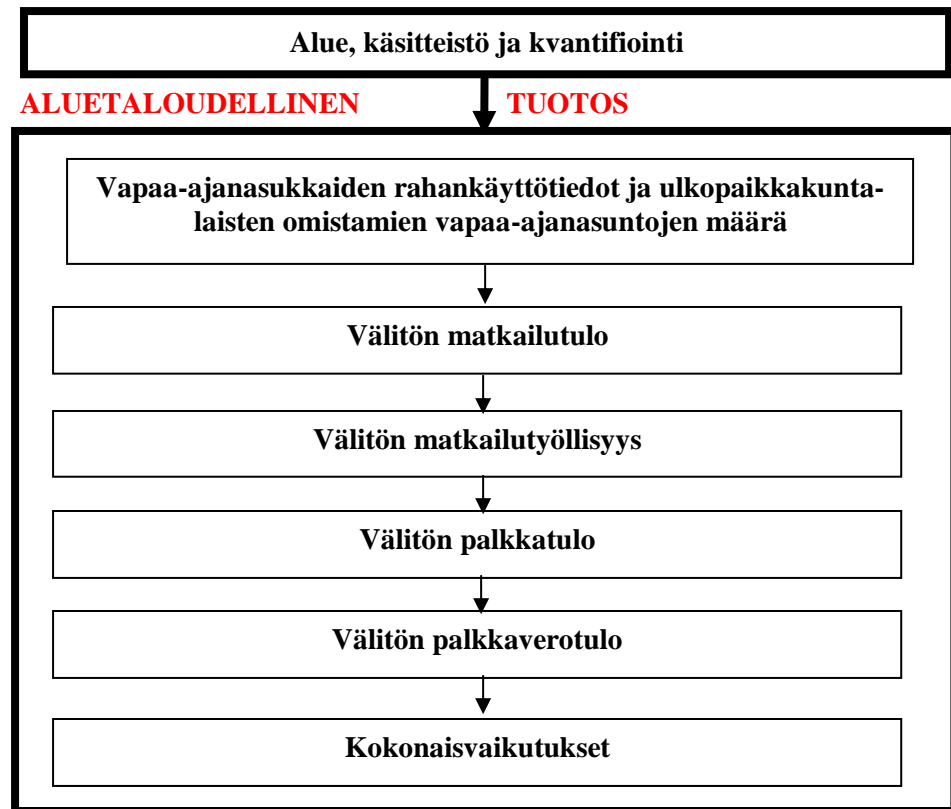
1. Määrittää matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallin keskeiset parametrit ja periaatteet Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.

Mittaamismallin avulla voidaan määrittää matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia, tuotoksia. Aluetaloudellisilla tuotoksilla tarkoitetaan välitöntä matkailutuloa, välitöntä matkailutyöllisyyttä, välitöntä palkkatuloa, välitöntä palkkaverotuloa ja kokonaisvaikutuksia. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen mittaamismalli edellyttää seuraavien parametrien saatavuutta:

- **rahankäyttö menoluokittain (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi)**
- **ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä**
- **Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet (euroa/htv.)**
- **Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston toimialoittaiset kokonaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani)**
- **kunnan efektiivinen veroaste -tieto**
- **matkailun alueellinen tulo- ja työllisyyskerroin**

Aluksi matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallissa tehtiin rajoituksia eli määritettiin tutkimusalue, käsitteistö ja sovittiin kvantifiointi. Tutkimusalue(et) rajataan esimerkiksi poliittis-hallinnollisia aluejakoja noudattaen, jolloin turvataan tarvittavien tilastojen tiedonsaanti. Käsitteistöllä tarkoitetaan sitä, että tarkastelu kohdistuu alueella vieraileviin ulkopaikkakuntalaisiin vapaa-ajanasukkaisiin. Kvantifiointi puolestaan käsittää ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasumisen määrällistämisen. Tässä raportissa tutkimusalueet olivat paikallistason alueyksiköt Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala, käsitteistö kattoi ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat ja heidän asuntokuntansa sekä kvantifiointi ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrän. Tutkimuksen rajaamisen jälkeen prosessimallilla laskettiin kohdealueiden välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo, välitön palkkaverotulo ja kokonaisvaikutukset. Mittaamismalli on esitelty yksityiskohtaisesti kuvassa 10.

TUTKIMUKSEN RAJAAMINEN

Kuva 10. Prosessimalli matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen.

Mittaamismallissa hyödynnettiin ja yhdistettiin eri tietolähteitä: vapaa-ajanasukkaiden kysyntätietoa, ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrätietoa, monipuolista tilastotietoa ja tutkimustietoa. Mallin lähtötietoina käytettiin kysyntätietoa eli vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietoja ja ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrätietoa. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot kerättiin empiirisesti kyselytutkimuksella Kalajoelta, Kuusamosta, Oulusta, Pudasjärveltä, Taivalkoskelta ja Vaalasta touko-elokuussa 2019 (ks. Järviluoma 2020a). Rahankäyttötiedot koskivat vuotta 2018. On korostettava, että vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö aggregoitiin vapaa-ajanasuntotasolle, koska määrittäminen koski vapaa-ajanasuntoja ja niiden määrää. Mittaamismallissa ikään kuin yhdistettiin pohjoismaisen mallin (Matkailun edistämiskeskus 1983) menomenetelmä (vapaa-ajanasukastutkimus) ja tulomenetelmä (yritystutkimus).

Välitön matkailutulo (alv:ton) toimialoittain ja yhteensä saatiin kertomalla vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi) ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrällä. On huomattava, että vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä, kulutuksesta, pitää poistaa arvonlisävero. **Välitön matkailutyöllisyys** (htv.) toimialoittain ja yhteensä muodostettiin jakamalla välitön matkailutulo toimialoittaisella liikevaihto/henkilöstö-suhteella. **Välitön palkkatulo** toimialoittain ja yhteensä saatiin kertomalla välitön matkailutyöllisyys toimialoittaisella kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansioilla ottaen huomioon lomarahat. **Välitön**

palkkaverotulo toimialoittain ja yhteensä laskettiin kertomalla välitön palkkatulo kunnan efektiivisellä veroasteella. **Kokonaismatkailutulo** saatiin kertomalla välitön matkailutulo alueellisella tulokertoimella ja **kokonaismatkailutyöllisyys** (htv.) kertomalla välitön matkailutyöllisyys (htv.) alueellisella työllisyyskertoimella. Jos tulo- ja työllisyyskerrointa ei ole saatavissa empiirisesti kohdealueelta, niiden määrittämisessä tukeudutaan tutkimuskirjallisuuteen (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2016d, 2016e; Kauppila & Järviluoma 2016). **Kokonaispalkkatulon** ja **kokonaispalkkaverotulon** kohdalla meneteltiin kuten välittömän palkkatulon ja välittömän palkkaverotulon kohdalla. Kerrannaisvaikutuksissa sovellettiin kokoajaisten palkansaajien keskimääräisessä kokonaisansiossa kaikkien toimialojen maakunnallista keskiarvoa (mediaani).

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot perustuivat kyselylomakkeella kerättyyn empiiriseen aineistoon. Kyselylomakkeen menoluokkien on oltava yhdenmukaiset Tilastokeskuksen TOL (2008) -toimialaluokituksen kanssa (ks. liite I). Lisäksi menoluokat täsmäytettiin Tilastokeskuksen (2019k) yritys- ja toimipaikkarekisterin sekä Tilastokeskuksen (2019m) palkkarakennetilaston kanssa, jotta välittömät matkailutyöllisyys-, palkkatulo- ja palkkaverotulovaikutukset voitiin määrittää (ks. taulukko 5). Menoluokat yhdenmukaistettiin siis toimialoiksi.

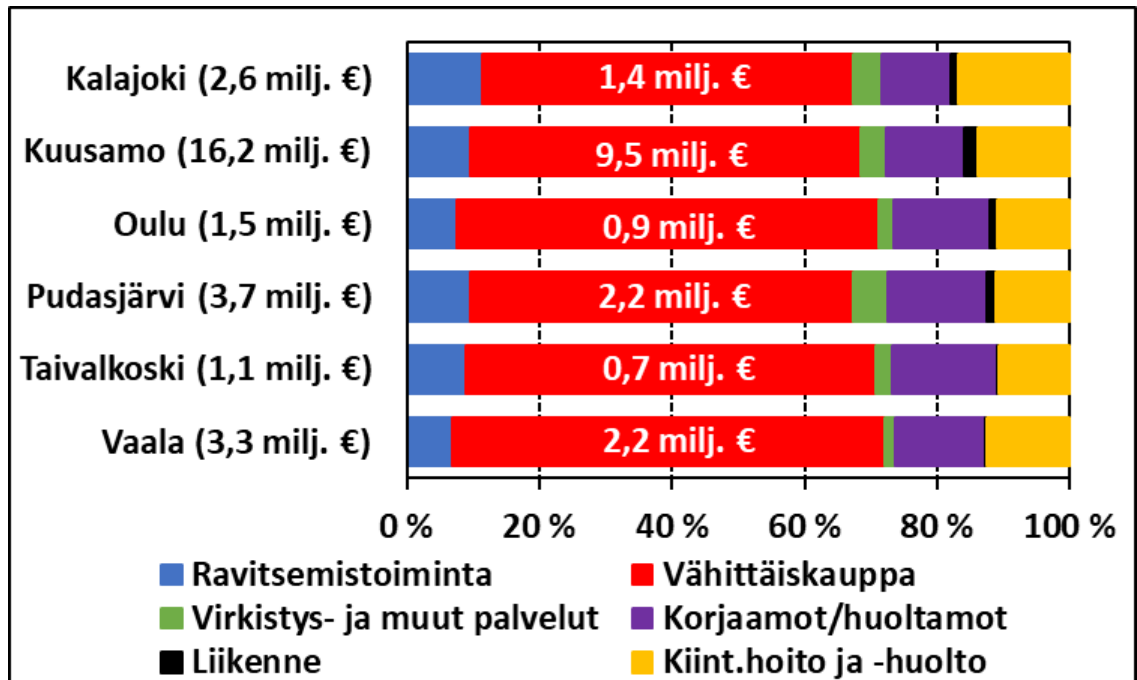
2. Soveltaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismallia Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.

Vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset. Taulukossa 43 ilmoitetaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset mittaamismallin mukaan tutkimusalueittain. Talousvaikutukset ovat suurimmat Kuusamossa ja pienimmät Taivalkoskella. Vuonna 2018 tutkimusalueiden yhteenlaskettu välitön matkailutulo oli 28,4 miljoonaa euroa, välitön matkailutyöllisyys 157,6 henkilötyövuotta, kokonaismatkailutulo 35,3 miljoonaa euroa, kokonaismatkailutyöllisyys 187,0 henkilötyövuotta, kokonaispalkkaverotulo 742 676 euroa ja kiinteistöverotulo 2 253 925 euroa. On syytä muistuttaa, että työllisyudessa, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta.

Taulukko 43. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset (euroa ja htv.) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018.

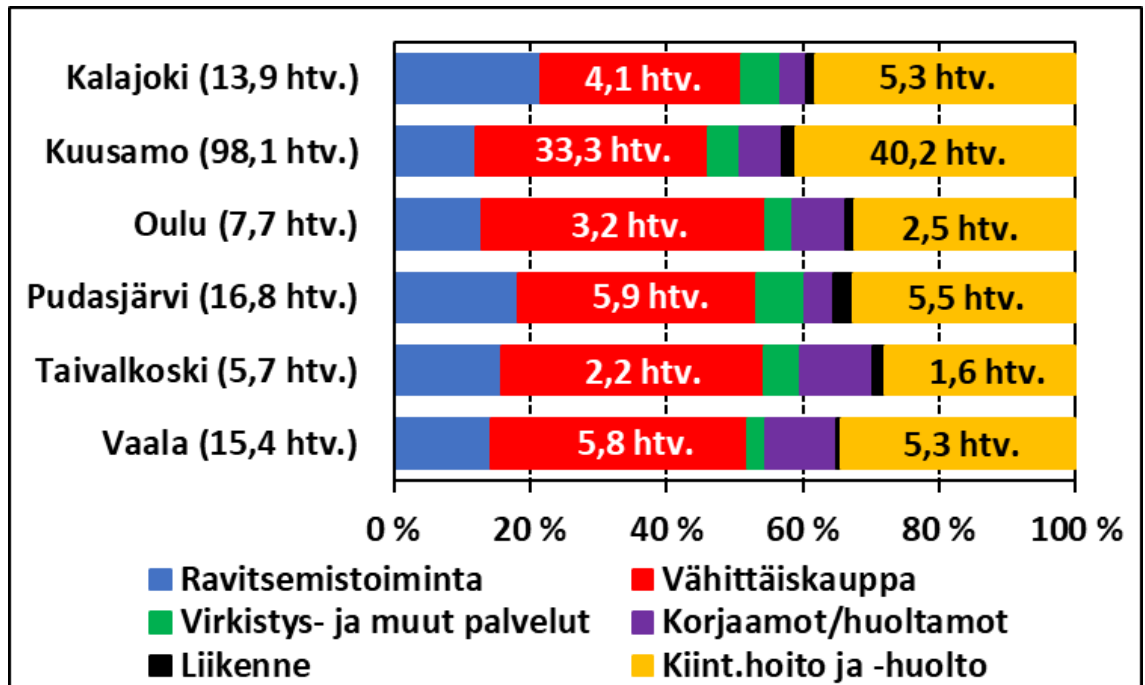
Indikaattori	Kalajoki	Kuusamo	Oulu	Pudasjärvi	Taivalkoski	Vaala
Välitön matkailutulo	2,6 milj. euroa	16,2 milj. euroa	1,5 milj. euroa	3,7 milj. euroa	1,1 milj. euroa	3,3 milj. euroa
Välitön matkailutyöllisyys	13,9 htv.	98,1 htv.	7,7 htv.	16,8 htv.	5,7 htv.	15,4 htv.
Välitön palkkatulo	401 280 euroa	2,8 milj. euroa	225 374 euroa	489 708 euroa	167 205 euroa	448 111 euroa
Välitön palkkaverotulo	51 885 euroa	374 870 euroa	32 769 euroa	60 332 euroa	21 252 euroa	60 943 euroa
Kokonaismatkailutulo	3,2 milj. euroa	20,4 milj. euroa	2,0 milj. euroa	4,5 milj. euroa	1,3 milj. euroa	3,9 milj. euroa
Kokonaismatkailutyöllisyys	16,7 htv.	118,7 htv.	9,6 htv.	19,3 htv.	6,4 htv.	16,3 htv.
Kokonaispalkkaverotulo	65 046 euroa	473 413 euroa	42 811 euroa	71 528 euroa	24 486 euroa	65 392 euroa
Kiinteistöverotulo	202 756 euroa	959 643 euroa	123 691 euroa	501 789 euroa	139 541 euroa	329 505 euroa

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutulon toimialajakaumassa on jonkin verran eroja kunnittain (kuva 11). Kaikissa tarkasteltavissa kunnissa vähittäiskauppa hyötyy eniten matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta. Sen osuus välittömästä matkailutulosta vaihtelee kunnissa 60 prosentin molemmin puolin, mutta Vaalassa vähittäiskaupan osuus nousee jopa 65 prosenttiin. Myös sekä korjaamo- ja huoltamotoiminta sekä kiinteistöhoito ja -huolto saavat huomattavan osan, 10–15 prosenttia, välittömästä matkailutulosta. Korjaamo- ja huoltamotoiminnan osuus on Pudasjärvellä noin 15 prosenttia välittömästä matkailutulosta. Kiinteistöhoito ja -huolto saa puolestaan Kalajoella reilu 15 prosenttia välittömästä matkailutulosta.

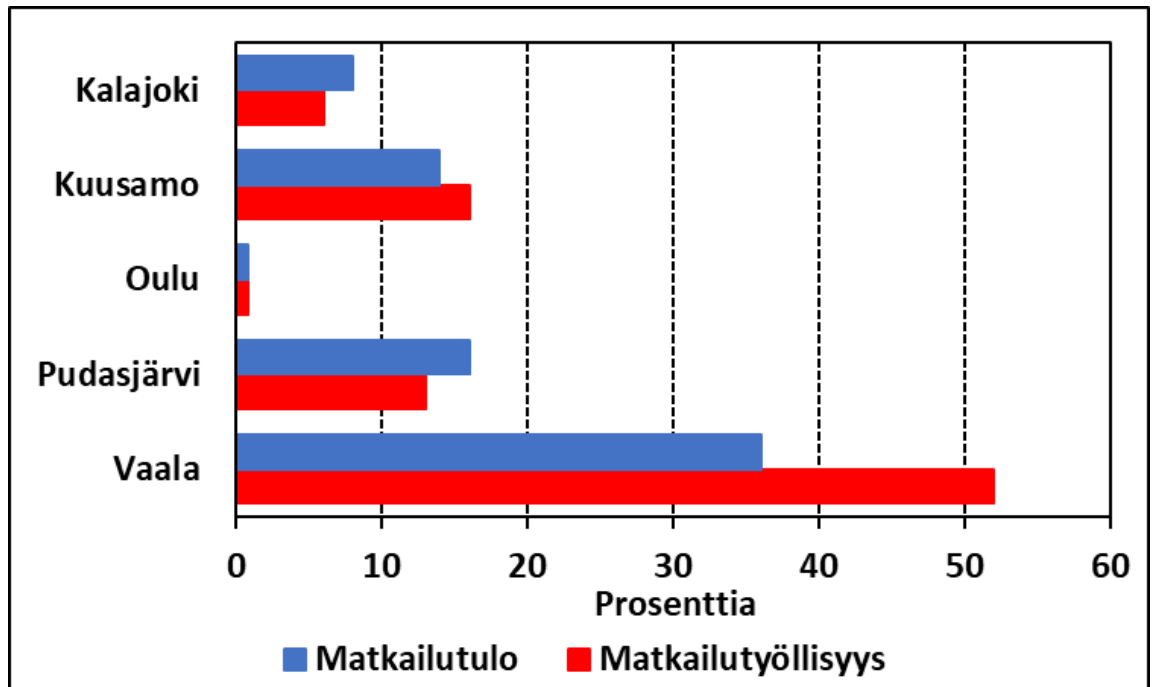
Kuva 11. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutulon jakautuminen toimialoitain Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutyöllisyyden toimialajakaumassa on myös jonkin verran eroja kunnittain (kuva 12). Tarkasteltavissa kunnissa vähittäiskauppa sekä kiinteistönhoito ja -huolto hyötyvät eniten matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta. Vähittäiskaupan osuus vaihtelee 30–40 prosentin välillä, mutta Oulussa sen osuus on 42 prosenttia. Kiinteistönhoito ja -huolto kattaa välittömästä matkailutyöllisyydestä 30–40 prosenttia. Poikkeuksen muodostaa Kuusamossa, jossa kyseisen toimialan osuus välittömästä matkailutyöllisyydestä on 41 prosenttia. Kalajoella ja Pudasjärvellä korostuu ravitsemistoiminnan rooli, sillä sen osuus kattaa noin viidenneksen välittömästä matkailutyöllisyydestä. Kaikkiaan kiinteistönhoito ja -huolto -toimialan ja ravitsemistoiminnan suhteelliset työllisyysvaikutukset ovat selvästi suuremmat kuin niiden tulovaikutukset. Tähän on syynä toimialojen työvoimavaltaisuus, mikä näkyy alhaisena liikevaihto/henkilöstö-suhteena (ks. Tilastokeskus 2019k). Vähittäiskaupassa sekä korjaamo- ja huoltotoiminnassa tilanne on päinvastoin johtuen edellä mainitusta syystä.

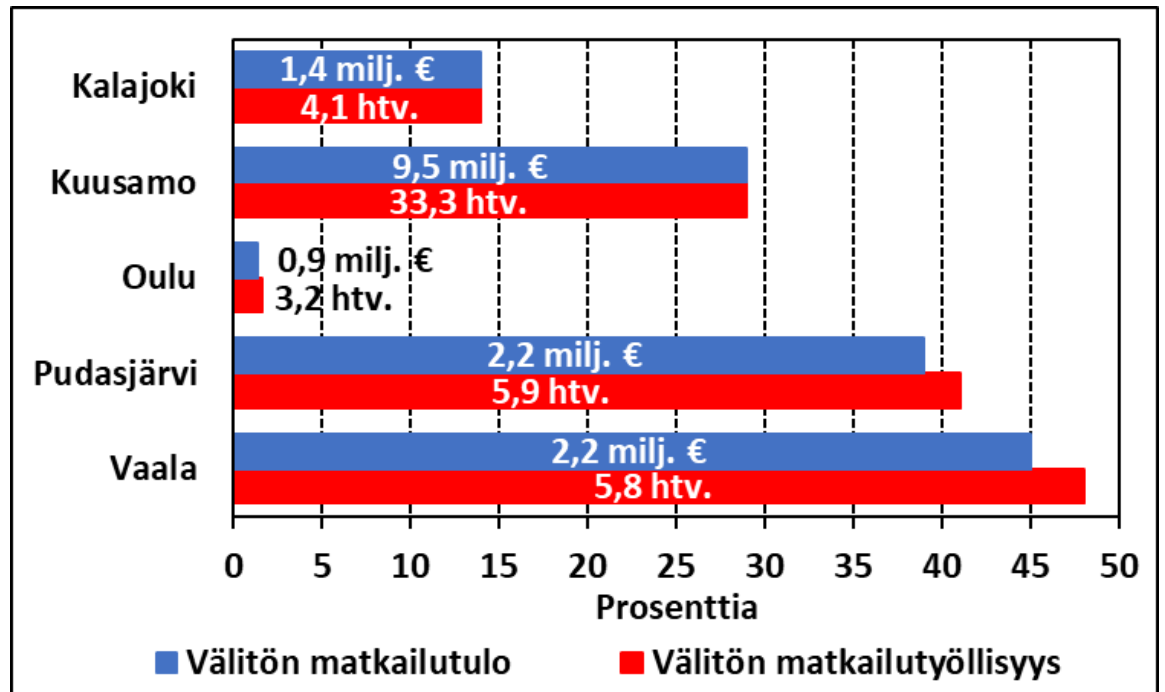
Kuva 12. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömän matkailutyöllisyyden jakautuminen toimialoittain Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus kuntien matkailun taloudellisista vaikutuksista vaihtelee huomattavasti (kuva 13). Suhteellisesti tarkasteltuna matkailullinen vapaa-ajanasuminen on erittäin merkittävä Vaalassa, sillä se muodostaa matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista 36–52 prosenttia. Oulussa matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus jää alle prosentin, kun se on Kalajoella vajaa 10 prosenttia sekä Kuusamossa ja Pudasjärvellä noin 15 prosenttia. Vaalan matkailutulon ja matkailutyöllisyyden ero on huomattava. Tämä johtuu kiinteistöhoito ja -huolto -toimialan suuresta suhteellisesta painoarvosta ja kyseisen toimialan pienestä liikevaihto/henkilöstösuhteesta (ks. taulukko 38). Toisin sanoen, alhainen liikevaihto aikaansaa enemmän henkilötyövuosia verrattuna muihin tarkasteltaviin toimialoihin. Taivalkoskelta ei ole saatavissa tietoa matkailun vaikutuksista aluetalouteen, minkä vuoksi matkailullisen vapaa-ajanasumisen suhteellista merkitystä matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista ei voida määrittää.

Kuva 13. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten osuus (%) matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä ja Vaalassa vuonna 2018.

Edellä kävi ilmi, vähittäiskauppa hyötyy merkittävästi matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista vähittäiskaupan osalta vaihtelee kunnittain (kuva 14). Vaatimattomin se on Oulussa, vajaa pari prosenttia, ja suurin Vaalassa, lähes puolet. Pienet poikkeamat välittömän matkailutulon ja välittömän matkailutyöllisyyden osuuksissa johtuvat siitä, että tässä raportissa vähittäiskauppa jaetaan kahteen osaan: vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä (ruoka- ja päivittäistavaraostot) ja vähittäiskauppa erikoismyymälöissä (erikoistavaraostot), kun matkailun aluetaloustutkimuksessa (Kauppila 2019a) vähittäiskaupaa tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Matkailullisessa vapaa-ajanasumisessa mainittujen vähittäiskaupan toimialojen välittömän matkailutulon suhde vaihtelee kunnittain, samoin kuin toimialojen liikevaihto/henkilöstö-suhde (ks. Tilastokeskus 2019k). Kuten aikaisemmin todettiin, Taivalkoskelta ei ole saatavissa matkailun aluetalouden vaikutustutkimusta, ja tämän vuoksi matkailullisen vapaa-ajanasumisen suhteellista merkitystä matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista ei ole mahdollista määrittää myöskään vähittäiskaupan näkökulmasta. On huomattava, että absoluuttisesti Kuusamossa vähittäiskaupat hyötyvät eniten matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta ja Oulussa vähiten.

Kuva 14. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen välittömien aluetaloudellisten vaikutusten osuus (%) matkailun välittömistä aluetaloudellisista vaikutuksista vähittäiskaupassa Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä ja Vaalassa vuonna 2018.

Edellä esiteltiin keskeisimpiä tutkimustuloksia paikallistasolta, kunnittain. Taulukkoon 44 on kerätty matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia tuloksia yhtä vapaa-ajanasuntoa kohti vuodessa kunnittain. Toisin sanoen, luvut kuvaavat yhden vapaa-ajanasunnon talousvaikutuksia kuntaan vuodessa. Ne ovat suurimmat Kuusamossa ja pienimmät kulutuksen, matkailutulon ja kiinteistöverotulon osalta Taivalkoskella sekä työllisyyden ja palkkaverotulon näkökulmasta Pudasjärvellä. Näitä tuloksia on mahdollista soveltaa karkealla tasolla myös seurannassa sekä enustamisessa ja arvioinnissa, kun pohditaan yhden vapaa-ajanasunnon aikaansaamia aluetaloudellisia vaikutuksia, tuotoksia, ja verrataan niitä yhden vapaa-ajanasunnon tarvitsemiin panostuksiin vuodessa.

Taulukko 44. Yhden vapaa-ajanasunnon aikaansaamat aluetaloudelliset vaikutukset vuodessa (euroa ja htv.) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018.

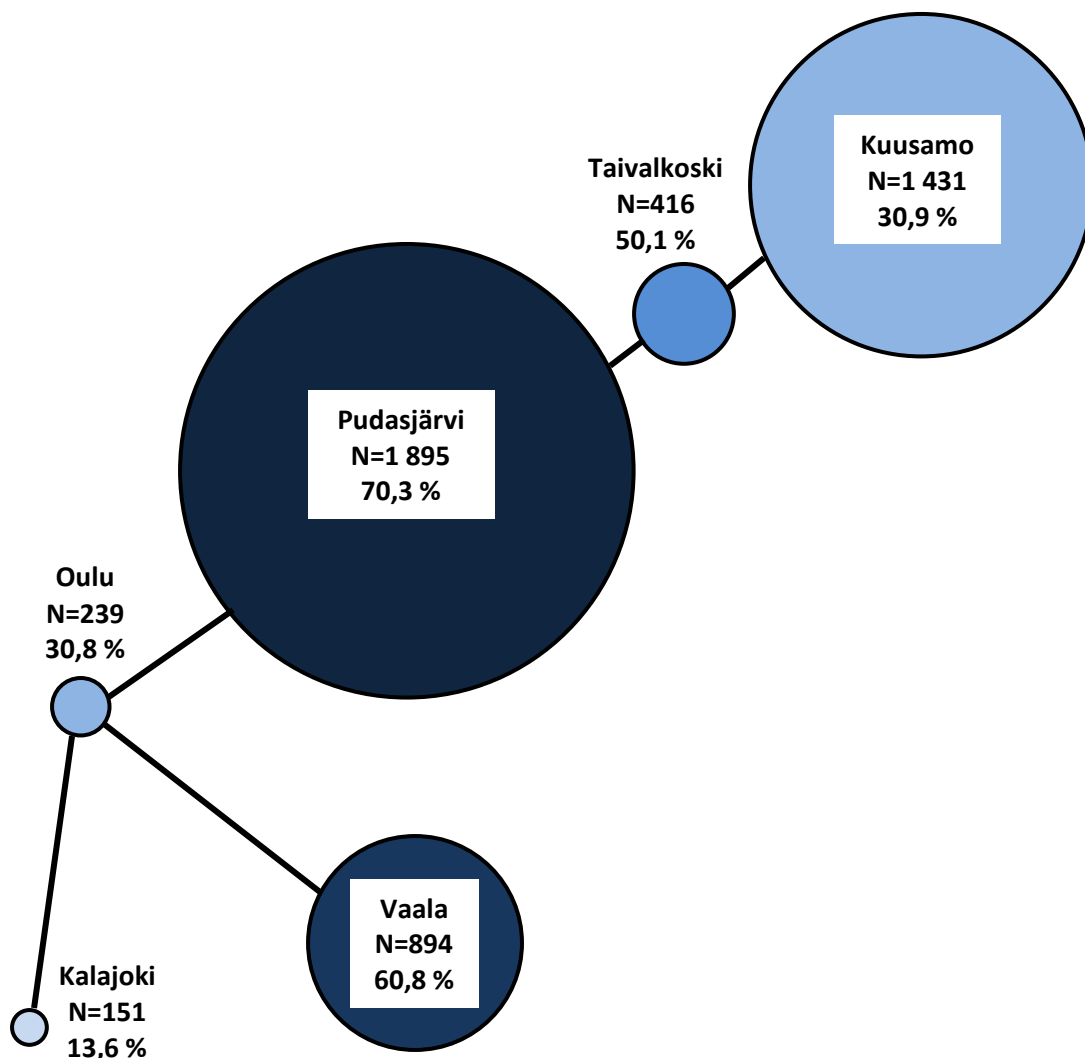
Kunta	Välitön kulutus (euroa, alv)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välitön palkkaverotulo (euroa)	Kiinteistöverotulo (euroa)
Kalajoki	2 778	2 305	0,013	47	206
Kuusamo	4 222	3 497	0,021	81	234
Oulu	2 284	1 912	0,010	42	174
Pudasjärvi	1 671	1 387	0,006	23	195
Taivalkoski	1 623	1 347	0,007	26	169
Vaala	2 746	2 268	0,010	41	229

Yhden vapaa-ajanasukkaan aikaansaamat talousvaikutukset (euroa/vuosi), välitön matkailutulo suhteutettuna välittömään matkailutyöllisyyteen ja kunnan asukasluvuun esitetään taulukossa 45. Kulutus ja matkailutulo myötäilevät pitkälti aikaisempia tutkimustuloksia: se on suurin Kuusamossa ja pienin Taivalkoskella. Välitön matkailutulo/välitön matkailutyöllisyys ilmaisee, kuinka paljon välitöntä matkailutuloa vaaditaan yhtä välitöntä matkailuhenkilötyövuotta kohti. Pudasjärveä ja Vaalaa lukuun ottamatta tarkasteltavissa kunnissa tarvitaan alle 200 000 euroa välitöntä matkailutuloa yhtä välitöntä matkailuhenkilötyövuotta kohti. Suhdeluku on Kuusamossa ja Vaalassa hieman pienempi kuin matkailun aluetaloustutkimuksessa (Kauppila 2019a), Kalajoella ja Pudasjärvellä suurempi ja Oulussa kutakuinkin sama. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi miljoonan euron välittömällä matkailutulolla kertyy noin viisi välitöntä matkailuhenkilötyövuotta. Tätä tietoa voidaan soveltaa karkealla tasolla myös ennustamisessa ja arvioinnissa, kun pohditaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia, tuotoksia, ja niiden aikaansaamiseksi vaadittavien toimenpiteiden panostuksia. Asukasluvuun suhteutettuna vapaa-ajanasukaiden taloudellinen merkitys on suurin Vaalassa ja pienin Oulussa.

Taulukko 45. Yhden vapaa-ajanasukkaan aikaansaama välitön kulutus (euroa/vapaa-ajanasukas/vuosi), välitön matkailutulo (euroa/vapaa-ajanasukas/vuosi), välitön matkailutulo/välitön matkailutyöllisyys (euroa/htv.) ja välitön matkailutulo/asukas (euroa/asukas) Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (väestömäärän lähde: Tilastokeskus 2019p).

Kunta	Välitön kulutus (euroa, alv)	Välitön matkailutulo (euroa, alv:ton)	Välitön matkailutulo/välitön matkailutyöllisyys (euroa/htv.)	Välitön matkailutulo/asukas (euroa/asukas)
Kalajoki	1 067,37	885,64	184 051	206,53
Kuusamo	1 464,54	1 212,94	165 083	1 064,95
Oulu	852,83	705,63	190 474	7,20
Pudasjärvi	699,99	581,07	222 605	468,05
Taivalkoski	556,19	461,58	196 128	277,81
Vaala	998,58	824,97	216 535	1 162,30

Vapaa-ajanasunnon omistajien vakituiset asuinalueet. Vapaa-ajanasunnon omistajien asuinalueiden tarkastelu on tärkeää, koska se nostaa esille raha- ja tulovirtojen suunnan kohdealueille. Oululla ja Oulun seutukunnalla on voimakas rooli erityisesti Koillismaan (Pudasjärvi, Taivalkoski, Kuusamo) ja Oulujärven (Vaala) matkailulliseen vapaa-ajanasumiseen, sillä huomattava osa näiden alueiden vapaa-ajanasuntojen ulkopaikkakuntalaisista omistajista asuu vakituisesti Oulun seutukunnassa (kuva 15). Vaalan kohdalla korostuu myös Kajaanin seutukunta. Sen sijaan Kalajoella vapaa-ajanasunnon omistajista yli puolet asuu ympäröivällä alueella: Ylivieskan, Kokkolan tai Raahen seutukunnissa (Tilastokeskus 2019e). Oulun seutukuntalaisten vaihteluväli on Kalajoen reilusta 10 prosentista Pudasjärven yli 70 prosenttiin. Oulun seutukuntalaiset omistavat kaikista vapaa-ajanasunnoista (paikalliset, ulkopaikkakuntalaiset) Kalajoella seitsemän prosenttia, Pudasjärvellä 54 prosenttia, Kuusamossa 21 prosenttia, Oulussa kuusi prosenttia (ilman oululaisia), Taivalkoskella 34 prosenttia ja Vaalassa 52 prosenttia. Huomionarvoista on se, että oululaisten ja Oulun seutukuntalaisten omistuksessa on lähes 90 prosenttia Oulun vapaa-ajanasunnoista (Tilastokeskus 2019e). Edellä esitetyissä analyyseissä yksityisten omistamien vapaa-ajanasuntojen osuudet on yleistetty koskemaan koko vapaa-ajanasuntokantaa.

Kuva 15. Oulun seutukunnissa vakituisesti asuvien omistamat (lkm ja %) vapaa-ajanasunnot Kalajoella, Kuusamossa, Oulussa, Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Vaalassa vuonna 2018 (Tilastokeskus 2019e). Ympyrän koko ilmaisee Oulun seutukuntalaisten omistajien kokonaismäärään ja tummuusaste suhteellisen osuuden ulkopaikkakuntaisten omistamista vapaa-ajanasunnoista. Oulun kohdalla luvuista on poistettu Oulun kaupungissa asuvat omistajat.

Järviluoman (2020a) tutkimustulokset ovat samansuuntaisia. Kyselyaineiston mukaan ulkopaikkakuntalaisten vakituisen asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon väliset etäisyydet ovat seuraavat: Kalajoki 151 kilometriä, Kuusamo 527 kilometriä, Oulu 252 kilometriä, Pudasjärvi 230 kilometriä, Taivalkoski 349 kilometriä ja Vaala 135 kilometriä. Kaikissa tarkastelukunnissa, Kuusamoa lukuun ottamatta, vähintään puolet vapaa-ajanasunnon omistajista asuu Pohjois-Pohjanmaalla. Pudasjärvellä ja Vaalassa heidän osuutensa on jopa yli 70 prosenttia. Vaalan tapauksessa Pohjois-Pohjanmaan tai Kainuun maakunnissa vakituisesti asuvien vapaa-ajanasunnon omistajien prosenttiluku on reilu 90 prosenttia. Kalajoella puolestaan Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat kattavat omistajista lähes 80 prosenttia. Kuusamo poikkeaa selvästi muista tutkimuskunnista, sillä Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla asuvien omistajien osuus on alle 40 prosenttia ja esimerkiksi uusimaalaisten lähes viidennes – Kuusamossa vapaa-ajanasunnon omistajat jakautu-

vat huomattavassa määrin ympäri maata. Tarkasteltavissa kunnissa painottuvat, Kuusamo lukuun ottamatta, lähialueet niin Tilastokeskuksen (2019e) kesämökkitalastossa kuin Järviluoman (2020a) kyselytutkimuksessa.

Edellisiä tuloksia tukee myös Hiltusen ja Rehusen (2014) tutkimus. He selvittivät paikkatietoaineistoilla Suomen suurissa kaupungeissa (Helsinki, Tampere, Oulu, Turku, Kuopio, Jyväskylä) vakituisesti asuvien osalta sitä, missä he omistavat yksityisiä vapaa-ajanasuntoja. Tutkimustulosten mukaan Oulussa asuvat omistavat vapaa-ajanasuntoja huomattavassa määrin Koillismaalla, Oulujärven ympäristössä ja jonkin verran Kainuussa. Sen sijaan Helsingissä vakituisesti asuvien omistamia yksityisiä vapaa-ajanasuntoja on ympäri Suomea, esimerkiksi Perämeren rannikolla, Kuusamossa ja Oulujärven ympäristössä sekä Kainuussa. Tutkimus paljastaa sen, että suurissa kaupungeissa, Helsinkiä ja Oulua lukuun ottamatta, vakituisesti asuvien vapaa-ajanasunnot sijaitsevat useimmiten alle 100 kilometrin etäisyydellä kaupungeista. Erityisesti Helsingissä, mutta myös Oulussa, vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnot välinen etäisyys on kuitenkin pidempi kuin Suomen muissa suurissa kaupungeissa.

Kun analysoitiin matkailukeskusten – Hiekkasärkkien, Rukan ja Syötteen – yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien vakituisia asuinpaikkakuntia, Rukalla ja Syötteellä korostuvat ulkopaikkakuntalaisten osuudet verrattuna keskusten sijaintikuntiin (ks. Tilastokeskus 2019e, 2019h). Kyseisten matkailukeskusten vapaa-ajanasumisessa painottuu siis matkailullinen elementti. Vuonna 2004 Rukalla oli 1 036 vapaa-ajanasuntoa, joista 340 yksityisten omistamista vapaa-ajanasunnoista voitiin määrittää omistajan kotikunta. Näistä ulkopaikkakuntalaisten osuus oli noin kaksi kolmasosaa eli 230 vapaa-ajanasuntoa (Kauppila 2008a, 2010). Vastaavasti vuonna 2018 Rukalla oli 1 611 vapaa-ajanasuntoa, joista 816 yksityisten omistamista vapaa-ajanasunnoista oli mahdollista selvittää omistajan kotikunta. Näistä puolestaan yli 80 prosenttia eli 671 vapaa-ajanasuntoa oli ulkopaikkakuntalaisten omistuksessa (Tilastokeskus 2019h). Näin ollen vuosina 2004–2018 Rukan vapaa-ajanasuntojen määrä lisääntyi yli puolella, vajaalla 600 asunnolla. Kyseisellä aikavälillä ulkopaikkakuntalaisten omistamien yksityisten vapaa-ajanasuntojen absoluuttinen määrä ja suhteellinen osuus kasvoivat huomattavasti. Tämä merkitsee sitä, että Rukan vapaa-ajanasumisessa painottuu entistä voimakkaammin matkailullinen rooli.

Müllerin ym. (2004) mukaan perifeerisen maaseudun, joka ei ole pääasiallinen loma-alue, vapaa-ajanasumisen taustalla ovat ennen muuta emotionaaliset tekijät. Pääasiallisen loma-alueen tunnusmerkkinä ovat esimerkiksi matkailukeskukset. Emotionaalisilla tekijöillä tarkoitetaan yhteyttä kotiseutuun, lapsuudenmaisemiin ja sukujuurille. Samoin Hall (2016) korostaa perifeeristen alueiden, joista puuttuvat matkailukeskukset, vapaa-ajanasumisessa kotiseutuyhteyttä ja perheen juuria. Emotionaalisten tekijöiden yhteys perifeerisen maaseudun vapaa-ajanasumiseen on tunnistettu myös Suomea koskevissa tutkimuksissa (Pitkänen & Kokko 2005; Aho & Ilola 2006; Pitkänen 2008). Näille alueille on yhteistä paikkakiintymys, ja se voi ilmetä vapaa-ajanasunnon hankkimisena (periminen, rakentaminen/rakennuttaminen, ostaminen) entisestä lapsuudenmaisemista ja kotiseudulta. Emotionaalisiin tekijöihin viitaten vapaa-ajanasukkaat ovat ikään kuin tilapäisiä ”paluumuuttajia”.

Ruotsissa on havaittu, että edellä mainitulle aluetyypille on ominaista vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon pitkä etäisyys. Tämä johtuu muuttoliikkeestä Pohjois-Ruotsin syrjäseuduilta

Etelä-Ruotsin kaupunkiseuduille, minkä seurauksena perifeeriselle maaseudulle jäänyt aikaisempi vakituinen asunto on muutettu vapaa-ajanasunnoksi (Back & Marjavaara 2017). Negatiivisen muuttotaseen vuoksi vakituksille asunnoille ei ole kysyntää eivätkä muualla asuvat perijät voi siten myydä periferiassa sijaitsevaa asuntoa. Omistajat perivät tavallisesti vakituisen asunnon, joka muutetaan – usein pakon sanelemana – vapaa-ajanasunnoksi (Müller 2004b; Back 2019). Müllerin (2002a, 2004b) mukaan näitä muutettuja vapaa-ajanasuntoja voi olla periaatteessa missä päin tahansa johtuen alkuperäisen maaseutu-asutuksen hajanaisesta rakenteesta. Useimmiten kyse on kuitenkin perifeerisestä maaseudusta. On korostettava, että periminen voi koskea myös rakennettuja vapaa-ajanasuntoja. Back (2019) toteaa, että muutettujen asuntojen lisäksi perifeerisille alueille rakennetaan jonkin verran uusia vapaa-ajanasuntoja. Perifeerisellä maaseudulla vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisen asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon sijaintipaikan pitkää etäisyyttä selitetään siis ennen muuta emotionaalisilla tekijöillä.

Suomen kaupunki–maaseutu-luokituksessa (Helminen ym. 2014) Taivalkoski ja Vaala ovat harvaan asuttua maaseutua, jossa ei ole matkailukeskusta. Kuusamossa, Pudasjärvellä ja Kalajoella on matkailukeskus, mutta Kuusamo ja Pudasjärvi kuuluvat harvaan asuttuun maaseutuun ja Kalajoki luokitellaan ydinmaaseuduksi. Oulun tapauksessa kanta-Oulun ulkopuolisissa alueissa on kyse kaupungin läheisestä maaseudusta. Suomen kaupunki–maaseutu-luokituksessa harvaan asuttu maaseutu vastaa pitkälti perifeerisen maaseudun käsitettä. Edellisiin kappaleisiin viitaten on mielenkiintoista tarkastella erityisesti harvaan asutun maaseudun, perifeeristen maaseutukuntien (Kuusamo, Pudasjärvi, Taivalkoski, Vaala), muuttoliikettä, vapaa-ajanasunnon sijaintikunnan ja omistajan syntymäkunnan yhteyttä sekä vapaa-ajanasuntojen perimistä.

Vuosina 1990–2018 kuntien välisessä muutossa Kuusamon muuttotase oli –4 536 henkilöä, Pudasjärven –3 625, Taivalkosken –1 829 ja Vaalan –1 093 (Tilastokeskus 2020). Järviluoman (2020a) tutkimustulosten mukaan Kalajoella, Kuusamossa, Taivalkoskella ja Vaalassa noin neljänneksellä vapaa-ajanasunnon sijaintikunta on sama kuin omistajan syntymäkunta. Pudasjärvellä vastaava luku on vajaa 40 prosenttia, ja Oulussa hieman yli puolella vapaa-ajanasunnon sijaintikunta ja omistajan syntymäkunta on sama. Oulussa ja Taivalkoskella vapaa-ajanasunnoista reilu viidennes ja Kalajoella vajaa viidennes on peritty, kun Pudasjärvellä, Kuusamossa ja Vaalassa luku jää noin 10 prosenttiin.

Edellä läpikäytyt muuttajat – kuntien välinen muuttoliike, vapaa-ajanasunnon sijaintikunta/omistajan syntymäkunta ja vapaa-ajanasunnon periminen – antavat viitteitä siitä, perifeerisen maaseudun vapaa-ajanasumista voidaan osaksi selittää emotionaalisilla tekijöillä. On korostettava, että perimisen ohella emotionaalinen paikkasidonnaisuus saattaa ilmetä vapaa-ajanasunnon rakentamisella/rakennuttamisella tai ostamisella entiseltä kotiseudulta. Perifeerisellä maaseudulla vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisen asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon sijaintipaikan pitkän etäisyyden taustalla ovat siis usein emotionaaliset tekijät. Matkailullisella vapaa-ajanasumisella on yhteyksiä muuttoliikkeeseen. Tämä herättää lukuisia kysymyksiä: Mitä tapahtuu vapaa-ajanasunnoille, jos emotionaalinen linkki katoaa tulevaisuudessa? Yritetäänkö asuntoja myydä? Onko asunnoille kysyntää markkinoilla vai jäävätkö ne käyttämättömiksi? Yritetäänkö asuntoja vuokrata ja onko vuokraamiselle kysyntää markkinoilla?

*Müller ym. (2004) toteavat, että periferiassa sijaitsevien pääasiallisten loma-alueiden, joissa on usein matkailukeskuksia, vapaa-ajanasuminen perustuu kohteiden attraktiivisuuteen. Tänä ilme-
nee matkailullisena vetovoimana. Attraktiivisilla alueilla korostuvat matkailulliset elementit:
luonto, talviliikuntamahdollisuudet tai matkailun myötä syntynyt myönteinen mielikuva (Aho &
Ilola 2006). Näiden alueiden vapaa-ajanasuntoja luonnehtii uudistuotanto, sillä asunnot rakenne-
taan käyttötarkoitukseltaan jo alun perin vapaa-ajanasumiseen (Müller ym. 2004). Kun etäisyys
vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon välillä kasvaa, alueen vetovoimaisuuden täytyy lisääntyä,
jotta se valittaisiin vapaa-ajan asuinympäristöksi, mikäli vaihtoehtona on yhtä attraktiivinen
mutta lähempänä sijaitseva kohde. Ullmanin (1956) käsitteitä tulkiten lähempänä sijaitseva
kohde on väliin tuleva mahdollisuus etäällä vakituisesta asunnosta sijaitseville vapaa-ajanasunto-
paikoille.*

Kalajoella, Kuusamossa ja Pudasjärvellä on matkailukeskus. Näin ollen kyseisten kuntien vapaa-
ajanasumisessa on kyse pitkälti alueiden attraktiivisuudesta ja matkailullisesta vetovoimasta. Tä-
män raportin tutkimuskohteista erityisesti Kuusamo kuuluu *Suomen matkailun aluerakenne* -tut-
kimuksen (Leinonen ym. 2007) mukaan maamme vetovoimaisimpiin matkailualueisiin, A-tason
matkailukuntiin. Pudasjärvi ja Kalajoki matkailukeskuksineen sisältyvät puolestaan aluerakenne-
tutkimuksessa toiseksi parhaimpaan luokkaan eli B-tason matkailukuntiin. Periferiassa sijaitse-
vien pääasiallisten loma-alueiden vapaa-ajanasumista voidaan siis selittää alueiden attraktiivisuu-
della. Näiden alueiden vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisen asuinpaikan ja vapaa-ajanasun-
non sijaintipaikan pitkän etäisyyden taustalla on alueiden attraktiivisuus, joka ”voittaa” etäisyy-
den kitkan. Matkailullisella vapaa-ajanasumisella on yhteyksiä matkailuun.

Kuten edellä on käynyt ilmi, Kuusamon yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajista suurin osa
asuu vakituisesti muualla kuin Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa. Aikaisemmin on julkaistu tut-
kimuksia (Kauppila 2008a, 2009a, 2009b, 2010) Rukan yksityisten vapaa-ajanasunnon omistajien
vakituisista asuinpaikkakunnista ja laadittu näistä etäisyyksille. Tutkimustulosten mukaan Ru-
kan ulkopaikkakuntaiset yksityisten vapaa-ajanasunnon omistajat muodostavat Suomessa kaksi
keskittymää: Oulun seutu ja pääkaupunkiseutu. Edellistä vahvistavat myös tämän raportin tulok-
set. Itse asiassa Kuusamon ja Rukan yksityisten vapaa-ajanasunnon omistajien kotipaikat ovat pit-
kälti samoja kuin Kuusamon kotimaisten talvimatkailijoiden lähtöalueet eli Oulun seutu ja pää-
kaupunkiseutu (Rämet & Kauppila 2001). Tämä on havaittu myös Järviluoman (2017d) raportissa,
jonka mukaan erityisesti Kuusamon talvimatkailijoiden lähtöalueissa painottuvat Uusimaa (pää-
kaupunkiseutu) ja Pohjois-Pohjanmaa (Oulun seutu). Kuusamon vapaa-ajanasumisella on selkeä
matkailukykentä, jota korostaa Rukan matkailukeskuksen vapaa-ajanasuminen.

*Müllerin ym. (2004) mukaan vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon välinen lyhyt etäisyys on
merkittävässä roolissa viikonloppuvyöhykkeen vapaa-ajanasumisessa. Tämän tutkimusraportin
tulosten perusteella näyttää siltä, että maakunnassa sijaitseva suuri kaupunkiseutu, Oulun seutu-
kunta, generoi viikonloppuvyöhykkeellä sijaitsevalle maaseudulle vapaa-ajanasumista. Viikonlop-
puvyöhyke määritetään maksimissaan 250–400 kilometrin (absoluuttinen etäisyys) ja 3–5 tunnin
(suhteellinen etäisyys) yhdensuuntaisena matkana, ”autoetäisyytenä”, vakituisesta asuinpaikasta
vapaa-ajanasunnolle. Viikonloppuvyöhyke sisältää myös päiväkäyntivyöhykkeen. Viikonloppu-
vyöhykkeen jälkeen alkaa lomavyöhyke, jolloin vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon välinen*

”autoetäisyys” on yli 250–400 kilometriä (absoluuttinen etäisyys) ja yli 3–5 tuntia (suhteellinen etäisyys) (Kauppila 2008a, 2010).

Pohjois-Pohjanmaalla, kuten koko Suomessa, merkittävä osa yksityisten vapaa-ajanasunnon omistajista asuu vakituisesti samassa maakunnassa kuin missä vapaa-ajanasunto sijaitsee. Vuonna 2018 Pohjois-Pohjanmaan yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajista lähes 80 prosenttia asui vakituisesti Pohjois-Pohjanmaalla, kun Suomen kaikkien maakuntien keskiarvo oli noin kaksi kolmasosaa (Tilastokeskus 2019f). Vapaa-ajanasuminen onkin luonteeltaan enemmän alueiden (maakunnan) sisäistä kuin alueiden välistä (Müller 2004b, 2006; Hall 2005a, 2005b, 2005c, 2005d). Edellistä tukee myös Hiltusen ja Rehusen (2014) tutkimus Suomen suurissa kaupungeissa (Helsinki, Tampere, Turku, Oulu, Kuopio, Jyväskylä) asuvien vakituisten asuntojen ja vapaa-ajanasuntojen välisestä etäisyydestä, joskin erityisesti Helsinki muodostaa tästä selvän poikkeuksen. Toisaalta matkailullisesti vetovoimaiset alueet houkuttelevat vapaa-ajanasukkaita myös maakunnan ulkopuolelta, mikä ilmenee vakituisten asunnon ja vapaa-ajanasunnon pitkinä etäisyyksinä. Esimerkiksi Levin, Rukan, Ylläksen ja Saariselän matkailukeskukset ovat vetovoimaisia alueita, joiden vapaa-ajanasuntojen omistajat asuvat ympäri maata (ks. Kauppila 2008a, 2009a, 2009b, 2010).

Kuten on tullut ilmi, huomattava osa erityisesti Koillismaan ja Oulujärven ympäristön vapaa-ajanasuntojen omistajista asuu vakituisesti Oulun seutukunnassa. Kyseisen seutukunnan näkökulmasta perifeerisellä maaseudulla sijaitset tutkimusalueet (Kuusamo, Pudasjärvi, Taivalkoski, Vaala) ovat viikonloppuvyöhykkeellä. Toisin sanoen, vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisten asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon välinen etäisyys on lyhyt, mikä edesauttaa vapaa-ajanasumista. Matkailullisella vapaa-ajanasumisella on yhteyksiä sijaintiin suhteessa väestökeskittymään/väestökeskittymiin.

Viime vuosikymmeninä muuttoliike Koillismaan kunnista ja Vaalasta Oulun seudulle on ollut voimakasta. Esimerkiksi vuosina 1990–2018 kuntien välisessä muutossa Oulun saama tulomuutto oli Kuusamosta 5 671 henkilöä ja muuttotase +2 604 henkilöä. Vastaavat luvut olivat Pudasjärven tapauksessa 5 758 ja +2 380, Taivalkosken 2 066 ja +929 sekä Vaalan 1 630 ja +637 (Tilastokeskus 2020). Lyhyen etäisyyden (viikonloppuvyöhykesijainti) ja attraktiivisuuden (erityisesti Kuusamo) ohella emotionaalisilla linkeillä voi olla oma vaikutuksensa myös Oulun seutukuntalaisten vapaa-ajanasumiseen Koillismaan kunnissa (Pudasjärvi, Taivalkoski, Kuusamo) ja Vaalassa. Tämä koskee lähinnä matkailukeskusten – pääasiallisten loma-alueiden – ulkopuolisia alueita.

Viitaten edellä esitettyyn pinta-alaltaan laajoissa, perifeerisissä kunnissa, joissa on matkailukeskus, matkailullinen vapaa-ajanasuminen voi olla heterogeeninen ilmiö. Alueilla esiintyy samanaikaisesti emotionaaliin tekijöihin, attraktiivisuuteen sekä vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisten asunnon ja vapaa-ajanasunnon lyhyeen etäisyyteen, viikonloppuvyöhykesijaintiin, perustuvia ominaispiirteitä. Tätä voidaan tulkita siten, että (matkailullisella) vapaa-ajanasumisella on yhteyksiä niin muuttoliikkeeseen, matkailuun kuin sijaintiin suhteessa väestökeskittymään/väestökeskittymiin. Matkailullinen vapaa-ajanasuminen on monipuolinen ilmiö paikallistasollakin, mikä on otettava huomioon kehittämistoimenpiteissä.

Vapaa-ajanasuminen on esimerkki maaseudun ja kaupunkien välisestä vuorovaikutuksesta. Itse asiassa kyse on raha- ja tulovirroista kaupunkiseudulta ympäröivälle maaseudulle. Toisaalta lähialueet eivät suoraan ilmaise kohdealueelle ohjautuvia tulovaikutuksia, sillä vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon välinen etäisyys vaikuttaa muun muassa kohdepaikkakunnalta tehtäviin hankintoihin ja rahavirtoihin. Etäisyydellä on siten vaikutusta vapaa-ajanasukkaiden rahankäytön maantieteelliseen jakautumiseen. Bohlin (1982) tutki Ruotsissa tukholmalaisten vapaa-ajanasunnon omistajien kulutusta kolmella kohdepaikkakunnalla, joiden voidaan tulkita sijaitsevan eri etäisyysvyöhykkeillä (päiväkäynti-, viikonloppu- ja lomavyöhyke). Vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyyden kasvaessa pienempi määrä tavaroista tuodaan mukana asuinalueelta ja vastaavasti suurempi määrä hankitaan vapaa-ajanasunnon sijaintipaikkakunnalta. Samoin pitkä viipymä merkitsee kulutuksen lisääntymistä vapaa-ajanasunnon kohdepaikkakunnalla. Ahon ja Ilo-lan (2006) tutkimus tukee Bohlinin tuloksia: kauppapalveluita hyödynnetään vähiten silloin, kun vapaa-ajanasunnolle on lyhyt matka. Alle 50 kilometrin etäisyydellä asuvista vain vajaa viidennes käyttää runsaasti kauppapalveluita, kun taas yli 100 kilometrin matka nostaa osuuden jo 44 prosenttiin. Sen sijaan vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulokertymillä ja omistajien kotipaikoilla on suora yhteys.

Vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten tyypittely. Lopuksi tutkimusraportin kunnat ryhmitellään valittujen muuttujien suhteen kolmeen luokkaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen taloudellisten ominaispiirteiden mukaan (taulukko 46). Piirteet luokitellaan suuriksi, kohtalaisiksi tai pieniksi. Luokittelussa likipitään yhtä suuret lukuarvot ryhmitellään samaan luokkaan, mutta luokkien raja-arvoja ei ole muodostettu puhtaasti tilastotieteellisin perustein. On korostettava, että lukuarvoissa on luokkien sisällä suurta vaihtelua. Ryhmittely on tehty ennen muuta kuntien keskinäiseen vertailuun maakunnan sisällä.

Kalajoki ei erotu juuri erotu minkään ominaispiirteen mukaan. Hiekkasärkillä on noin 60 prosenttia Kalajoen vapaa-ajanasunnoista (Tilastokeskus 2019h). Kalajoen ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat vakituisesti huomattavassa määrin viikonloppuvyöhykkeellä (ks. Tilastokeskus 2019e; Järviluoma 2020a). Kalajoen matkailullisen vapaa-ajanasumisen absoluuttiset ja suhteelliset aluetaloudelliset vaikutukset ovat kohtalaiset painottuen vähittäiskauppaan sekä kiinteistöhoitoon ja -huoltoon. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista on kohtalainen.

Kuusamolle on ominaista kaikkien talousindikaattoreiden kuuluminen parhaimpaan luokkaan. Ulkopaikkakuntaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen suuri määrä heijastuu niin aluetaloudellisiin vaikutuksiin kuin alueelliseen kiinteistöverotuloon. Lisäksi yhden vapaa-ajanasunnon aikaansaama välitön matkailutulo on suuri. Rukalla on vajaa neljännes Kuusamon vapaa-ajanasunnoista (Tilastokeskus 2019h). Kuusamon ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat vakituisesti huomattavassa määrin lomavyöhykkeellä (ks. Tilastokeskus 2019e; Järviluoma 2020a). Kuusamon matkailullisen vapaa-ajanasumisen absoluuttiset ja suhteelliset aluetaloudelliset vaikutukset ovat suuret painottuen vähittäiskauppaan, kiinteistöhoitoon ja -huoltoon sekä korjaamo- ja huoltamotoimintaan. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista on kohtalainen.

Taulukko 46. Kalajoen, Kuusamon, Oulun, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen taloudelliset ominaispiirteet.

Indikaattori	Kalajoki	Kuusamo	Oulu	Pudasjärvi	Taivalkoski	Vaala
Asuntojen määrä	Kohtalainen	Suuri	Suuri	Kohtalainen	Pieni	Pieni
Ulkopaikkakuntalaisten omistamien osuus	Kohtalainen	Suuri	Pieni	Suuri	Suuri	Suuri
Ulkopaikkakuntalaisten omistamien määrä	Kohtalainen	Suuri	Pieni	Suuri	Pieni	Kohtalainen
Yhden asunnon matkailutulo	Kohtalainen	Suuri	Kohtalainen	Pieni	Pieni	Kohtalainen
Yhden asunnon kiinteistövero-tulo	Kohtalainen	Suuri	Pieni	Kohtalainen	Pieni	Suuri
Absoluuttiset aluetaloudelliset vaikutukset	Kohtalaiset	Suuret	Pienet	Kohtalaiset	Pienet	Kohtalaiset
Suhteelliset aluetaloudelliset vaikutukset	Kohtalaiset	Suuret	Pienet	Kohtalaiset	Kohtalaiset	Suuret
Vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista	Kohtalainen	Kohtalainen	Pieni	Kohtalainen	Ei tietoa	Suuri
Välitön matkailutulo	Väh.kauppa Kiinteistönh.	Väh.kauppa Kiinteistönh. Korj./huolt.	Väh.kauppa Korj./huolt.	Väh.kauppa Korj./huolt.	Väh.kauppa Korj./huolt.	Väh.kauppa Korj./huolt. Kiinteistönh.
Välitön matkailutyöllisyys	Kiinteistönh. Väh.kauppa	Kiinteistönh. Väh.kauppa	Väh.kauppa Kiinteistönh.	Väh.kauppa Kiinteistönh.	Väh.kauppa Kiinteistönh.	Väh.kauppa Kiinteistönh.
Alueellinen kiinteistöverotulo	Kohtalainen	Suuri	Pieni	Suuri	Pieni	Kohtalainen

Oulun ominaispiirteissä korostuu ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen pieni osuus, mikä näkyy ulkokuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen pienenä määränä. Tämä puolestaan heijastuu aluetaloudellisiin vaikutuksiin ja alueelliseen kiinteistöverotuloon. Viimeksi mainittuun vaikuttaa myös yhden vapaa-ajanasunnon pieni kiinteistöverotulo. Oulun ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat vakituisesti huomattavassa määrin viikonloppuvyöhykkeellä (ks. Tilastokeskus 2019e; Järviluoma 2020a). Oulun matkailullisen vapaa-ajanasumisen absoluuttiset ja suhteelliset aluetaloudelliset vaikutukset ovat pienet painottuen vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamatoimintaan sekä kiinteistöhoitoon ja -huoltoon. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista on pieni.

Pudasjärvelle on ominaista ulkopaikkakuntaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen suuri osuus, mikä vaikuttaa ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen suureen määrään. Tämä puolestaan näkyy huomattavana alueellisena kiinteistöverotulona. Sen sijaan yhden vapaa-ajanasunnon aikaansaama välitön matkailutulo on pieni, mikä heijastuu aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Syötteellä on noin 15 prosenttia Pudasjärven vapaa-ajanasunnoista (Tilastokeskus 2019h). Pudasjärven ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat vakituisesti huomattavassa määrin viikonloppuvyöhykkeellä (ks. Tilastokeskus 2019e; Järviluoma 2020a). Pudasjärven matkailullisen vapaa-ajanasumisen absoluuttiset ja suhteelliset aluetaloudelliset vaikutukset ovat kohtalaiset painottuen vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä kiinteistönhoitoon ja -huoltoon. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista on kohtalainen.

Taivalkosken ominaispiirteissä painottuu vapaa-ajanasuntojen pieni kokonaismäärä, mikä heijastuu ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen pieneen määrään. Tämä puolestaan näkyy absoluuttisissa aluetaloudellisissa vaikutuksissa ja alueellisessa kiinteistöverotulossa. Edellistä korostaa vielä yhden vapaa-ajanasunnon aikaansaama pieni välitön matkailutulo ja jälkimmäistä yhden vapaa-ajanasunnon vaatimaton kiinteistöverotulo. Taivalkosken ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat vakituisesti huomattavassa määrin viikonloppuvyöhykkeellä (ks. Tilastokeskus 2019e; Järviluoma 2020a). Taivalkosken matkailullisen vapaa-ajanasumisen absoluuttiset aluetaloudelliset vaikutukset ovat pienet mutta suhteelliset vaikutukset kohtalaiset painottuen vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä kiinteistönhoitoon ja -huoltoon.

Vaalalle on ominaista ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen suuri osuus. Toinen piirre on suuret suhteelliset aluetaloudelliset vaikutukset. Vaalan ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat vakituisesti huomattavassa määrin viikonloppuvyöhykkeellä (ks. Tilastokeskus 2019e; Järviluoma 2020a). Vaalan matkailullisen vapaa-ajanasumisen absoluuttiset aluetaloudelliset vaikutukset ovat kohtalaiset mutta suhteelliset vaikutukset suuret painottuen vähittäiskauppaan, korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä kiinteistönhoitoon ja -huoltoon. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen osuus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista on suuri.

3. Luoda matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamallin parametrit ja periaatteet Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.

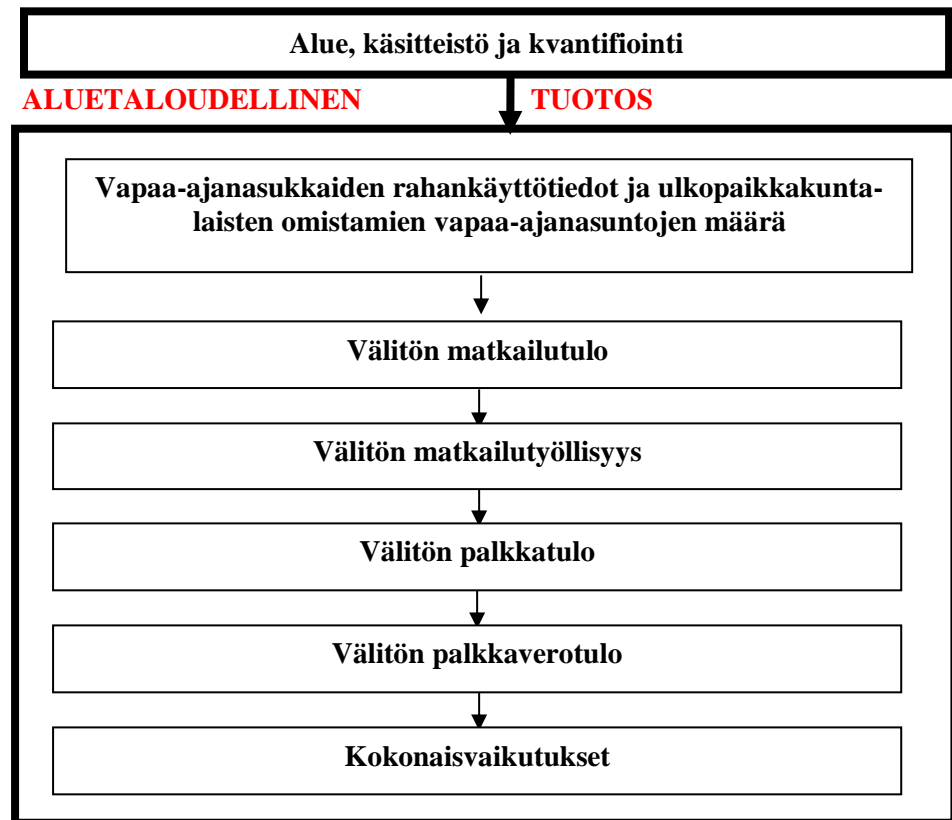
Seurantamallin avulla voidaan tarkastella matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten, tuotosten, kehitystä. Aluetaloudellisilla tuotoksilla tarkoitetaan välitöntä matkailutuloa, välitöntä matkailutyöllisyyttä, välitöntä palkkatuloa, välitöntä palkkaverotuloa ja kokonaisvaikutuksia. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen seurantamalli edellyttää seuraavien parametrien saatavuutta:

- *rahankäyttö menoluokittain (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi)*
- *ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä*
- *Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet (euroa/htv.)*
- *Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston toimialoittaiset kokonaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani)*
- *kunnan efektiivinen veroaste -tieto*
- *matkailun alueellinen tulo- ja työllisyyskerroin*

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot kerätään empiirisesti kyselytutkimuksella tutkimusalueelta. Viranomaiset tuottavat Tilastokeskuksen kesämökkitalaston (ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä), Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston ja Kuntaliiton efektiivinen veroaste -tilaston tiedot vuosittain. Näin ollen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli on luonteeltaan dynaaminen. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietoja, mikäli ne eivät määrällisesti tai rakenteellisesti muutu huomattavasti, on mahdollista muuntaa tuoreimpien vuosien rahanarvoon Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin avulla. Elinkustannusindeksiä on hyödynnetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamallissa, kun aikaisempien vuosien matkailutulo on muunnettu haluttuun tarkasteluvuoteen (ks. Kauppila 2016f, 2016g, 2017a, 2017b, 2019a, 2019b). Toinen mahdollisuus on luonnollisesti uuden empiirisen vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttöaineiston kerääminen kohdealueelta, mikä vaatii kuitenkin aikaa ja resursseja. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö aggregoidaan vapaa-ajanasuntotasolle, koska määrällistäminen koskee vapaa-ajanasuntoja ja niiden määrää. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä, kulutuksesta, on muistettava poistaa arvonlisävero. Kohdealueen matkailun tulo- ja työllisyyskerroin voidaan määrittää empiirisellä tutkimuksella. Muita vaihtoehtoja ovat tukeutua kertoimissa kohdealueelta julkaistuihin aikaisempiin tutkimuksiin tai hyödyntää tutkimuskirjallisuutta (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2016d, 2016e; Kauppila & Järviluoma 2016).

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli esitetään kuvassa 16. Seurantamalli perustuu mittaamismallin parametreihin ja periaatteisiin, joten seurantamalli etenee laskennan osalta prosessina samalla tavalla kuin mittaamismalli. Aivan kuten mittaamismallin kohdalla, tutkimus on rajattava alueen, käsitteistön ja kvantifioinnin suhteen. Kun seurantamallin kautta saadaan aikasarja, sitä on mahdollista soveltaa ennustamiseen. Aikasarjan hyödyntämisestä ennustamiseen ovat esimerkkeinä Kuusamon matkailun työpaikkaennusteet (Kauppila 2012b, 2013) ja Sotkamon yöpymisvuorokausiennusteet (Kauppila 2018c).

TUTKIMUKSEN RAJAAMINEN

Kuva 16. Prosessimalli matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten seurantaan.

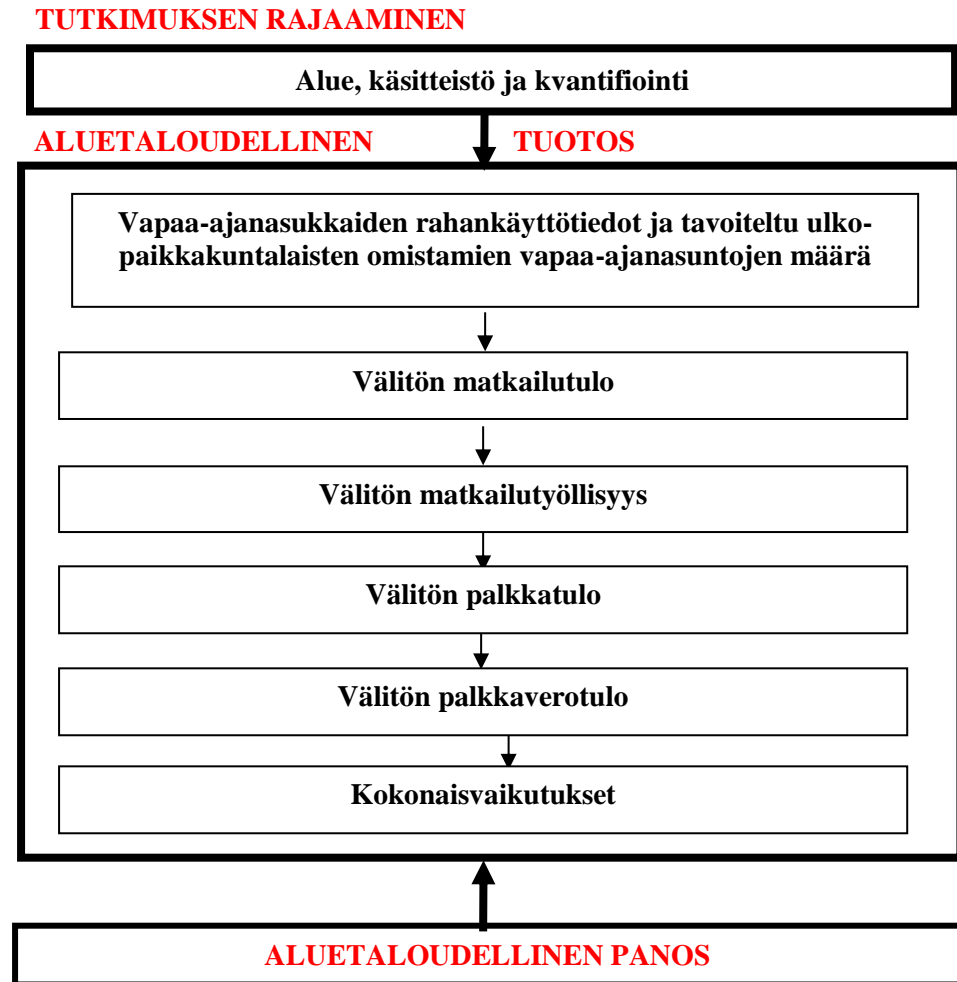
4. Luoda matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimallin parametrit ja periaatteet Kalajoelle, Kuusamoon, Ouluun, Pudasjärvelle, Taivalkoskelle ja Vaalaan.

Ennuste- ja arviointimallin avulla voidaan ennustaa ja arvioida matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia, tuotoksia. Aluetaloudellisilla tuotoksilla tarkoitetaan välitöntä matkailutuloa, välitöntä matkailutyöllisyyttä, välitöntä palkkatuloa, välitöntä palkkaverotuloa ja kokonaisvaikutuksia. Työllisyydessä, palkkatulossa ja palkkaverotulossa ovat mukana vuodot aluetaloudesta. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen ennuste- ja arviointimalli edellyttää seuraavien parametrien saatavuutta:

- *rahankäyttö menoluokittain (euroa/vapaa-ajanasunto/vuosi)*
- *tavoiteltu/arvioitu ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrä*
- *Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin toimialoittaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet (euroa/htv.)*
- *Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston toimialoittaiset kokonaikaisten palkansaajien kokonaisansiot (euroa/kk, mediaani)*
- *kunnan efektiivinen veroaste -tieto*
- *matkailun alueellinen tulo- ja työllisyyskerroin*

Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötiedot kerätään empiirisesti kyselytutkimuksella tutkimusalueelta. Kohdealueella tavoitellaan tiettyyn ajankohtaan tietty määrä ulkopaikkakuntalaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja. Viranomaiset tuottavat puolestaan Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston ja Kuntaliiton efektiivinen veroaste -tilaston tiedot vuosittain. Näin ollen matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli on luonteeltaan dynaaminen. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttötietoja, mikäli ne eivät määrällisesti tai rakenteellisesti muutu huomattavasti, on mahdollista muuntaa tuoreimpien vuosien rahanarvoon Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin avulla. Elinkustannusindeksiä on hyödynnetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamallissa, kun aikaisempien vuosien matkailutulo on muunnettu haluttuun tarkasteluvuoteen (ks. Kauppila 2016f, 2016g, 2017a, 2017b, 2019a, 2019b). Toinen mahdollisuus on luonnollisesti uuden empiirisen vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttöaineiston kerääminen kohdealueelta, mikä vaatii kuitenkin aikaa ja resursseja. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttö aggregoidaan vapaa-ajanasuntotallolle, koska määrällistäminen koskee vapaa-ajanasuntoja ja niiden määrää. Vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä, kulutuksesta, on muistettava poistaa arvonlisävero. Kohdealueen matkailun tulo- ja työllisyyskerroin voidaan määrittää empiirisellä tutkimuksella. Muita vaihtoehtoja ovat tukeutua kertoimissa kohdealueelta julkaistuihin aikaisempiin tutkimuksiin tai hyödyntää tutkimuskirjallisuutta (esim. Kauppila 2016a, 2016b, 2016c, 2016d, 2016e; Kauppila & Järviluoma 2016).

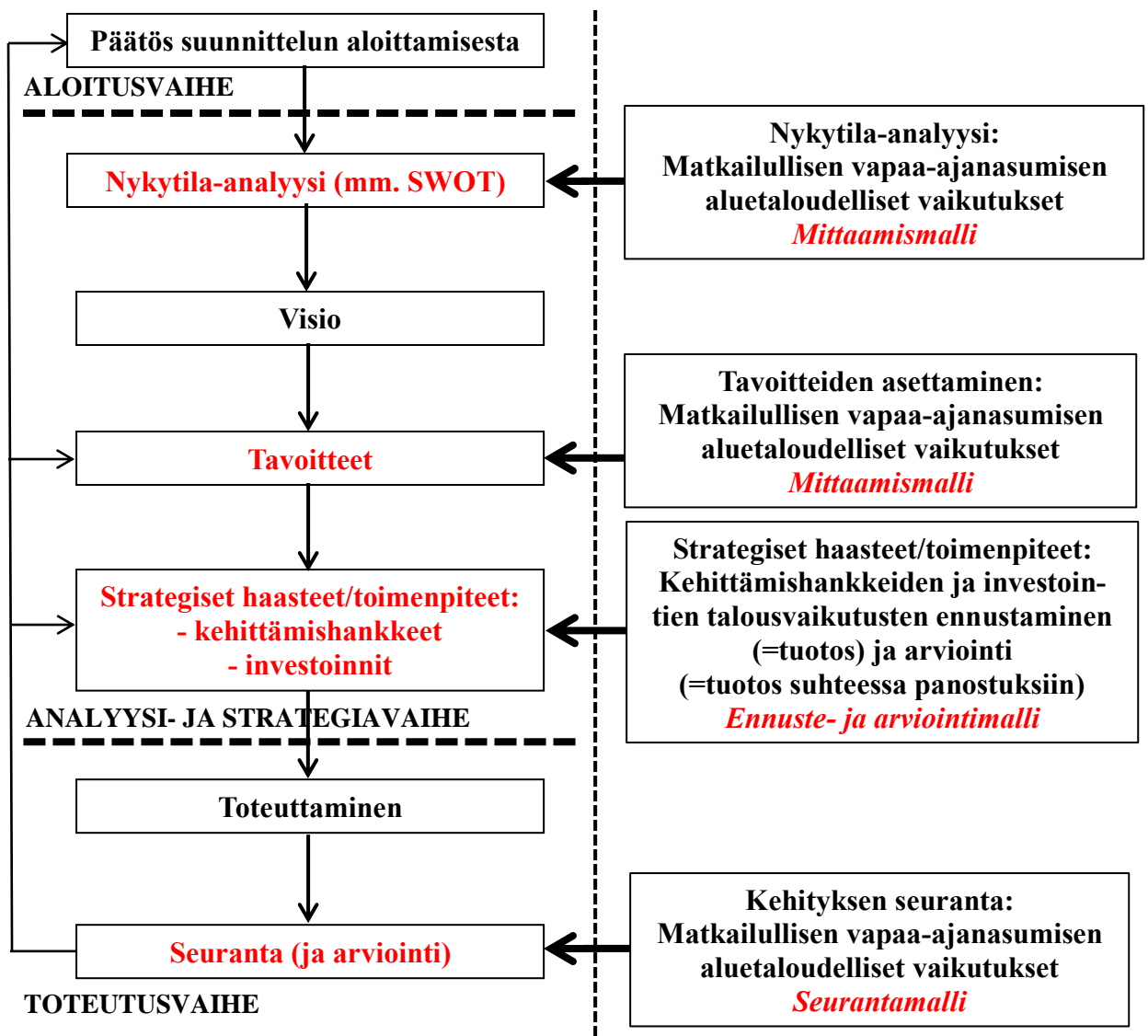
Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli esitetään kuvassa 17. Ennuste- ja arviointimalli perustuu mittaamismallin parametreihin ja periaatteisiin, joten ennuste- ja arviointimalli etenee laskennan osalta prosessina samalla tavalla kuin mittaamismalli. Aivan kuten mittaamismallin kohdalla, tutkimus on rajattava alueen, käsitteistön ja kvantifiointin suhteen. Ennuste- ja arviointimallin avulla voidaan laatia tavoiteltujen vapaa-ajanasuntojen aluetaloudellisia vaikutusennusteita, tuotoksia. Näitä ennusteita on mahdollista peilata tavoiteltujen vapaa-ajanasuntojen vaatimiin panostuksiin. Kyse on siis taloudellisesta panos-tuotos-analysista. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimallilla voidaan simuloida erilaisia tavoitetiloja ja laskea vaihtoehtoisia talousennusteita.

Kuva 17. Prosessimalli matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten ennustamiseen ja arviointiin.

6.2 Mallit ja strateginen suunnitteluprosessi

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaamismalli, seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli voidaan sitoa Hallin (2000) matkailun strategiseen suunnitteluprosessiin (kuva 18). Suunnitteluprosessin analyysi- ja strategiavaiheessa on tärkeää määrittää **mittaamismallilla** kohteen vapaa-ajanasumisen aluetaloudelliset vaikutukset, mikä antaa tietoa vapaa-ajanasumisen absoluuttisesta ja suhteellisesta merkityksestä kohdealueella. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan matkailullista vapaa-ajanasumista suhteessa koko matkailuelinkeinon aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Tämä tieto on hyödyllistä silloin, kun alueella punnitaan kehittämissuunnitelmien kohdentamista matkailuelinkeinon sisällä. Nykytila-analyyssissä mittaamismallin avulla määritellyt aluetaloudellisia vaikutuksia voidaan käyttää perustasona suunnitteluprosessissa tavoitteen asettamisessa, kun pohditaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia tulevaisuuteen valitulla suunnitteluajanjaksolla. On haasteellista asettaa tavoitteita tulevaisuuteen, jos ei tiedetä ilmiön nykytilaa.

Kuva 18. Matkailun strateginen suunnitteluprosessi (mukaihen Hall 2000: kuva 4.5) ja mittaamis- mallin, seurantamallin sekä ennuste- ja arviointimallin hyödyntäminen suunnitteluprosessin eri vaiheissa.

Matkailullisen vapaa-ajanasumisen edistäminen edellyttää erilaisia toimenpiteitä – kehittämishankkeita ja investointeja – ja raportissa esitettyä **ennuste- ja arviointimallia** on mahdollista hyödyntää suunnitteluprosessin tässä vaiheessa. Vaikutusennusteilla voidaan simuloida vaihtoehtoisia tulevaisuudennäkymiä niin yksittäisten hankkeiden tai investointien tapauksissa kuin niiden yhteisvaikutusten tarkasteluissa. Vapaa-ajanasumisen kehittämishankkeiden ja investointien tavoiteltuja aluetaloudellisia vaikutuksia on pohdittava myös kriittisesti. Vaikutusennusteet auttavat hahmottamaan ja arvioimaan tavoiteltujen tuotosten suhdetta aluetaloudellisiin panostuksiin. Tuotoksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutuksia ja panostuksilla näiden tuotosten aikaansaamiseksi vaadittavia resursseja. Hankkeiden ja investointien talousvaikutusennusteet tuovat järkevyyttä ja systemaattisuutta matkailusuunnitteluun.

Suunnitteluprosessin toteutusvaiheessa on puolestaan tärkeää kehityksen seuranta. **Seurantamallia** voidaan soveltaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten systemaattisessa seurannassa. Esimerkiksi vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisia vaikutusennusteita on myöhemmin mahdollista tarkastella seurantamallia hyödyntäen. Kun kohdealueella toteutetaan matkailullisen vapaa-ajanasumisen kehittämishankkeita ja investointeja, näiden toimenpiteiden vaikutuksia on seurattava ja verrattava niitä asetettuihin tavoitteisiin. Systemaattinen seuranta mahdollistaa tehtyjen toimenpiteiden ja havaittujen vaikutusten välisen yhteyden analysoinnin. On kuitenkin varottava tulkitsemasta alueella tapahtuneiden muutosten johtuvan vain yhdestä yksittäisestä kehittämistoimenpiteestä. Yleisesti ottaen, matkailussa on runsaasti kohdealueen sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä, jotka vaikuttavat elinkeinoon ja sen kehitykseen (ks. Kauppila 2004).

Kaikkiaan mittaamismalli, seurantamalli sekä ennuste- ja arviointimalli muodostavat työkalupakin ilmiön kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen ja ymmärtämiseen sekä tuovat systemaattisuutta talousvaikutusten analysointiin. Mallit ovat keskenään yhteensopivia, sillä ne perustuvat samaan Tilastokeskuksen TOL (2008) -toimialaluokitukseen: toimialaluokat on standardoitu.

On huomattava, että malleilla on erilainen aika-käsite. Mittaamismallilla ja seurantamallilla työtetyt vaikutustutkimukset ovat luonteeltaan *ex post* -tutkimuksia, jälkikätestarkasteluita, jo toteutuneista vaikutuksista. Ennuste- ja arviointimallilla tuotetut vaikutustutkimukset ovat puolestaan *ex ante* -tutkimuksia, etukäteisarviointeja, ja niissä pyritään ennustamaan vielä toteutumattomia vaikutuksia (ks. Jyväälä 1981: 10). Jälkikätestarkasteluiden viive on hieman yli vuosi johtuen tilastojen tuottamiseen ja viralliseen julkistamiseen vaadittavasta ajasta. Suunnittelutoiminta tähtää aina tulevaisuuteen, joten erityisesti etukäteisarviointit, vaikutusennusteet, ovat mielenkiintoisia suunnittelun näkökulmasta. Toisaalta suunnittelu kaipaa myös jälkikätestarkasteluita ilmiön nykytilasta ja jo toteutuneesta kehityksestä, kun tulkitaan tehtyjen toimenpiteiden ja havaittujen vaikutusten välisiä yhteyksiä. Nämä tulokset ja niiden johtopäätökset on syytä ottaa huomioon suunnittelussa.

6.3 Pohdinta, kritiikki ja jatkotutkimustarpeet

Vapaa-ajanasunnon sijaintikunnan näkökulmasta välitöntä matkailutuloa, joka on lähtökohta muiden aluetaloudellisten vaikutusten laskemiseen, määrittävät tekijät voidaan jakaa kahteen, vapaa-ajanasukkaiden kulutukseen ja ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen määrään. Tässä tutkimusraportissa vapaa-ajanasukkaiden kulutus aggregoitiin vapaa-ajanasuntotasolle. Vapaa-ajanasuntokohtaiseen kulutukseen vuodessa vaikuttavat seuraavat tekijät: vapaa-ajanasukkaiden kulutus/käyntikerta, käyntikertojen määrä ja seuruekoko/käyntikerta. Kuten aikaisemmin on todettu, vakituisten asunnon ja vapaa-ajanasunnon etäisyyden kasvaessa pienempi määrä tavaroista tuodaan mukana asuinalueelta ja vastaavasti suurempi määrä hankitaan vapaa-ajanasunnon sijaintipaikkakunnalta. Samoin pitkä viipymä merkitsee kulutuksen lisääntymistä vapaa-ajanasunnon kohdepaikkakunnalla. Vapaa-ajanasuntojen määrän suhteen mitä enemmän kohdealueella on ulkopaikkakuntalaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja, sitä suuremmat ovat kohdepaikkakunnalle koituvat matkailullisen vapaa-ajanasumisen taloudelliset vaikutukset.

Tutkimustulokset osoittivat, että vapaa-ajanasumisen välitön matkailutulo kohdistuu ennen muuta vähittäiskauppaan, kun välitön matkailutyöllisyys ohjautuu vähittäiskaupan ohella kiinteistöhoitoon ja -huoltoon. Sen sijaan varsinaiset matkailutoimialat – ravitsemistoiminta, virkistys- ja muut palvelut sekä liikenne – hyötyvät kohtalaisen niukasti matkailullisesta vapaa-ajanasumisesta. Tähän on syynä se, että vapaa-ajanasukkaat ovat pitkälti omatoimisia niin ruuanlaiton, harrastusten kuin liikkumisen (oma auto) suhteen. Vähittäiskaupan saamaa hyötyä tukee valtakunnallinen mökkibarometri (Finnish Consulting Group Oy 2016), jonka mukaan vapaa-ajanasukkaat käyttävät eniten kohdealueen palveluista juuri ruokakauppoja ja neljänneksi eniten erikoisliikkeitä. Myös Adamiakin ym. (2015) tutkimuksessa tärkeimpinä paikallisina palveluina korostuvat päivittäistavarat ja erityisesti ruokakaupat.

Vähittäiskaupan ohella kiinteistöhoito ja -huolto hyötyy merkittävästi vapaa-ajanasumisesta. Kysyksen toimialan palveluiden tarve ja kysyntä kasvaa tulevaisuudessa kohdealueilla, joissa vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat kaukana vapaa-ajanasunnostaan. Tähän on syynä se, että vakituisen asunnon ja vapaa-ajanasunnon pitkä etäisyys merkitsee harvoja käyntikertoja (Müller 2002b). Harvojen käyntikertojen väliaikoinakin asunnosta, omaisuudesta, on pidettävä huolta.

Kiinteistöhoitoon ja -huollon tarve ja kysyntä lisääntynee tulevaisuudessa myös kohdealueilla, joissa omistuslajijakauma on monipuolinen sisältäen myös yksityisten yritysten/pankkien/vakuutuslaitosten vapaa-ajanasunnot. Tämän tutkimusraportin mukaan kiinteistöhoito ja -huolto on merkittävä erityisesti kunnissa, joissa on matkailukeskus (esim. Kalajoki, Kuusamo). Aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen perustana olleen kyselytutkimuksen (Järviluoma 2020a) mukaan osa Kalajoen ja Kuusamon vastaajista ilmoittikin vapaa-ajanasunnon sijaintipaikaksi matkailukeskuksen. Tosin haja-asutusalue oli kaikilla tutkimusalueilla ylivoimaisesti suurin vapaa-ajanasuntojen sijaintipaikka. Mikäli kyselytutkimus olisi kohdentunut myös yksityisten yritysten/pankkien/vakuutuslaitosten omistamiin vapaa-ajanasuntoihin, kiinteistöhoito ja -huolto -toimiala olisi ilmeisesti korostunut entisestään matkailukeskuspaikkakunnilla – kyseiset kiinteistöt sijaitsevat erityisesti Kuusamossa Rukan ja Pudasjärvellä Syytteen matkailukeskuksissa (ks. Tilastokeskus 2019h).

Kiinteistöhoito ja -huolto on toimiala, joka on syntynyt vapaa-ajanasumisen myötä. Pohjois-Suomesta julkaistujen tutkimusten (Kauppila 1995a, 1995b, 1998, 2004) mukaan matkailukeskusten kehitysprosessin edessä yritysten määrä lisääntyy ja toimialarakenne monipuolistuu. Monipuolistumisen yhtenä ominaispiirteitä on vapaa-ajanasuntojen rakentaminen, minkä myötä alueelle luodaan muun muassa kiinteistö-, mökki- ja vartiointipalveluita.

Yksityisten vapaa-ajanasuntojen vuokraustoiminta on matkailukeskusympäristössä yleisempää kuin maaseutuympäristössä, mikä on havaittu Ruotsin Tärnaby/Hemavanissa (Jansson & Müller 2003, 2004) ja Uuden-Seelannin Wanakassa (Keen & Hall 2004). Myös Pohjois-Pohjanmaalla (Järviluoma 2020a) ja Kainuussa (Järviluoma 2020b) vapaa-ajanasuntojen vuokraustoiminta on vilkkaampaa matkailukeskuspaikkakunnilla Kalajoella, Kuusamossa ja Pudasjärvellä sekä Hyrynsalmella. Näin ollen vapaa-ajanasunto on voitu hankkia sijoitusmielessä arvonnousua ja vuokraustoimintaa silmällä pitäen. Uuden-Seelannin Wanakassa (Keen & Hall 2004), Norjassa (Flognfeldt 2004) ja Suomen hiihtokeskuksissa (Komppula ym. 2008) yhdeksi vapaa-ajanasunnon hankintamotiiviksi paljastuikin sijoitus. Matkailukeskusten vapaa-ajanasunnot ovat uusia ja moderneja

(Jansson & Müller 2003; Flognfeldt 2004; Müller 2005), joten niiden hinnat ovat myös korkeita. Lisäksi esimerkiksi Pohjoismaissa vapaa-ajanasukkaiden vakituiseen asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon välinen (absoluuttinen) etäisyys on keskimääräistä pidempi korostaen keskusten matkailullista ulottuvuutta (ks. Kauppila 2008a, 2009a, 2009b, 2010). Matkailukeskus-tyyppinen vapaa-ajan asuinympäristö korkeatasoisine kiinteistöineen ja monipuolisine omistuslajeineen tarvitsee huomattavassa määrin erilaisia kiinteistönhoito- ja -huoltotoimenpiteitä, koska sijoitus, vapaa-ajanasunto, edellyttää omaisuuden arvosta huolehtimista tulevaisuuden näkökulmasta.

Mökkibarometrin (Finnish Consulting Group Oy 2016) mukaan vapaa-ajanasukkailla on kiinnostusta ostaa erityisesti seuraavia kiinteistönhoito- ja -huoltopalveluita: korjaus- ja remonttitöitä, lumen aurausta sekä puidenkaatoa/polttopuiden tekemistä. Edelliset toistuvat myös tutkimusalueilla, sillä tulevaisuudessa vapaa-ajanasukkaat ovat kiinnostuneita ostamaan lähinnä lumen auraspalveluita, korjaus- ja rakennustyöpalveluita sekä puidenkaato-, polttopuiden tekemis- ja puuhuoltopalveluita. Matkailukeskuspaikkakunnilla – Kalajoella, Kuusamossa ja Pudasjärvellä – nousevat esille myös harrastusvälineiden vuokraus (Järviluoma 2020a). Sijoituksen ohella matkailukeskusten vapaa-ajanasuntojen hankintamotiiveissa painottuvatkin vetovoimainen luonto ja maisemat sekä harrastusmahdollisuudet (Saarinen & Vaara 2002; Jansson & Müller 2003, 2004; Lundmark & Marjavaara 2005; Müller 2005).

Yleisesti ottaen vapaa-ajanasukkaat ovat jo melko iäkkäitä, nuoremmilta vapaa-ajanasukkailta puuttuu ehkä kädentaitojen osaaminen ja vapaa-ajanasukkaat haluavat nauttia ajasta sekä harrastuksista asunnollaan ilman ”työleiriä”. Vuonna 2018 valmistuneiden, uusien vapaa-ajanasuntojen omistajien keski-ikä oli 55 vuotta, kun kyseisenä vuonna kaikkien vapaa-ajanasunnon omistajien keski-ikä oli 63 vuotta (Tilastokeskus 2019c). Tutkimusalueilla vapaa-ajanasunnon omistajien keski-ikä on noin 64 vuotta (Järviluoma 2020a). Edellä mainitut tekijät avaavat mahdollisuuksia yritystoiminnalle, kuten ”mökkitalkkareille”, joilta vaaditaan monipuolisia kädentaitoja, monialayrittäjyyttä. Aluetalouden näkökulmasta kiinteistönhoito ja -huolto -toimiala on mielenkiintoinen, sillä se työllistää kohtalaisen pienellä liikevaihdolla – toimiala perustuu henkilökohtaiseen palveluun ja on siten työvoimavaltainen.

Näyttää siltä, että kiinteistönhoitoa ja -huoltoa lukuun ottamatta vapaa-ajanasuminen tarjoaa niukasti mahdollisuuksia uudelle yritystoiminnalle. Sen sijaan vapaa-ajanasukkaat käyttävät pitkälti olemassa olevia palveluita, mikä puolestaan vahvistaa paikallisia toimialoja sekä ylläpitää paikallista palvelurakennetta ja työllisyyttä. Tämä aikaansaa rahavirtoja paikallisiin yrityksiin, työpaikkoja ja verotuloja sekä palveluita paikallisille asukkaille. Erityisesti alueilla, joissa vakituinen väestömäärä vähenee, ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat, tilapäiset asukkaat, ovat yrityksille tärkeitä, sillä he paikkaavat hiipuvaa paikallista kysyntää ja tuovat aluetalouden kiertokulkuun ”uutta” rahaa. Mikäli vapaa-ajanasuminen ei rajoitu vain kesäaikaan vaan on ympärivuotista, tämä edesauttaa paikkakunnan palveluiden saatavuutta vuoden ympäri myös paikallisten näkökulmasta. Luonnollisesti kohdepaikkakunnan palveluvarustuksen ja -tarjonnan on oltava sellainen, että se tyydyttää vapaa-ajanasukkaiden tarpeet ja kysynnän. *Kaikkiaan matkailullisella vapaa-ajanasumisella on kohdealueen näkökulmasta sekä elinvoimaa ylläpitävä että elinvoimaa lisäävä vaikutus.* On huomattava, että tässä raportissa varsinkin vapaa-ajanasuntojen rakentaminen jäi tarkastelun ulkopuolelle. Rakentaminen on laaja kokonaisuus, joka vaatisi erillistutkimuksen.

Vapaa-ajanasuminen ei vaadi erityisiä matkailupalveluita eikä mittavia julkisen sektorin investointeja, mutta jonkin verran tarvitaan julkisen sektorin panostuksia kaavoitukseen, kunnallistekniikkaan, tiestöön ja sähköyhteyksiin. On korostettava, että vapaa-ajanasunto on investointi kohdealueelle. Sen myötä vapaa-ajanasukkaat sitoutuvat viettämään vapaa-aikaa tietyssä kohteessa – he ovat kanta-asiakkaita.

Vapaa-ajanasumisella on yhteyksiä niin matkailuun kuin muuttoliikkeeseen (Williams & Hall 2000). Matkailukytkentä näyttäytyy erityisesti matkailullisesti vetovoimaisilla alueilla. Onko kyseessä vapaa-ajanasumisen näkökulmasta jatkumo, jossa kohteessa vierailaan aluksi matkailijana ja myöhemmin alueelta hankitaan vapaa-ajanasunto? Tähän antaa viitteitä Italian Etelä-Tirolin tutkimus (Brida ym. 2011). Sen mukaan peräti 95 prosentille vapaa-ajanasunnon omistajista vetovoimainen matkailualue oli tuttu jo ennen asunnon hankkimista, sillä he olivat vierailleet kohteessa aikaisemmin lomalla matkailijoina. Näin ollen kohdealueen matkailun vetovoimaisuudella ja sen edistämishä on merkitystä myös vapaa-ajanasumisen elinvoimaisuudelle.

Vapaa-ajanasuntojen tulevaisuuden käyttö on avainasemassa vapaa-ajanasumisen kehittämiselle ja aluetaloudellisille vaikutuksille. Järviluoman (2020a) raportin mukaan tutkimusalueiden vapaa-ajanasuntojen käyttö hieman lisääntyisi tulevaisuudessa, erityisesti viikonloppuisin ja loma-aikoina. Tällä hetkellä vapaa-ajanasuntoja käytetään jonkin verran etätyöpaikkoina viikonloppuisin ja loma-aikoina, ja tutkimusalueilla oletetaan etätyön myös hieman lisääntyvän tulevaisuudessa.

Usein pohditaan sitä, ovatko tulevat sukupolvet enää innostuneita vapaa-ajanasumisesta. Tämä on fundamentaalinen kysymys vapaa-ajanasumiseen perustuvan yritystoiminnan kehittämismahdollisuuksille. Pitkäsen ym. (2014) tutkimustulosten mukaan Suomessa nuoret y-sukupolvet (syntyneet 1982–2005) ovat kiinnostuneita vapaa-ajanasumisesta myös tulevaisuudessa, mikä on myönteinen signaali kohdepaikkakunnille. Kysymys kuitenkin kuuluu: haluavatko he omistaa vapaa-ajanasunnon vai pelkästään viettää aikaa vapaa-ajanasunnolla omistamatta sitä?

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen liittyy lukuisia haasteita, ja niitä on käyty läpi yksityiskohtaisesti aikaisemmin julkaistuissa raporteissa (esim. Kauppila 2016d, 2016e, 2017a, 2017b, 2018b, 2019a, 2019b). Seuraavassa nostetaan esille kohtia, joihin on syytä kiinnittää huomiota matkailullisen vapaa-ajanasumisen talousvaikutusten tuloksia tulkittaessa. Haasteelliset kohdat voidaan jakaa kahteen ryhmään, empiriaan ja tilastoihin. **Empiriaan liittyvät haasteet ovat seuraavat:**

- 1) Empiirinen kyselytutkimus perustui ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasunnon omistajien vapaaehtoiseen halukkuuteen osallistua kyselyyn. Tutkimustulokset nojaavat heidän vastauksiinsa. Sitä, kuinka totuudenmukaisesti he ovat kyenneet vastamaan esimerkiksi seuruekoko-, käyntimäärä-, viipymä- ja rahankäyttötietoihin, ei voida tarkistaa mistään. Toisaalta edellä mainitut tiedot saadaan vain kyselyn kautta, koska paikallistasolta ei ole olemassa näistä virallisia tilastotietoja.
- 2) Kyselylomakkeessa painotettiin vapaa-ajanasumisen keskeisiä menoluokkia (toimialoja) tavaroiden ja palveluiden näkökulmasta. On huomattava, että menoluokat eivät kata kaikkea vapaa-ajanasumisesta aiheutuvaa kulutusta vapaa-ajanasunnon sijaintikunnassa.

Tarkastelun pääpaino oli kohdealueen elinkeinoelämässä ja yritystoiminnassa, pois lukien rakentamissektori. Rakentamissektori oli mukana vain kiinteistönhoidon ja -huollon osalta. Menoluokista puuttuivat jätehuolto, viemäri- ja jätevesihuolto sekä vesi, sähkö ja mahdollinen yksityistiemaksu, samoin kuin kiinteistövero. Viimeksi mainittua lähestyttiin tässä raportissa tilastojen (Kuntaliitto, Tilastokeskus, Verohallinto) avulla. Myös vapaa-ajanasuntojen ja tonttien kauppa sekä niiden välitystoiminta jäivät huomioimatta.

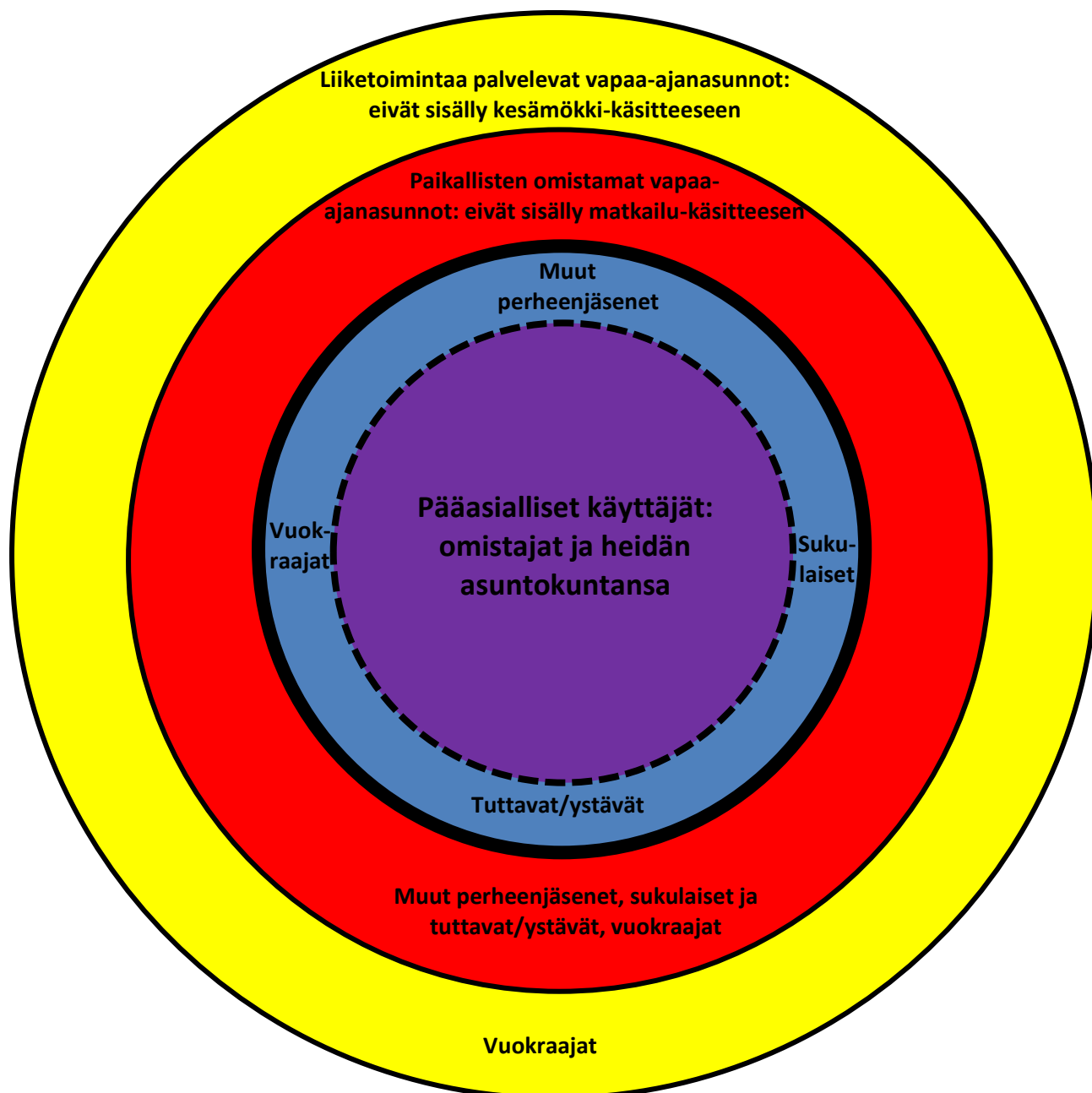
- 3) Ulkopaikkakuntalaisten omistamia vapaa-ajanasuntoja voivat käyttää muutkin kuin vain pääasialliset käyttäjät eli omistajat ja heidän asuntokuntansa, esimerkiksi heidän muut perheenjäsenensä sekä sukulaiset ja tuttavat/ystävät (kuva 19). Muilla perheenjäsenillä tarkoitetaan omistajien täysi-ikäisiä lapsia ja heidän perheitään. Lisäksi on mahdollista, että näitä vapaa-ajanasuntoja vuokrataan, jolloin käyttäjät voivat olla ketä tahansa. Omistajat ja heidän asuntokuntansa ovat kuitenkin vapaa-ajanasuntojen käyttäjien ydinryhmä. Kiinteistöjen omistukseen viitaten he ovat myös investoineet pääomia kohdealueelle.

Järviluoman (2020a) raportin mukaan tutkimusalueiden ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntoja käyttävät muutkin kuin omistajat, kuten sukulaiset ja tuttavat/ystävät. Vapaa-ajanasuntoja myös vuokrataan, jolloin käyttäjiä ovat vuokralaiset. Yleisesti ottaen vuokraustoiminta on kuitenkin vähäistä. Ainoastaan matkailukeskuspaikkakunnilla – Kalajoella, Kuusamossa ja Pudasjärvellä – vapaa-ajanasuntoja vuokrattiin jonkin verran: vuonna 2018 Kalajoella ja Kuusamossa vajaa 10 prosenttia ja Pudasjärvellä alle viisi prosenttia. Vuokraustoiminnan uskotaan hieman lisääntyvän tulevaisuudessa, erityisesti matkailukeskuspaikkakunnilla ja Taivalkoskella.

On huomattava, että raportissa tutkittiin vain ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen aikaansaamia aluetaloudellisia vaikutuksia kohdealueella. Paikallisten omistamissa vapaa-ajanasunnoissa saattaa vieraila myös heidän muualla asuvia, ulkopaikkakuntalaisia perheenjäseniä sekä sukulaisia ja tuttavia/ystäviä, ja vapaa-ajanasuntoja voidaan vuokrata. Kaikki nämä käyttäjäryhmät jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Toisaalta paikallisten omistamat vapaa-ajanasunnot ja niiden käyttäjät sisältyvät vain pieneltä osin matkailu-käsitteeseen, sillä näitä asuntoja käyttävät pääasiassa paikalliset omistajat ja heidän asuntokuntansa – he ovat käyttäjien ydinryhmä.

Tilastokeskuksen (2019b) määritelmän mukaan liiketoimintaa palvelevia lomamökkejä, lomakyläiden rakennuksia ja siirtolapuutarhamökkejä ei lueta vapaa-ajan asuinrakennuksiksi. Näin ollen näitä kiinteistöjä ja niiden käyttäjiä, vuokraajia, ei huomioitu selvityksessä lainkaan. Liiketoimintaa palvelevat vapaa-ajanasunnot eivät siis sisälly kesämökki-käsitteeseen. Matkailijoiden kannalta nämä vapaa-ajanasunnot monipuolistavat majoitusvaihtoehtoja ja ovat yksi majoitusmahdollisuus muiden joukossa.

Edellä esitetyt näkökulmat osoittavat, että kokonaisvaltainen matkailullisten vapaa-ajanasukkaiden kvantifiointi on erittäin haasteellista. Kaikkia vapaa-ajanasuntojen ulkopaikkakuntalaisia käyttäjiä kattavan, alueellisesti ja ajallisesti luotettavan määrä- ja rahankäyttötiedon kerääminen on lähestulkoon mahdoton tehtävä.

Kuva 19. Vapaa-ajanasuntojen ulkopaikkakuntalaiset käyttäjät. Violetti ja sininen väri kuvaavat ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasunnon käyttäjiä. Raportissa keskityttiin omistajien ja heidän asuntokuntansa, violetti väri, aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Punainen väri kuvaa paikallisten omistamia vapaa-ajanasuntoja ja keltainen väri liiketoimintaa palvelevia vapaa-ajanasuntoja.

- 4) Empiirisessä kyselytutkimuksessa sovellettiin systemaattista otantaa. Tilastokeskuksen kesämökkitilastossa omistajuus ilmoitetaan kuitenkin vain yksityisten vapaa-ajanasunnon omistajista. Näin ollen otokseen voitiin valita vain yksityisiä vapaa-ajanasunnon omistajia. Tällöin esimerkiksi osakeyhtiömuotoiset ja yksityisten yritysten/pankkien/vakuutuslaitosten omistamat vapaa-ajanasunnot rajautuivat tarkastelun ulkopuolelle. Nämä omistuslajit esiintyvät pitkälti matkailukeskusympäristössä.

- 5) Empiriassa sovellettiin kerrannaisvaikutusten kohdalla matkailun aluetaloustutkimuksen tulo- ja työllisyyskertoimia. Kuitenkin matkailullisille vapaa-ajanasukaille suunnatun kyselytutkimuksen menoluokat poikkesivat hieman matkailututkimuksen toimialaluokista. Tällä voi olla vaikutusta matkailullisen vapaa-ajanasumisen kerrannaisvaikutusten – tulo- ja työllisyyskertoimien – suuruuteen, samoin kuin kulutuksen menoluokittaisella kohdentumisella. Lisäksi on syytä muistaa, että kyseessä ovat eri menetelmät: matkailun aluetaloustutkimus toteutettiin myötäillen pohjoismaisen mallin (Matkailun edistämiskeskus 1983) tulomenetelmää (yritystutkimus), jota täydennettiin monipuolisella tilastoaineistolla, kun vapaa-ajan aluetaloustutkimuksessa ikään kuin yhdistettiin menomenetelmä (vapaa-ajanasukastutkimus) ja tulomenetelmä (yritystutkimus).

Tilastoihin liittyvät haasteet ovat seuraavat:

- 1) Ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen määrä saatiin Tilastokeskuksen kesämökkitilastosta. Kyseinen tilasto kattaa tarkasti ottaen vapaa-ajan asuinrakennukset ja asuinrakennukset, joita käytetään loma- tai vapaa-ajanasuntona. Liiketoimintaa palvelevia lomamökkejä, lomakyläiden rakennuksia ja siirtolapuutarhamökkejä ei lueta vapaa-ajan asuinrakennuksiksi (Tilastokeskus 2019b). Määritelmään viitaten yksi asuinrakennus saattaa sisältää useita vapaa-ajanasuntoja, jos kyseessä on esimerkiksi pari- tai rivitalo. Näin ollen yksittäisiä vapaa-ajanasuntoja on enemmän kuin kesämökkitilasto osoittaa. Erityisesti tämä koskettaa matkailukeskustaikuntia, koska matkailukeskuksissa on runsaasti edellä mainittuja kiinteistöjä, jotka ovat usein osakeyhtiömuotoisia (Kauppila 2007a).

Väestörekisterikeskus on täydentänyt väestötietojärjestelmän rakennustietoja lisäämällä rekisteriin verohallinnon kesämökkitietoja. Tämän vuoksi joissakin kunnissa voi olla liikaa vapaa-ajan asuinrakennuksia. Toisin sanoen, sama kesämökki on ollut sekä Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmässä että verottajalta saadussa aineistossa. Kaikissa tapauksissa näitä ei ole voitu päätellä samaksi yksiköksi, koska verohallinnon tiedoissa ei ole rakennuksen koordinaattitietoja (Vepsäläinen & Rehunen 2009).

Kesämökkitilaston haaste on myös se, että rakennuksen käyttötarkoituksen muutos ei välttämättä välity tilastoihin. Tämä koskee niin asuinkäytössä olleiden rakennusten muuttamista vapaa-ajanasunnoiksi kuin vapaa-ajanasuntojen muuttamista asuinkäyttöön. Lisäksi vapaa-ajanasunnoiksi rekisteröidään esimerkiksi saunakäytössä olevia rakennuksia, joita ei käytetä vapaa-ajanasuntona (Vepsäläinen & Rehunen 2009).

Ulkopaikkakuntalaisten omistajien vapaa-ajanasuntojen määrä pystyttiin määrittämään tarkasti vain yksityisten omistamista vapaa-ajanasunnoista. Muiden omistuslajien osalta jouduttiin tukeutumaan arvioihin, joiden perustana oli ulkopaikkakuntalaisten osuus yksityisistä vapaa-ajanasunnoista. Tätä suhdelukua sovellettiin myös muihin omistuslajeihin. Saattaa olla, että muissa omistuslajeissa ulkopaikkakuntalaisten osuus on kuitenkin suurempi tai pienempi kuin yksityisten omistamien vapaa-ajanasuntojen kohdalla, mikä vaikuttaisi luonnollisesti ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen kokonaismäärään ja siten matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Tällä on merki-

tystä myös vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotulon jakautumiseen paikallisten ja ulko-
paikkakuntalaisten kesken. Mikäli suhde haluttaisiin selvittää tarkasti, tämä vaatisi erillis-
tutkimuksen.

- 2) Tilastokeskuksen yritystilastojen salassapitovelvollisuudet aiheuttavat ongelmia erityisesti pienissä aluetalouksissa. Niissä yrityspohja on ohut, minkä vuoksi toimialoittaisissa tarkasteluissa ei aina täyty toimipaikkojen vähimmäismäärä (3 kpl). Tämä tarkoittaa sitä, että toimialoittaisia liikevaihto- ja henkilöstömäärätietoja ei julkaista, mikä vaikuttaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen talouden tunnuslukuihin. Toisaalta matkailutoimialojen alhainen toimipaikkamäärä ilmentää usein matkailuelinkeinon pientä merkitystä aluetaloudessa. Näin ollen joissakin tapauksissa jouduttiin tyytymään seutu-, maakunta- tai valtakunnantason tietoihin.
- 3) Palkkarakennetilastot ovat valtakunnallisia ja osittain alueellisia, eivät paikallistasolta. Yleisesti ottaen, mikäli paikallistasolla joudutaan tyytymään ylempään aluetason tietoihin, tämä jättää osaltaan huomiotta talouden alueellisia ominaispiirteitä. Vuodelta 2017 on kuitenkin saatavissa maakuntakohtaisia kaikkien toimialojen keskimääräisiä kokoaikaisen palkansaajien kokonaisansiotietoja (mediaani) kuukausitasolta. Pohjois-Pohjanmaalla ne olivat yli kaksi prosenttia pienemmät kuin valtakunnassa keskimäärin (Tilastokeskus 2019m). Luonnollisesti Pohjois-Pohjanmaan sisällä voi esiintyä alueellisia ja toimialoittaisia eroja, ja palkkataso saattaa olla paikallistasolla korkeampi tai matalampi kuin maakunnassa keskimäärin.
- 4) Tutkimusraportissa ei otettu kantaa aluetaloudellisiin vuotoihin, ja näitä vuotoja tilastot eivät kykene tunnistamaan. Kyse on siten matkailun aikaansaamista aluetaloudellisista vaikutuksista, joista osa kuitenkin vuotaa aluetaloudesta ulos. Esimerkiksi vuonna 2003 matkailun työllisyysvuoto oli Kuusamossa noin kahdeksan prosenttia ja palkkaverotulovuoto noin 16 prosenttia (Juntheikki & Korhonen 2005). Vuodot voidaan selvittää vain erillistutkimuksella.

Viitaten edellä esitettyihin empiriaan ja tilastoihin liittyviin haasteisiin tämän tutkimusraportin tulokset ovat enemmänkin suuntaa-antavia. Realismia lienee se, että ”lopullista” totuutta ei voida määrittää, koska kaikkia esille nostettuja haasteita on mahdoton ratkaista. Tähän on perimmäisenä syynä puuttuvat viralliset tiedot vapaa-ajanasuntojen käytöstä ja vapaa-ajanasukkaiden rahankäytöstä paikallistasolta, samoin kuin täysin aukottomien vapaa-ajanasuntojen lukumäärätietojen tuottamisen ongelmallisuus paikallistasolta. Aivan kuten johdanto-osassa todettiin, vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten mittaaminen on haasteellista tarvittavien tilastojen ja datan puuttumisesta tai puutteellisuuksista ja vertailututkimusten puuttumisesta (Müller 2011, 2014; Müller & Hoogerdoorn 2013). Mainitut ongelmat todennettiin tässäkin raportissa.

Kuusamon kohdalla on huomioitava, että yksityisten omistamat vapaa-ajanasunnot kattavat kaikista vapaa-ajanasunnoista reilu 80 prosenttia, eli vajaan viidenneksen muodostavat lähinnä seuraavat omistuslajit: asunto-osakeyhtiöt tai -osuuskunnat (prosentti vapaa-ajanasunnoista), kiinteistöosakeyhtiöt (3,5 %), yksityiset yritykset/pankit/vakuutuslaitokset (2,9 %) ja tuntematon

omistus (9,6 %) (ks. taulukko 2). Mitkä ovat näiden vapaa-ajanasuntojen käyttötiedot (käyntikerat, viipymä, seuruekoko) ja rahankäyttötiedot? Tämän selvittäminen vaatisi erillistutkimuksen.

Mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aihioita on useita. *Ensiksi*, matkailukeskus-tyyppisen vapaa-ajanasumisen ja haja-asutusalueiden vapaa-ajanasumisen ominaispiirteiden selvittäminen. Tämä koskee muun muassa vapaa-ajanasuntojen käyttötietoja, omistajien taustatietoja, vapaa-ajanasukkaiden rahankäyttöä ja palvelutarpeita. Suomessa matkailukeskusten vapaa-ajanasumisesta on julkaistu jonkin verran tutkimuksia, joissa on tarkasteltu vapaa-ajanasuntojen määrää ja rakennetta sekä niiden kehitystä (Kauppila 2006), tilastointiin liittyviä haasteita (Kauppila 2007a), matkailukeskusten ominaispiirteitä loma-asuntoympäristönä (Kauppila 2005, 2007a, 2008a, 2008b, 2009a, 2009b, 2015) sekä yksityisten vapaa-ajanasuntojen omistajien maantieteellistä jakautumista ja etäisyyksille (Kauppila 2008a, 2009a, 2009b, 2010).

Toiseksi, omistuslajeista asunto-oy/kiinteistöoy ja yritysten/pankkien/vakuutuslaitosten omistamien vapaa-ajanasuntojen käytön, rahankäytön ja palvelutarpeiden tutkiminen, mikä todennäköisesti poikkeaa yksityisten omistamien vapaa-ajanasuntojen vastaavasta. Tämä liittyy läheisesti matkailukeskusten vapaa-ajanasumiseen, vapaa-ajanasuntoihin ja vapaa-ajanasukkaisiin.

Kolmanneksi, liiketoimintaa palvelevien lomamökkien vuokraajien taustatietojen, asunnon käytön, rahankäytön ja aluetaloudellisten vaikutusten selvittäminen. Näiden tietojen vertaaminen muiden omistuslajien vapaa-ajanasumiseen täydentäisi ilmiön kokonaiskuvausta ja nostaisi esille ilmiön moninaisuutta.

Neljänneksi, matkailullisen vapaa-ajanasumisen aluetaloudellisten vaikutusten jakautumisen selvittäminen maantieteellisen etäisyyden (esim. viikonloppu- ja lomavyöhyke) mukaan. Toisin sanoen, mistä vapaa-ajanasumisen rahavirrat tulevat vapaa-ajanasunnon sijaintikuntaan. Tämä tutkimusasetelma tuottaa tietoa omistajien, lähtöalueiden, ja vapaa-ajanasuntojen, kohdealueiden, taloudellisista kytkennöistä ja riippuvuussuhteista.

Viidenneksi, paikkatietoaineistojen soveltaminen ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajanasuntojen ja vapaa-ajanasumisen tutkimisessa, esimerkiksi vapaa-ajanasuntojen määrä ja kehitys, sijainti aluerakenteessa ja erilaiset etäisyydestarkastelut. Suomessakin on viime aikoina julkaistu paikkatietoaineistoihin perustuvia tutkimuksia (esim. Hiltunen & Rehunen 2014; Adamiak ym. 2015, 2017; Rehunen ym. 2015), mutta niissä on analysoitu vapaa-ajanasuntoja ja vapaa-ajanasumista yhtenä kokonaisuutena. Vapaa-ajanasuminen on alueellisesti heterogeeninen ilmiö, jolla on esimerkiksi vaihtelevat taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset erilaisilla maantieteellisillä (maisema-)alueilla (ks. Müller ym. 2004; Back & Marjavaara 2017; Back 2019; Kauppila 2019c). Vapaa-ajanasumisen heterogeenisuus ilmenee myös Vepsäläisen ja Hiltusen (2015) toimittamasta *Kylämökkeily Suomessa* -kokoomajulkaisusta.

Matkailullinen vapaa-ajanasuminen on heterogeeninen ja monipuolinen ilmiö paikallistasollakin. Tämä koskee erityisesti pinta-alaltaan laajoja, perifeerisiä kuntia, joissa on matkailukeskus. Näillä alueilla matkailullinen vapaa-ajanasuminen voi perustua samanaikaisesti emotionaalisiin tekijöihin, attraktiivisuuteen sekä vapaa-ajanasunnon omistajien vakituisen asuinpaikan ja vapaa-ajanasunnon lyhyeen etäisyyteen (viikonloppuvyöhykesijainti). Näin ollen (matkailullisella) vapaa-

ajanasumisella on yhteyksiä niin muuttoliikkeeseen, matkailuun kuin sijaintiin suhteessa väestökeskittymään/väestökeskittymiin. Matkailullisen vapaa-ajanasumisen heterogeenisuus on syytä ottaa huomioon kehittämistoimenpiteissä, eli ne pitää räätälöidä alueiden ominaispiirteisiin perustuvien tarpeiden ja kysynnän mukaan.

Kaikilla edellä mainituilla tutkimusasetelmilla on merkitystä käytännön suunnittelu- ja kehittämistyössä, kun pyritään lisäämään vapaa-ajanasumisen talousvaikutuksia kohdekuntaan ja edistämään kuntien elinvoimaa tulevaisuutta silmällä pitäen. Kritiikistä ja sudenkuopista huolimatta olemassa olevan tilastotiedon ja tutkimustiedon laaja-alainen hyödyntäminen yhdistettynä empiirien kautta määriteltyihin parametreihin mahdollistaa matkailullisen vapaa-ajanasumisen alue-taloudellisten vaikutusten systemaattisen, tiettyyn logiikkaan perustuvan mittaamisen, seurannan sekä ennustamisen ja arvioinnin. Lisäksi on todettava, että mallit ovat dynaamisia, koska viranomaiset päivittävät malleissa käytettäviä tilastoja vuosittain. Matkailullisten vapaa-ajanasukaiden rahankäyttötiedot voidaan muuttaa tiettyyn ajankohtaan indeksien avulla, mikäli ei haluta kerätä uutta empiiristä aineistoa. Tämä mahdollistaa myös jatkossa alueellisen ja ajallisen systemaattisen vertailtavuuden säilymisen, mikä on matkailullisen vapaa-ajanasumisen pitkäjänteisen suunnittelu- ja kehittämistyön kannalta ensiarvoisen tärkeää.

LÄHTEET

- Adamiak, C. (2014). Importance of second homes for local economy of a rural tourism region. *Conference Proceedings of International Antalya Hospitality Tourism and Travel Research Conference*, 9–12.12.2014, 360–370. Saatavilla osoitteesta: https://www.academia.edu/12753324/Importance_of_second_homes_for_local_economy_of_a_rural_tourism_region?email_work_card=interaction_paper (Viitattu 6.11.2019).
- Adamiak, C., Pitkänen, K. & O. Lehtonen (2017). Seasonal residence and counterurbanization: the role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal* 82: 5, 1035–1050.
- Adamiak, C., Vepsäläinen, M., Strandell, A., Hiltunen, M., Pitkänen, K., Hall, C. M., Rinne, J., Hanonon, O., Paloniemi, R. & U. Åkerlund (2015). Vapaa-ajan asuminen Suomessa. Asukas- ja kuntakyselyn tuloksia vapaa-ajan asumisen nykytilasta ja kehittämistarpeista. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja* 22/2015. 96 s. Saatavilla osoitteesta: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155089/SYKEra_22_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 14.6.2019, 17.6.2019, 18.6.2019).
- Aho, S. & H. Ilola (2006). Toinen koti maalla? Kakkoasuminen ja maaseudun elinvoimaisuus. *Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja. Tutkimusraportteja ja selvityksiä* 6. 204 s.
- Archer, B. H. (1976). The Anatomy of a Multiplier. *Regional Studies* 10: 1, 71–77.
- Artman, H., Helle, R. & K.-V. Vuoristo (1978). Suomen matkailun aluerakenne. *Matkailun edistämiskeskus* A: 12. 75 s.
- Back, A. (2019). Temporary resident evil? Managing diverse impacts of second-home tourism. *Current Issues in Tourism*, DOI: [10.1080/13683500.2019.1622656](https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1622656) (Viitattu 2.1.2020).
- Back, A. & R. Marjavaara (2017). Mapping an invisible population: the uneven geography of second-home tourism. *Tourism Geographies* 19: 4, 595–611.
- Bohlin, M. (1982). Fritidsboendet i den regionala ekonomin –Vart fritidshusägärnas pengar tar vägen. *Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala universitet, Geografiska regionstudier* nr 14. 142 s.
- Brida, J. G., Osti, L. & E. Santifaller (2011). Second Homes and the Need for Planning Policy. *Tourismos: an International Multidisciplinary Journal of Tourism* 6: 1, 141–163.
- BusinessFinland (2019a). Suuralue- ja partneriyhteistyö. Saatavilla osoitteesta: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/verkot/matkailu/toiminta-suomessa/suuralue-ja-partneryhteisty/> (Viitattu 8.4.2019).

- BusinessFinland (2019b). Tilastotietokanta Rudolf. Saatavilla osoitteesta: <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland> (Viitattu 8.4.2019).
- Coppock, J. T. (toim.) (1977). *Second Homes: Curse or Blessing?* 229 s. Pergamon Press, Oxford.
- Ervasti, P. & P. Kauppila (2003). Matkailun taloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2001. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita* 4/2003. 17 s.
- Finnish Consulting Group Oy (2016). *Mökkibarometri 2016*. Saaristoasiain neuvottelukunta, Maa- ja metsätalousministeriö. 46 s. Saatavilla osoitteesta: <https://mmm.fi/documents/1410837/1880296/Mokkibarometri+2016/7b69ab48-5859-4b55-8dc2-5514cdfa6000> (Viitattu 14.6.2019).
- Flognfeldt, T. (2004). Second Home as a Part of a New Rural Lifestyle in Norway. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*, 233–243. Channel View Publications, Clevedon, Buffalo and Toronto.
- Hall, C. M. (2005a). Time, space, tourism and social physics. *Tourism Recreation Research* 30: 1, 93–98.
- Hall, C. M. (2005b). Space-time accessibility and the TALC: the role of geographies and spatial interaction and mobility in contributing to an improved understanding of tourism. Teoksessa Butler, R. W. (toim.): *Tourism area life cycle, volume 2: conceptual and theoretical issues*, 83–100. Channel View Publications, Clevedon.
- Hall, C. M. (2005c). *Tourism: rethinking the social science of mobility*. 448 s. Prentice-Hall, Harlow.
- Hall, C. M. (2005d). Reconsidering the geography of tourism and contemporary mobility. *Geographical Research* 43: 2, 125–139.
- Hall, C. M. (2014). Second Home Tourism: An International Review. *Tourism Review International* 18: 3, 115–135.
- Hall, C. M. (2016). Housing Tourists: Accommodating Short-term Visitors. Teoksessa Marcouiller, D., Lapping, M. & O. Furuseth (toim.): *Rural Housing, Exurbanization, and Amenity-Driven Development. Contrasting the "Haves" and the "Have not"*, 113–128. Routledge, London and New York.
- Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.) (2004). *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*. 304 s. Channel View Publications, Clevedon, Buffalo and Toronto.
- Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.) (2018). *The Routledge Handbook of Second Home Tourism and Mobilities*. 366 s. Routledge, London and New York.
- Hall, C. M. & S. J. Page (2006). *The Geography of Tourism & Recreation. Environment, place and space*. 3. painos. 427 s. Routledge, London and New York.

Hall, C. M., Williams, A. M. & A. A. Lew (2004). Tourism: Conceptualizations, Institutions, and Issues. Teoksessa Lew, A. A., Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.): *A Companion to Tourism*, 3–21. Blackwell, Malden, Oxford and Carlton.

Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H. & J. Rusanen (2014). Kaupunki–maaseutu-luokitus. Paikkatietoihin perustuvan alue-luokituksen muodostamisperiaatteet. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25/2014*. 60 s. Saatavilla osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135861> (Viitattu 3.2.2020).

Hiltunen, M. J., Pitkänen, K., Vepsäläinen, M. & C. M. Hall (2016). Second Home Tourism in Finland: Current Trends and Eco-Social impacts. Teoksessa Roca, Z. (toim.): *Second Home Tourism in Europe: Lifestyle Issues and Policy Responses*, 165–199. Routledge, London and New York.

Hiltunen, M. J. & A. Rehunen (2014). Second home mobility in Finland: Patterns, practices and relations of leisure oriented mobile lifestyle. *Fennia* 92: 1, 1–22.

Hoogendoorn, G. (2010). *Second homes and local economic impacts in the South African post-productivist countryside*. 206 s. Faculty of Humanities, the University of the Free State. Bloemfontein, South Africa. Saatavilla osoitteesta: https://www.academia.edu/36394516/Second_homes_and_local_economic_impacts_in_the_South_African_post-productivist_countryside?email_work_card=thumbnail (Viitattu 4.11.2019).

Hoogendoorn, G. & G. Visser (2010a). The Economic Impact of Second Home Development in Small-Town South Africa. *Tourism Recreation Research* 35: 1, 55–66.

Hoogendoorn, G. & G. Visser (2010b). The role of second homes in local economic development in five small South African towns. *Development Southern Africa* 27: 4, 547–562.

Hoogendoorn, G. & G. Visser (2011). Economic Development Through Second Home Development: Evidence From South Africa. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 102: 3, 275–289.

Idman, M. (2014). Suomen palkkaerot ovat pysyneet pieninä – palkkojen hajonta kuitenkin kasvaa. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-05-26_002.html?s=0 (Viitattu 8.1.2019).

Isola, J. (2011). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Rokua Geopark -alueen kunnissa vuonna 2009. Julkaisematon tutkimusraportti. Oulun yliopisto, maantieteen laitos. 84 s.

Isola, J. (2013). Pyhä-Luosto-alueen matkailun talousvaikutukset vuonna 2011. Julkaisematon tutkimusraportti. Lapin yliopisto. 18 s.

Jafari, J. (1977). Editor's Page. *Annals of Tourism Research Oct/Dec* 77, 6–11.

Juntheikki, R. (2002). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 1*, 5–84.

Juntheikki, R. (2003). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa vuonna 2001. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 1*. 50 s.

Juntheikki, R. (2004). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa vuonna 2002. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 4*. 55 s.

Juntheikki, R. & J. Korhonen (2005). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2003. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A*, tutkimuksia 5. 72 s.

Jyvälä, K. (1981). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kuusamon kunnassa. *Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C*: 37. 69 s.

Järviluoma, J. (2017a). Kalajoen matkailijat 2016–2017. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja D Muut julkaisut*. 30 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/132842> (Viitattu 14.6.2019).

Järviluoma, J. (2017b). Kuusamon matkailijat 2016–2017. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja D Muut julkaisut*. 31 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/132841> (Viitattu 14.6.2019).

Järviluoma, J. (2017c). Vuokatin matkailijat 2016. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja D Muut julkaisut*. 29 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/123428> (Viitattu 14.6.2019).

Järviluoma, J. (2017d). Oulun matkailijat 2016–2017. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja D Muut julkaisut*. 32 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/133298> (Viitattu 14.9.2019).

Järviluoma, J. (2020a). Matkailullinen vapaa-aajan asuminen: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 100*. 71 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/323998/Valto%20Pohjois-Pohjanmaa%20final.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Viitattu 18.2.2020).

Järviluoma, J. (2020b). Matkailullinen vapaa-aajan asuminen: Hyrynsalmi, Kuhmo, Sotkamo ja Suomussalmi. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 99*. 62 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/323924/Valto%20Kainuu%20final.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Viitattu 18.2.2020).

Järviluoma, J., Kauppila, P. & M. Keränen (2019). Valto-hankkeella vapaa-ajanasumisesta liiketoimintaa. Teoksessa Takala, K. & J. Järviluoma (toim.): *Katsaus Business-osaamisalueen TKI-toimintaan 2019*, 56–67. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 98. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/267376> (Viitattu 2.1.2020).

Kalterborn, B. P. (1998). The alternative home – motives of recreation home use. *Norsk Geografisk Tidsskrift* 52: 3, 121–134.

Karppinen, A. & S. Vähäsantanen (2011). Matkailutulo ja -työllisyys Satakunnassa, Porin seutukunnassa ja sen kunnissa 2009 ja 2010. *Turun yliopiston kaupakorkeakoulun Porin yksikön julkaisusarja A*, Nro A38/2011. 64 s.

Kauppila, P. (1995a). Matkailukeskuksen elinkaari – esimerkkinä Kuusamon Ruka. *Nordia Geographical Publications* 24: 1. 130 s.

Kauppila, P. (1995b). Matkailukeskusten elinkaari ja yritystoiminta – esimerkkinä Kuusamon Ruka. *Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, tiedonantoja* 115. 32 s.

Kauppila, P. (1998). Alueet matkailutuotteena – matkailun muutokset eräissä Pohjois-Suomen kunnissa vuosina 1987–1996. *Nordia Tiedonantoja* 1/1998. 40 s.

Kauppila, P. (1999). Matkailu ja aluetalous – työkaluja matkailun taloudellisten vaikutusten arviointiin ja mittaamiseen. *Nordia Tiedonantoja* 2/1998, 115–163.

Kauppila, P. (2001). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: pohjoismaisen mallin matkailijatutkimukset. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, tutkimuksia* 3/2001. 118 s.

Kauppila, P. (2004). Matkailukeskusten kehitysprosessi ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: esimerkkeinä Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs. *Nordia Geographical Publications* 33: 1. 260 s.

Kauppila, P. (2005). Vierailuja, kehittämistä ja arkielämää: Pohjois-Suomen matkailukeskusten monet toiminnot. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, tutkimuksia* 2/2005, 85–117.

Kauppila, P. (2006). Matkailukeskukset, vapaa-ajanrakennukset ja kehitysprosessi: tarkastelussa Levi, Ruka, Saariselkä ja Ylläs. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, tutkimuksia* 1/2006, 69–109.

Kauppila, P. (2007a). Tilastokeskuksen kesämökkitalasto: matkailukeskuskäkökulma. *Matkailututkimus* 3: 1, 94–112.

Kauppila, P. (2007b). Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 2005. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita* 5/2007. 19 s.

Kauppila, P. (2008a). Missä asuvat Levin ja Rukan mökkirakennusten omistajat? Maantieteellisesti jakautumisesta etäisyysmalleihin. *Matkailututkimus* 4: 2, 25–48.

Kauppila, P. (2008b). Pohjois-Suomen suurten matkailukeskusten monet toiminnot: asukkaiden ja työllisten näkökulma. *Terra* 120: 1, 22–29.

Kauppila, P. (2009a). Perifeeristen matkailukeskusten vapaa-ajanasunnot: pohjoismainen näkökulma. *Alue ja Ympäristö* 38: 1, 59–66.

Kauppila, P. (2009b). Resorts' second home tourism and regional development: a viewpoint of a Northern Periphery. *Nordia Geographical Publications* 38: 5, 3–12.

Kauppila, P. (2009c). Kuusamon kaupungin matkailutalous vuonna 2007. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita 1/2009*. 29 s.

Kauppila, P. (2010). Resorts, second home owners and distance: a case study in northern Finland. *Fennia* 188: 2, 163–178.

Kauppila, P. (2011a). Koillis-Suomen matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A tutkimuksia 7*. 45 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kamk.fi/loader.aspx?id=42f14554-730c-47ad-9fad-c06063463e7e> (Viitattu 10.1.2019).

Kauppila, P. (2011b). Kainuun matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A tutkimuksia 8*. 58 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kamk.fi/loader.aspx?id=ff739181-8a44-4f5f-a512-8880d29cc116> (Viitattu 10.1.2019).

Kauppila, P. (2012a). Kuusamon matkailutalous vuonna 2010. Teoksessa Kauppila, P. & K. Kuosku (toim.): *Kuusamon aluetaloustraportti*, 8–39. Naturpolis Kuusamo, tutkimuksia 1/2012.

Kauppila, P. (2012b). Matkailu, kaivostoiminta ja aluekehitys: esimerkkeinä Kuusamo, Kittilä ja Sotkamo. Teoksessa Kauppila, P. & K. Kuosku (toim.): *Kuusamon aluetaloustraportti*, 44–168. Naturpolis Kuusamo, tutkimuksia 1/2012.

Kauppila, P. (2013). Kuusamon matkailuelinkeino ja kaivostoiminta: työpaikka- ja talousarvioita vuosille 2016–2025. *Naturpolis Kuusamo, tutkimuksia 2/2013*. 65 s.

Kauppila, P. (2015). Pohjoisen matkailukeskukset vapaa-ajan asumisen ympäristöinä: esimerkkinä Kuusamon Ruka. Teoksessa Vepsäläinen, M. & M. J. Hiltunen (toim.): *Kylämökkeily Suomessa. Vapaa-ajan asuminen maaseudun kylissä ja taajamissa*, 94–97. Publications of the University of Eastern Finland, Reports and Studies in Social Sciences and Business No 6.

Kauppila, P. (2016a). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuusamossa. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 45*. 92 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/103974> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2016b). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Oulussa. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 46. 94 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/103973> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2016c). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Pudasjärvellä. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 47. 87 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/103972> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2016d). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: Hyrynsalmi ja Puolanka. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 63. 48 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/116972> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2016e). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: Rokua Geopark -alue. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 64. 59 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/121261> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2016f). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Sotkamo. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 60. 28 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/114974> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2016g). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Kalajoki, Kuusamo, Oulu ja Pudasjärvi. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 61. 41 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/115150> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2017a). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Hyrynsalmi, Puolanka ja Sotkamo. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 76. 45 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/132939> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2017b). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi ja Rokua Geopark -alue. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 77. 61 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/133243> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2017c). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli: Kalajoki, Kuusamo, Oulu ja Pudasjärvi. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 79. 73 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/139143> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2018a). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten ennuste- ja arviointimalli: Hyrynsalmi, Puolanka ja Sotkamo. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 81. 64 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/140828> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2018b). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset ja strateginen suunnitteluprosessi: esimerkkejä paikallistasolta Pohjois-Pohjanmaalta ja Kainuusta. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 84. 52 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/153800> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. (2018c). Matkailun nykytila, kehitys, ennusteet ja tavoitteet paikallistasolla: esimerkkinä Sotkamon yöpymiset. Teoksessa Keränen, V. & J. Järviluoma (toim.): *Aktiviteettimatkailu Kainuuta kehittämässä: Esimerkkejä vuoden 2018 TKI-toiminnasta*, 49–72. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 86. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/158545> (Viitattu 10.1.2019).

Kauppila, P. (2019a). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi ja Vaala. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 90. 74 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/167987> (Viitattu 20.5.2019).

Kauppila, P. (2019b). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Sotkamo. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 89. 52 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/168010> (Viitattu 20.5.2019).

Kauppila, P. (2019c). Vapaa-ajanasunnot, tila-aika-ulottuvuus ja aluetaloudelliset vaikutukset paikallistasolla: näkökulmia vapaa-ajanasumisen kehittämiseen. Teoksessa Takala, K. & J. Järviluoma (toim.): *Katsaus Business-osaamisalueen TKI-toimintaan 2019*, 68–106. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 98. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/267376> (Viitattu 2.1.2020).

Kauppila, P. (2019d). Matkailuelinkeinon tuottavuus parani. *KoillisSanomien kolumni* 3.6.2019.

Kauppila, P. (2019e). Mökkeilyssä etäisyydellä on merkitystä. *KoillisSanomien Näkökulma-palstan artikkeli* 18.11.2019.

Kauppila, P. & P. Ervasti (2001). Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 1999. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita* 1/2001. 17 s.

Kauppila, P. & J. Järviluoma (2016). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Sotkamossa. *Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 48. 83 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/103975> (Viitattu 8.1.2019).

Kauppila, P. & T. P. Karjalainen (2012). A process model to assess the regional economic impacts of fishing tourism: A case study in northern Finland. *Fisheries Research* 127–128, 88–97.

Kauppila, P., Karjalainen, T. P., Harju, K. & A. Arvio (2011). Kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset: esimerkkinä lijoen valuma-alueen kunnat. *Riista- ja kalatalouden tutkimuksia ja selvityksiä* 12/2011. 36 s.

Keen, D. & C. M. Hall (2004). Second Homes in New Zealand. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*, 174–195. Channel View Publications, Clevedon, Buffalo and Toronto.

Komppula R., Reijonen, H. & T. Timonen (2008). Vacation-home owner's willingness to lease through an intermediary – a case study in two Finnish ski resorts. Teoksessa Keller, P. & T. Bieger (toim.): *Real estate and destination development. Successful strategies and instruments. International association of scientific experts in tourism (AIEST). International tourism research and concepts*, 285–299. Erich Schmidt Verlag, Göttingen.

Konttinen, J.-P. (2005). Matkailun satelliittitilinpito ja aluetaloudelliset vaikutukset. *Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 4/2005*. 109 s.

Konttinen, J.-P. (2006). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – matkailun alueellinen tilinpito. *Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 9/2006*. 62 s.

Kujala, S., Hakala, O., Törmä, H., Rantanen, M., Czarnecki, A. & T. Hyyryläinen (2018). Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa. *Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti raportteja 187*. 42 s. Saatavilla osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/260557/Raportteja187.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (Viitattu 14.6.2019, 17.6.2019).

Kuntaliitto (2019a). Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/talous/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet> (Viitattu 5.4.2019).

Kuntaliitto (2019b). Kuntien vuoden 2018 tulo- ja kiinteistöveroprosentit. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2017/kuntien-vuoden-2018-tulo-ja-kiinteistoveroprosentit> (Viitattu 7.10.2019).

Kuosku, K., Kauppila, P. & T. P. Karjalainen (2014). Oulanka-, Kitka- ja Kuusinkijoen kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset. *Riista- ja kalatalouden tutkimuksia ja selvityksiä 3/2014*. 35 s.

Kutilainen, S. (2004). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kalajoella vuonna 2001. *Nordia Tiedonantaja 1/2004*. 27 s.

Kyyrä, S. (2019). Julkista tukea matkailun kehittämiseen. Saatavilla osoitteesta: <https://tem.fi/julkista-tukea-matkailun-kehittamiseen> (Viitattu 8.1.2019).

Lassila, H. (2015). Matkailun tulo- ja työllisyys selvitys Pohjois-Savossa 2013. *Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja D4/6/2015*. 59 s. Saatavilla osoitteesta: https://portal.savonia.fi/amk/sites/default/files/pdf/tki_ja_palvelut/julkaisut/Matkailun-tulo-ja-tyollisyys-selvitys-Pohjois-Savossa-2013-raportti_valmis.pdf (Viitattu 14.6.2019).

Lehtonen, O., Muilu, T. & H. Vihinen (2019). Multi-Local Living – An Opportunity for Rural Health Services in Finland? *European Countryside* 11: 2, 257–280.

Leinonen, R., Kauppila, P. & J. Saarinen (2007). Suomen matkailun aluerakenne 2005: Tutkimusraportti. *Matkailun edistämiskeskus A*: 155. 116 s.

Mathieson, A. & G. Wall (1987). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. 2. painos. 208 s. Longman, London.

McKenzie, F., Martin, J. & C. Paris (2008). Fiscal Policy and Mobility: The Impact of Multiple Residences on the Provision of Place-based Service Funding. *Australasian Journal of Regional Studies* 14: 1, 53–71. Saatavilla osoitteesta: <https://pdfs.semanticscholar.org/942c/2f9088af8c3b0d1aa763a8984d15903f331a.pdf?ga=2.92693598.274041613.1578826221-1107302824.1578826221> (Viitattu 13.1.2020).

Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A Community Approach*. 200 s. Methuen, London.

Müller, D. K. (2002a). Second home ownership and sustainable development in Northern Sweden. *Tourism and Hospitality Research* 3: 4, 343–355.

Müller, D. K. (2002b). German second home development in Sweden. Teoksessa Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.): *Tourism and Migration. New Relationships between Production and Consumption*, 169–185. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.

Müller, D. K. (2004a). Mobility, Tourism, and Second Homes. Teoksessa Lew, A. A., Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.): *A Companion to Tourism*, 387–398. Blackwell, Malden, Oxford and Carlton.

Müller, D. K. (2004b). Second Homes in Sweden: Patterns and Issues. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*, 244–258. Channel View Publications, Clevedon, Buffalo and Toronto.

Müller, D. K. (2006). The attractiveness of second home areas in Sweden: a quantitative analysis. *Current Issues in Tourism* 9: 4–5, 335–350.

Müller, D. K. (2011). Second homes in rural areas: Reflections on a troubled history. *Norsk Geografisk Tidsskrift* 65: 3, 137–143.

Müller, D. K. (2014). Progress in Second Home Tourism Research. Teoksessa Lew, A. A., Hall, C. M. & A. M. Williams (toim.): *The Wiley Blackwell Companion to Tourism*, 389–400. John Wiley & Sons, New York.

Müller, D. K. & C. M. Hall (2018). Second home tourism: An introduction. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *The Routledge Handbook of Second Home Tourism and Mobilities*, 3–14. Routledge, London and New York.

Müller, D. K., Hall, C. M. & D. Keen (2004). Second Home Tourism Impact, Planning and Management. Teoksessa Hall, C. M. & D. K. Müller (toim.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground*, 15–32. Channel View Publications, Clevedon, Buffalo and Toronto.

Müller, D. K & G. Hoogendoorn (2013). Second Homes: Curse or Blessing? A Review 36 Years Later. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 13: 4, 353–369.

Nieminen, M. (2010). Kesämökkibarometri 2009. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueiden kehittäminen* 12/2010. 45 s. Saatavilla osoitteesta: https://mmm.fi/documents/1410837/1948019/Kesamokkibarometri_2009_Julkaisu.pdf/67bab4e2-ce95-48bc-a2e4-206053f91123 (Viitattu 17.2.2020).

Nurmi, O. (2016). Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2013–2014. *Visit Finland tutkimuksia* 4. 37 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2016/04/4-Matkailutilinpito-2013-2014.pdf?dl> (Viitattu 8.1.2019).

Nurmi, O. (2017). Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2014–2015. *Visit Finland tutkimuksia* 8. 37 s. Saatavilla osoitteesta: http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/10/Matkailutilinpito_2014-2015.pdf?dl (Viitattu 8.1.2019).

Nurmi, O. (2018a). Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2015–2016. *Visit Finland tutkimuksia* 8. 37 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2018/03/Matkailutilinpito-2015-2016.pdf?dl> (Viitattu 8.1.2019).

Nurmi, O. (2018b). Alueellinen matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset maakunnittain 2015. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja TEM raportteja* 16/2018. 56 s. Saatavilla osoitteesta: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160906/TEM-rap_16_2018_Alueellinen_matkailutilinpito.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 8.1.2019).

Nurmi, O. & T. Okkonen (2017). Alueellinen matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset maakunnittain 2013–2014. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja TEM raportteja* 21/2017. 62 s. Saatavilla osoitteesta: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79859/TEMrap_21_2017_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 8.1.2019).

Näpänkangas, A. (2016). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kalajoella. *Pohjois-Pohjanmaan liitto* B: 88. 14 s. Saatavilla osoitteesta: https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/tietopankki/julkaisut/b-sarjan_julkaisut (Viitattu 8.1.2019).

Paris, C. (2014). Critical commentary: second homes. *Annals of Leisure Research* 17: 1, 4–9.

Pitkänen, K. (2008). Second-home Landscape: The Meaning(s) of Landscape for Second-home Tourism in Finnish Lakeland. *Tourism Geographies* 10: 2, 169–192.

Pitkänen, K. & R. Kokki (2005). Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa. *Joensuun yliopisto, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja* n:o 11. 212 s.

Pitkänen, K., Puhakka, R., Semi, J. & C. M. Hall (2014). Generation Y and Second Homes: Continuity and Change in Finnish Outdoor Recreation. *Tourist Review International* 18: 3, 207–221.

Pohjois-Pohjanmaan liitto (2015). Pohjois-Pohjanmaan matkailuelinkeinon kehittämisstrategia 2020 – Yhteistyöllä matkailuelinkeinosta kasvua ja kansainvälisyyttä! *Pohjois-Pohjanmaan liitto* A: 57. 26 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/matkailu/ajankohtaista> (Viitattu 8.1.2019).

Pohjois-Pohjanmaan liitto (2018). Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2018–2021. *Pohjois-Pohjanmaan liitto* A: 59. 27 s. Saatavilla osoitteesta: <http://www.e-julkaisu.fi/pohjois-pohjanmaan-liitto/maakuntaohjelma-2018-2021/> (Viitattu 8.1.2019).

Rehunen, A. (2015). Mökkiaineistot. Teoksessa Vepsäläinen, M. & M. J. Hiltunen (toim.): *Kylämökkeily Suomessa. Vapaa-ajan asuminen maaseudun kylissä ja taajamissa*, 16–27. Publications of the University of Eastern Finland, Reports and Studies in Social Sciences and Business No 6.

Rehunen, A., Eerola, K. & P. Shemeikka (2015). Kylämökkeilyn ominaispiirteet. Teoksessa Vepsäläinen, M. & M. J. Hiltunen (toim.): *Kylämökkeily Suomessa. Vapaa-ajan asuminen maaseudun kylissä ja taajamissa*, 28–63. Publications of the University of Eastern Finland, Reports and Studies in Social Sciences and Business No 6.

Rinne, P. (1999). Luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuhmossa. *Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta, tiedonantoja* 93. 108 s.

Rinne, P. & O. Saastamoinen (2005). Local Economic Role of Nature-based Tourism in Kuhmo Municipality, Eastern Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 5: 2, 89–101.

Roca, Z. (toim.) (2016). *Second Home Tourism in Europe: Lifestyle Issues and Policy Responses*. 358 s. Routledge, London and New York.

Rämet, J. & P. Kauppila (2001). Kuusamon kevättalvi- ja kesämatkailijat ja heidän rahankäyttönsä vuonna 2000. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, tutkimuksia* 1/2001. 101 s.

Saarinen, J. & M. Vaara (2002). Mökki kansallispuiston laidalla. Loma-asukkaiden näkemyksiä Pyhäntunturin kansallispuiston käytöstä ja kehittämisestä. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 845. 41 s.

Tahvanainen, N., Vatanen, E. & R. Komppula (2012). Matkailun paikallistaloudellisten vaikutusten mittaamismenetelmien yhdistäminen – Savonlinnan seutukunnan matkailu vuonna 2010. *Matkailututkimus* 8: 2, 40–64.

Tilastokeskus (2018). Rakennukset ja kesämökit 2017. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/til/rakke/2017/rakke_2017_2018-05-25_fi.pdf (Viitattu 20.11.2019).

Tilastokeskus (2019a). Suomalaisen matkailu 2018. SVT/Liikenne ja matkailu 2019. 36 s. Saatavilla osoitteesta: https://www.stat.fi/til/smat/2018/smat_2018_2019-03-28_fi.pdf (Viitattu 14.6.2019).

Tilastokeskus (2019b). Rakennukset ja kesämökit. Käsitteet ja määritelmät. Saatavilla osoitteesta: <http://www.stat.fi/til/rakke/kas.html> (Viitattu 8.4.2019).

Tilastokeskus (2019c). Rakennukset ja kesämökit 2018. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/til/rakke/2018/rakke_2018_2019-05-21_fi.pdf (Viitattu 20.11.2019, 12.2.2020, 17.2.2020).

Tilastokeskus (2019d). Rakennukset ja kesämökit. Laatuseloste: Rakennukset ja kesämökit. http://www.stat.fi/til/rakke/2017/rakke_2017_2018-05-25_laa_001_fi.html (Viitattu 8.4.2019).

Tilastokeskus (2019e). Kesämökkitilastot kunnittain. Erillistilaus Tilastokeskukselta, marraskuu 2019.

Tilastokeskus (2019f). Liitetaulukko 5. Kesämökkien omistus mökin sijaintimaakunnan mukaan 2018. Saatavilla osoitteesta: https://www.stat.fi/til/rakke/2018/rakke_2018_2019-05-21_tau_005_fi.html (Viitattu 12.6.2019).

Tilastokeskus (2019g). Rakennukset ja kesämökit. Saatavilla osoitteesta: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_asu_rakke/?tablelist=true (Viitattu 18.11.2019).

Tilastokeskus (2019h). Kesämökkitilastot postinumeroalueittain. Erillistilaus Tilastokeskukselta, marraskuu 2019.

Tilastokeskus (2019i). Alueellisen yritystoimintatilaston laatuseloste. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/til/alvr/2016/alvr_2016_2017-12-21_laa_001_fi.html (Viitattu 8.1.2019).

Tilastokeskus (2019j). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston laatuseloste. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/til/yrti/2017/yrti_2017_2018-12-18_laa_001_fi.html (Viitattu 8.2.2019).

Tilastokeskus (2019k). Kunnittainen toimipaikkatilasto, KunTo. Saatavilla osoitteesta: http://yri-tystietopalvelu2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kunnittainen_toimipaikkatilasto (Viitattu 13.12.2019).

Tilastokeskus (2019l). Työllisyys ja työttömyys vuonna 2017. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_kat_002_fi.html (Viitattu 8.1.2019).

Tilastokeskus (2019m). Palkkarakenne. Saatavilla osoitteesta: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_pal_pra/?tablelist=true (Viitattu 8.4.2019).

Tilastokeskus (2019n). Laatuseloste: palkkarakenne. Saatavilla osoitteesta: http://www.stat.fi/til/pra/2017/pra_2017_2018-09-13_laa_001_fi.html (Viitattu 8.1.2019).

Tilastokeskus (2019o). Elinkustannusindeksi 1951:10=100. Saatavilla osoitteesta: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_hin_khi/stat-fin_khi_pxt_014.px/?rxid=663539a0-d61d-4bcb-93a3-4df84226b3b (Viitattu 9.1.2019).

Tilastokeskus (2019p). Väestö. Väestörakenne. Saatavilla osoitteesta: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/?tablelist=true (Viitattu 10.12.2019).

Tilastokeskus (2020). Muuttoliike. Saatavilla osoitteesta: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_muutl/?tablelist=true (Viitattu 3.2.2020, 5.2.2020).

TOL (2008). *Toimialaluokitus (TOL) 2008*. Käsikirjoja 4. 402 s. Tilastokeskus, Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2015a). Matkailun alueelliset tulo- ja työllisyys selvitykset – suositus käytettävistä määritelmistä ja luokituksista. Suositus 20.5.2013. Saatavilla osoitteesta: http://www.tem.fi/files/36877/Matkailun_alueellisten_TT-selvitysten_suosituks.pdf (Viitattu 13.2.2015).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2015b). Matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2011–2013. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja TEM raportteja 21/2015*. 66 s. Saatavilla osoitteesta: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75077/TEM-rap_21_2015_web.pdf?sequence=1 (Viitattu 8.1.2019).

Ullman, E. L. (1956). The Role of Transportation and the Bases for Interaction. Teoksessa Thomas, W. L. Jr. (toim.): *Man's Role in Changing the Face of the Earth*, 862–880. The University of Chicago Press, Chicago.

Vepsäläinen, M. & M. J. Hiltunen (toim.) (2015). Kylämökkeily Suomessa. Vapaa-ajan asuminen maaseudun kylissä ja taajamissa. *Publications of the University of Eastern Finland, Reports and Studies in Social Sciences and Business* No 6. 128 s.

Vepsäläinen, M. & A. Rehunen (2009). Lomalle kylän lomassa? Kylämökkeilyn rajaaminen, nykytila ja muutokset. *Matkailututkimus* 5: 2, 43–56

Vepsäläinen, M., Strandell, A. & K. Pitkänen (2015). Muuttuvan vapaa-ajan asumisen hallinnan haasteet kunnissa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 53: 2. Saatavilla osoitteesta: <http://www.yss.fi/journal/muuttuvan-vapaa-ajan-asumisen-hallinnan-haasteet-kunnissa/> (Viitattu 10.9.2019).

Verohallinto (2019a). Arvonlisäveroprosentit. Saatavilla osoitteesta: <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/arvonlisaverotus/arvonlis%C3%A4veroprosentit> (Viitattu 8.4.2019).

Verohallinto (2019b). Kiinteistöverolain soveltamisohje. Saatavilla osoitteesta: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48453/kiinteist%C3%B6verolain-soveltamisohje/> (Viitattu 6.5.2019).

Verohallinto (2019c). Verohallinnon tilastotietokanta. Saatavilla osoitteesta: <http://vero2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Vero/> (Viitattu 7.10.2019).

Vuoristo, K.-V. (1998). *Matkailun muodot*. 251 s. WSOY, Porvoo.

Vuoristo, K.-V. (2002). Regional and structural patterns of tourism in Finland. *Fennia* 180: 1–2, 251–259.

Vuoristo, K.-V. & T. Arajärvi (1990). Methodological problems of studying local income and employment effects of tourism. *Fennia* 168: 2, 153–177.

Vuoristo, K.-V. & N. Vesterinen (2001). *Lumen ja suven maa. Suomen matkailumaantiede*. 343 s. WSOY, Helsinki.

Williams, A. M. & C. M. Hall (2000). Tourism and migration: new relationship between production and consumption. *Tourism Geographies* 2: 1, 5–27.

Yle (2018). Kesämökkivero jopa päälle 800 euroa – Katso laskurista, kuinka suuri vero on euroina omassa mökkikunnassasi. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10131280> (Viitattu 7.10.2019).

Åkerlund, U., Pitkänen, K., Hiltunen, M., Övervåg, K., Müller, D. & P. Kahila (2015). Health, well-being and second homes: An outline of current research and policy challenges. *Matkailututkimus* 11: 1, 43–54.

Sähköpostilähteet

Järviluoma, J./O. Kannisto/P. Kauppila (2019). Henkilökohtainen sähköposti. 4.6.2019.

Kokkonen, V. (2017). Henkilökohtainen sähköposti Virve Kokkonen/Jari Järviluoma/Pekka Kauppila. 8.6.2017.

Leinonen, A. (2009). Henkilökohtainen sähköposti Ahti Leinonen/Pekka Kauppila. 3.2.2009.

LIITE I (TOL 2008)

Toimialaluokka	Toimialan numero	Toimialan nimi
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	45201	Mootoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)
	45403	Moottoripyörien huolto ja korjaus
	473	Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa
Vähittäiskauppa	471	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
	472	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	474	Tieto- ja viestintätekniisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	475	Muiden kotitaloustarvikkeiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	476	Kulttuuri- ja vapaa-ajan tuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	477	Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	478	Tori- ja markkinakauppa
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	551	Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet
	552	Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus
	553	Leirintäalueet, asunto- ja matkailuvaunualueet
	55902	Maatilamatkailu, bed & breakfast
	55903	Lomamökkien vuokraus
	55909	Muulla luokittelematon majoitustoiminta
	561	Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta
	5621	Pitopalvelu
563	Baarit ja kahvilat	
Liikenne	491	Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne
	4932	Taksiliikenne
	4939	Muulla luokittelematon maaliikenteen henkilöliikenne
	501	Meri- ja rannikkovesiliikenteen henkilökuljetus
	503	Sisävesiliikenteen henkilökuljetus
	511	Matkustajalentoliikenne
	52211	Linja-autoasemat
	52221	Satamat
	5223	Ilmaliikennettä palveleva toiminta
	7711	Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing
	7721	Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing
	7734	Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing
7735	Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing	
Virkistys- ja muut palvelut	79	Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut
	9001	Esittävät taiteet
	9002	Esittäviä taiteita palveleva toiminta
	9102	Museoiden toiminta
	9103	Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten vastaavien kohteiden toiminta
	9104	Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta
	9311	Urheilulaitosten toiminta
	932	Huvi- ja virkistystoiminta
9604	Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	